סדר ביעור חמץ

מוזגין כוס ראשונה ומפטירין אחרי המניות.

קדש

מקדשין על הדו"ח ועל מסקנותיו, לוגמין מן הכוס בהסבת יד ימין ויורקין ארבע פעמים כנגד הפועלים, דיסקונט, בל"ל והמזרחי. והמהדרין יורקין גם על האוצר.

ורחץ

רוחצין בניקיון כפים ומברכין: ברוך שנמלטתי מבעוד מועד.

כרפס

נוטלין כרפס וכורכין אותו עם ההמלצה האמצעית. מגביהין את הדו"ח ושומטין לו על פדחתו של יורם ארידור. ויש הנוהגין לטבול את שר האוצר במי־מלח ולנגוס בו עם מלפפונין חמוצין.

יחץ

חוצין את הכביש וממתינין למטה מן הבנקים הגדולים, עד שמשליכין את המנהלים מן הקומות הגבוהות ומפטירין: ברוך שפטרנו, הללויהו

מגיד

מגידין: אל תגיד נגיד, ומפטרין את מנדלבאום תוך ל' ימים בלא ברכה ובהחרמת כוסית.

רבי בייסקי היה נותן בהם סימנים:
בל"ל נפ"ל חל"ל
חסל סדר בנק כהלכתו
הלך הכסף יחד אתו

פתיחת הדלת

בערב פסח שלחה קהילה אחת מצות ויין לאסירים היהודיים ביותר בבית הסוהר שבעיר. כשבא השרת להחזיר את הכלים, שאל אם הסדר עלה יפה. ענה לו זקן האסירים: כמעט.

מה פירוש כמעט? שאל השרת.

עשינו את הסדר ככל ישראל — ענה האסיר — אבל כשהגענו ל"שפוך חמתך" נסינו לפתוח את הדלת ולא הצלחנו, עד שנחלצו הרב חיים קופמן והרב חיים דרוקמן והרב חיים הרצוג ופתחו את הדלת עבורנה שנאמר: "את פתח לו". ואם לא כולנו משוחררים, כולנו חנונים, כולנו מהלכין בזיווה של חמה, לשנה הבאה יצחק מודעי הוא ישחררנו, סלה.

נתן לנו את ממונם

מדוע נצטוו בני ישראל לקחת בהשאלה משכניהם המצרים כלי כסף וכלי זהב?

כי ידע הקדוש ברוך הוא שכך דרכו של עולם: מי שנוטל הלוואה מחברו, נעלם כאילו בלעה אותו האדמה, ושוב אין מוצאין אותו אלא בארצות הברית של אמריקה או בברזיל, או באוסטרליה הרחוקה. כך גם ישראל, כיוון שלקחו הלוואה שוב לא יחזירוה.

חכם מה הוא אומר

למה צחקה מיכל? אשת שר האוצר, מיכל מודעי, טלפנה ערב משבר לבעלה ושחה לו: "יצחק, אתה איש חכם". הקשו זצ"ל: מה מצאה זו לנכון לייחס חכמה למי שביקש מלוכה ומצא משפטים? שהרי שנה מודעי באוזני כל: "הייתי מוותר על חודש מחיי וחוזר שבוע אחורה כדי להיות באוצר" וכבר נאמר: "חכמים, היזהרו בדבריכם". אלא שלא פרשה נכונה למיכל, שבכעסה שח… לבעלה באידיש: "יצחוקו דו ביסט א־גרויסער חוכם" ונתקבלו דבריה כפשוטם. וכל המבין אידיש יצחק. ת.ג.

רשע מה הוא אומר

חבה נתחכמה לו. אמר רבי דרוקמן אמר רבי נאמן: כשיבוא המלך הקטן ויישב עמנו לשלום בחינת "כל דיכפין", מה דברי כיבושין נלחש באוזניו?

"הבה נעשה שלום" נאמר לו, "אתה, מלך ירדן, תשאיר בידינו את הריבונות על שטחי יהודה ושומרון ואנחנו בתמורה נאפשר לך להוציא מהם חצי מיליון פלשתינאים. אם תתנהג יפה אפילו מיליון ניתן לך". הקשה רבי גרשון השפטי: "ואם לא יאבה המלך?" אמר רבי נאמן: "הנה אני שלושים שנה ועוד חמש שנים עוסק במדעי הפיסיקה, וכאשר יישב עמנו המלך, אנוכי אשיר לו כיסא של ויקוקין דיינור שיגיד רוצה אני גם אם אינו רוצה".

לא הרפה רבי גרשון: "ואם לא יאבו הפלשתינאים?" אמרה גאולה: "אין דבר כזה".

והיו מספרין ביציאת הפלשתינאים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו הגיע הזמן להעמיס את חגויים על המשאיות

תם מה הוא אומר

קראתי בעיתוני סוף השבוע כי קובני בשם תומאס איזקירדו אינו ישן כבר 40 שנה… המאמצים לרפאו באמצעות היפנוט, חלם חשמלי, סיכות סיניות ומסמרים הודיים לא על… ושאלתי היא, האם ניסו להושיב את אותו קובני לזמן־מה מול הטלוויזיה הישראלית… בטוחני שלו פסקו לאיש חסר־השינה טיפול שכזה היו עפעפיו צונחים כהרף־עין והשינה… בלא שהיות.

או שמא מדובר אך ורק בטיפולין של נועם, ואין הכוונה להפקיר את האיש, הסובל… למכשיר עינויים שיש בו משום התאכזרות בחינת: "עברה וזעם וצרה, משלחת מלאכי…"

ושאינו יודע לשאול

האם לעובדה ש"כל עובדי פרוטארום יצאו לחופשה מאונס" ישנו קשר כלשהו ל… "האנס האתלט" בימים אלה?

לאו מוחלט. לחופשת עובדי פרוטארום אין כל קשר לאנס באתלט הפועל… תל־אביב והיא קשורה באופן ישיר ל"אנס המנומס" העובר בקריית הממשלה, ירוש…

ביצה

הנשיא רונלד רייגן התבטא לפני התקיפה בלוב כי: "יש למסמר את אגוזיו של קדאפי". מדוע אמר "למסמר" ולא אמר "לדוון ברותחין"?

ביצה, ככל שאתה מוסיף לבשלה או לצלותה באש, יותר היא מתקשה… מסמר — ומיד יישפכו מיץ… היתה. כך גם אגוזיו של… שהמסמרים ספסטו.

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: אריה פלגי
עורכת משנה: תאיר זבולון
עיצוב גרפי: איתן פימנטל
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

גדר במחנה אושוויץ

הפעם:

■ יומן מאוחר
זיכרונות נוספים מ„שם"
מאת מכס מנהיימר 2

■ מפרץ חיפה גועש
הפרולטריון הישראלי תשמ"ו. מאבק
מאת גבי זהר 3

■ מבצע אצ'י
קיבוץ מציל ומפעיל לבבות
מאת עמירם כהן 6

■ תיירות הצלב ותלונות היהודים
אנטישמיות בארץ הקודש
מאת ירון אליוסף 8

■ הסירה הקדושה
שיתוף פעולה יהודי־נוצרי
מאת ש. כץ 10

■ הגביע שישגע את העולם
עוד מעט אליפות העולם בכדורגל
מאת ישראל פז 12

■ איזנשטט — מסע בזמן
היסטוריה בשחור לבן
מאת יוסי קאנץ 14

■ חותם אישי
שדרות חדשות
מאת עמיה פרץ 16

■ שלום בית
מאת חיה יוסף 17

■ חדר מיון למצוקות
[illegible]
מאת נוגית מורגנשטרן 18

■ [illegible] הצייר
[illegible]
מאת [illegible] 20

■ הראקוזה
מאת יעקב צור 28

■ כל יום
(עיצוב: רחל דביר) 27/22

■ בשערי פועלי ישראל התאחדו
(המדור, עוד שבוע על מרכיביו המגוונים (והאחרונים) יחזור בעוד שבוע)

סבתי התגוררה בעיירה קטנה בפולין, ואנחנו מעבר לגבול, בצ'כיה. זו הסיבה שנסיעה לסבתא, פירושה היה טיול לחוץ־לארץ. סבתא הצטיירה בעיני כזקנה מופלגת, שבישלה מרק נהדר עם אטריות ושעועית. מה שאהבתי הכי הרבה, היה להסתכל בה בעת אפיית הלחם. זה היה הרבה יותר מהנה מאשר סתם להביא לחם מהאופה.

בערב שבת לבשה סבתי שמלה יפה, הדליקה נרות ולא הסתירה את גאוותה על כך, שהיטבתי לברך על הלחם. בבית הכנסת שלהם התנהלו הדברים בהמולה שעלתה על זו שבבית הכנסת שלנו. גם אני – ילד בן עשר, לא יכולתי להבין, איך במרחק שעות ספורות של נסיעה ברכבת לכיוון מזרח, נראים היהודים שונים לגמרי מאשר אצלנו, ויש להם פיאות ומעילים שחורים וארוכים. הם חיים סגורים בתוך עצמם, בבדידות מוחלטת, ונשותיהם מוסתרות מאחורי וילון. החופשות אצל סבתי נחרתו עמוק בזיכרוני. הייתי מאושר שם, רק מגרש לכדורגל היה חסר לי. חסרונו הקל עלי את השיבה הביתה. בסביבה שלנו לא היו יהודים רבים. את האופן שבו הצטיירנו בעיני הצ'כים ניתן לבטא במשפט אחד: היהודים הם אנשי־עסקים מצליחים, שמעניקים השכלה לילדיהם, תומכים איש באחיו, קהילה מלוכדת. בשעת משחק כדורגל, הביטו עלי כעל יוצא־דופן, שחורג מן התדמית. „יהודי משתתף במשחק". הידיעה הזאת התפשטה מהר מפה לאוזן, ובהפסקה „הקיפו אותי סקרנים, כאילו הייתי כוכב גדול. חוץ מזה הייתי גם שחקן לגמרי לא רע, וזה הביא את הקהל להתפעלות ממש.

אחרי שהגרמנים כבשו את צ'כיה, הותר ליהודים לעבוד רק בעבודות־כפיים. אני הועסקתי בבניית כביש. זאטוט אחד, כבן שלוש, נהג לגשת מדי פעם למקום עבודתי והיה מתבונן בי בהתפעלות. ילד שמנמן, חסון, שערו בהיר וחלק.

הליכתו היתה כשל ילדים מפוטמים. הוא קרא לי: אדון מקס. עמלתי קשות כדי לגרש אותו. הוא לא זז. אבל כאשר הובלתי חול במריצה לא היתה לי ברירה ונאלצתי להושיב אותו על גבי החול ולהסיעו. בתמורה הוא היה מביא לי מביתו אחת מאותן עוגות קטנות, ממולאות פרג או ריבה. וכך נחתמה ברית ידידות ביני לבין ילד בן שלוש. ידידות. בשנת 1941 היתה דבר נדיר מאוד.

פעם אמר לי: „אדון מקס, תמכור לי את הכוכב הצהוב שלך, ואז אני אביא לך המון עוגות." לא היה קל לשכנע אותו לוותר על הרעיון. כי הטלאי הצהוב שעל חזי עשה עליו רושם עצום.

בימים האפלים ביותר, במחנה הריכוז, חשבתי לעתים על הילד הזה. הוא היה היחיד, שהיה מוכן לקנות את הטלאי היהודי. מלבדו לא היתה נפש חיה בעולם שחפצה בכך, ולו במחיר הזול ביותר.

בתקופת העבודה בכביש, „התגוררנו" בצריף אשר שימש גם מחסן לכלי־עבודה. בערב, ברחתי לגן העירוני. בכך עברתי על שני איסורים במכה אחת: יציאה החוצה אחרי השעה 8 בערב, וכניסה לפארק העירוני.

24.1.1943

סוף סוף זה קורה. צו־הזמנה למשטרה, שפירושו – יוצאים בטרנספורט לטרזינשטט. בכך בא אל קצו מתח של חודשים רבים. עלינו להתייצב, וכמובן להביא את רשימת החפצים שנשארו בדירה. בבית, ההכנות האחרונות בעיצומן. בעינינו, הצעירים, לא נראה גורלנו גרוע כל־כך. אחרי הכל, נהיה כולנו יחד. אנחנו יודעים לעבוד, הרי תמיד עבדנו. יהיו שם הרבה מכרים, קרובי משפחה, ידידים. ואוכל – לא ייתכן ששם יהיה פחות מאשר כאן.

ממוספר. לראשונה בחיי אני ממוספר. המספר שלי תלוי על צווארי הוא CP-510.

אושוויץ, 6.2.1943

היום אני בן עשרים ושלוש. אחי מברכים אותי, שאזכה לחוג את יום הולדת הבא בחופש. מפקד. בגלל כינים. עמדנו שבע שעות. אלה שהתמוטטו, גוררים הצדה, שם הם נשארים לשכב. הם לא יצטרכו עוד להתייצב למפקד. רושמים את מספריהם. לממונים על הצריף יישארו היום מנות־אוכל מיותרות גם מרגרינה. אולי גם נקניק. כן, כזה היה יום הולדתי העשרים ושלוש.

אושוויץ, מרץ 1943

אני יוצא עם פלוגת־עבודה. שוב סלילת כביש. אנו חוצים את הכביש המוביל למרכז העיר אושוויץ. הרי אני מכיר את הכביש. פה הייתי בעת החופשה אצל סבתא, בן 16. העיר אושוויץ, בלי גדר תיל, בלי תאי־גזים. אני חושב על הטיולים כאן בחברת צעירים, על הערבים במועדון הנוער, על הנערה הראשונה שחיזרתי אחריה. כן, היא התגוררה בעיר הזאת. אז נסעתי מתחנת הרכבת העירה בכרכרה רתומה לסוס. דווקא לאושוויץ. בפעם הראשונה. האם עכשיו זו הפעם האחרונה? אני לא רוצה לחשוב, רק להישרד. בכל מחיר.

בוחרים עשרים אסירים. עלינו להוביל שמיכות מהמחסן המרכזי. אחי אזדגר ואני צורפנו. את אחינו ארנסט החולה, שקדח בחום, הסתרנו על ... מכוסה בשמיכות. הרי נחזור עוד מעט, עשר דקות לשם, עשר דקות העבודה, עשר דקות בחזרה. ... שעה נהיה שוב כאן. אנחנו צועדים אל המחסן ...

נעצרים לפני מחסן הבגדים, שם ממתינים ... אנחנו חסרי סבלנות. ארנסט שוכב שם לבד. ... מקבלים את השמיכות. כל אחד מאתנו צריך לשאת ... אנו צועדים בחזרה. קבוצת אסירים עומדת בחוץ ... הצריף מס' 18. מכאן לוקחים את החולים. זה ... ההמתנה למוות. אנו מתקרבים. עכשיו רואים את ... ואת הקאפו. ואת ארנסט. הוא רועד. עכשיו הכל ... בזמן העדרנו ביקר כאן רופא הס"ס. סלקציה. ... מתחננים לפני הרשם להוציא ולהעלים את ... 997929. הוא אומר: „מה אתם חושבים לכם, ... אלך לגאזו" לא נתנו לנו אפילו להיפרד. ... מנפנפים ביד.

אושוויץ, אפריל 1943

אני שוכב באגף החולים. אולם עם ... אחד החובשים צועק: „כולם לצאת מהמיטות ... תחבושות! רופא הס"ס עומד בפתח. הרשם ... מספרי האסירים. המעבר בין שורות המיטות, ... רוחבו ושניים־עשר מטר אורכו, הפך למסלול ... שבסופו חיים או מוות. אני פוחד. את המסלול של ... עשר המטרים מוכרחים לעבור בריצה. למצליחים ... לחזור למיטות. קוראים את המספר שלי. ריצה. רץ, רץ. למען החיים שלי. איני מרגיש שום כאב. עשר מטרים הם בשבילי נצח. מותר לי לחזור ...

ספטמבר, 1943

ידידי רודי נמצא באותו צריף, באותו חדר. ... למיין מזוודות ריקות על פי הטיב. דברי־ערך ... אין דרישה למזוודות ריקות. כאלה יש בשפע ... מגיעים טרנספורטים חדשים של יהודים עם ... חדשות. רודי אומר לי: „יש לי משהו בשבילך" ... תצלום, של משפחתי. מצא אותו באחת ה... במזוודה שלנו. אני חותך את התצלום לשניים. ... החצאים בתוך החגורה. יש בה תפרים כפולים ... הוריי ואחיי נמצאים עמי. אני צמוד לפולדי. ... צנום, אבל מוצק. איכר הרגיל בעבודה קשה. ... מאחוריו, אינני נראה כל־כך רזה. הגוף שלי קצת ... משלו. זה בגלל מבנה העצמות. מה שעולה במוח ... חרוצה להישרדו אני רוצה. יש איזה כוח מניע ... אחי. בוודאי אחי. מה מחזיק את האחרים? ... באלוהים איבדתי מזמן. לשם מה הקרבנות?

די בזיק של אור, ואנו נהפכים מיד לאופט... מושלמים. לזה קוראים רצון ברזל או תמימות.

אוקטובר 1943

הרשם קורא את מספרי האסירים. ... בטרנספורט. לאן? העיקר הרחק מאושוויץ. ... הגזים, מהקרמטוריום. אנו נוסעים יומיים. ביום ... מגיעים לוורשה. לגטו וורשה. ליתר דיוק לשרידי ... במסילה השנייה עומדים קרונות עמוסים לבנים ... ישנות. אלה אבנים היסטוריות העדות ל... הלוחמים האמיצים של גטו ורשה לבין הכוחות ה... של גדודי הימלר. השחר עולה. המראה ... שרופים. אין נפש חיה. אנו צועדים ונכנסים ... נקישות של אלפיים קבקבים נשמע כצלילי ... על אחד הבתים שלט: דר' זמנהוף. ... האספרנטו, למען הבנה והתקרבות בין העמים. ... מקבלים מספרים חדשים. מחנה חדש – מספרים ... מספרי הקעקע באושוויץ יצאו מהמחזור. ... הבתים ההרוסים יוצאים לעתים קרובות ... צלחות, סכו"ם, דברי חרסינה. חפצי־ערך לעסקות ... עם האוכלוסיה הפולנית.

יום אחד מצאנו שם שלדים. ... שלושה ... שני ילדים. בין ההריסות. אולי הורעלו על־ידי ... נורו. אי־אפשר לדעת. אנו אומרים קדיש.

אסיר אחד מצא שם מחברת. בשפה הפולנית. ... מעלעל בה. זה יומן, נכתב בימיו האחרונים של ה... בגטו. כתב־יד של בחורה. אני קונה את המחברת ... מרק. במכבסה עובדת צעירה אחת, בלונדית, פולנייה ... יכולה לשמור על היומן. למען הדורות הבאים. ... לא נישרד. אולי באיזה מוזיאון. מוזיאונים ... יחסית בטוחים. מדבר אתה. היא מסכימה. ... לוקחת ממני כמה דפים.

לקרובי־משפחה של האסירים הארוזים ... את אפר יקיריהם. עבור תשלום, קורה ... מנהל עבודה, מוכרת פעם להשוב על ... יכול לקרות. הם לא ימותו ברעב. לא ... עלולים לשלם בחייהם. אם מוצאים אצלם ... שאסורים במסחר. השומרים מהס"ס הם ... המתווכחים. הם מוכרים מה שאחרים ... מחוץ לחומת הגטו. שער החליפין הוא ... משחררת לשונות. הקאפו מתפארים בקשרים ... שלהם. לא לזמן רב. העסקנים במדים ... הגולגולת מעדיפים שותפים שקטים. ... – כך רושמים את סיבת המוות בכרטסת.

כל השיניים שלי מתנדנדות מחמת ... כאן רופא־שיניים צרפתי. הוא ממליץ ... באכילת גזר, אלא שאינו אומר לי היכן ... הגזר.

את אחי העבירו לפלוגה אחרת. קשה ... להישרד לבד. ידידים זה טוב. את זה ... חושב על החייל האמיץ שוויק, שקבע ... אחרי המלחמה במסבאה „אצל הגביע" ...

גם אנחנו עוד נתראה.

* מחבר היומן הוא יהודי צ'כי מאזור הסודטים אשר שכל את משפחתו באושוויץ. לאחר שחרורו התחתן עם אשה ממוצא גרמני שגורשה, למרות פעילותה האנטי־נאצית בעבר, לגרמניה. שם המשיכה בפעילות ציבורית, עד שכיהנה כסגנית ראש עיריית מינכן. בעלה הצטרף אליה, ונשאר בגרמניה גם לאחר מות האשה מסרטן. את היומן, שקטעים ממנו מתפרסמים כאן, כתב בעשרים שנה לאחר [illegible]

מפרץ חיפה גועש

'שפת הידיים' של פועלים במרי ויכוח

מאת גבי זהר צילם בועז לניר

אתא, המספנות, סולתם, וולקן־יציקה פרוטארום — נכנסו לכל בית בשנה האחרונה. הצד השני של "תכנית ההבראה". מאבק על לחם ועבודה, פשוטו כמשמעו. ישראל של סוף 85' וראשית 86'. כתב קול ישראל ליווה אותם לאורך כל הדרך. יומנו, מסמך סוחף. דיוקן הפרולטריון הישראלי באחת משעותיו הקשות.

פנחס גרוב נשמע בשבוע שעבר מאושש הרבה יותר מבחינה רפואית. אבל הצרידות והמרירות נותרו סימנים מוחשיים של קולו. כמו בימים הסוערים ההם, יעל, רעייתו, מרימה ראשונה את הטלפון. היא תסנן עבורו את השיחות. לעולם לא תגיד לא, אבל כל אחד ששומע ממנה כמה מלות פתיחה רבות רשקנות מוריד, כמעט אוטומטית את נימת קולו ומעדן את התוקפנות שלו.

פנחס גרוב ספג הרבה מאז חודש אוקטובר '84. „שנה וחצי הבטחות, עד החלטת השופט אליעזר דור לסגור את אתא ב־23 באפריל 1985, אחר־כך הבטחות של שרים ואילי טקסטיל מהארץ ומחו"ל ולבסוף איומים מהעובדים. גם איומים על חיי, שראו בפנחס גרוב („אתם תוציאו אותנו מכאן חתיכות־חתיכות") אשם עיקרי לסגירת המפעל. עכשיו פיני גרוב מתאושש משני התקפי־לב שלקה בהם בתקופת המאבק על הצלת אתא, ומעביר ימים שקטים בבית חד־משפחתי ברחוב הוגו מולר ותישבי על פוליטיקה.

מי שהיה פרסונה גרטה בכל אירוע חברתי, בעשרות ראיונות ושיחות בקיבוצים ובבתי־ספר, מי שאהב לספר על נהגי מוניות שהובילו אותו חינם לדיונים בוועד הפועל בתל־אביב, ועמך ישראל שעצר אותו ברחוב והרעיף עליו חיבה, והגסת בתחושה המתוקה של פוליטיקאי במרכז הבמה הציבורית ובתחושה המרה של ירידה מסדר היום הציבורי של ישראל. עכשיו התחושות הללו עושות אותו מבוכה בתרבות, אם אמנם הצהרת הכוונות שלו לצאת לפוליטיקה אינה בעלמא. הוא אינו מוכן לומר לי לאיזו מפלגה ישרך רגליו, אבל כשזה יקרה — והסתדרות לא חייתה ממנו נחת. והסתדרות, אומר גרוב, בשכנוע פנימי עמוק, נתנה להטיל את אתא. היינו צריכים לעזוב את השתדלנות אצל השרים והפוליטיקאים, ולפלוש ללשכה של קיסר, אומר גרוב לאחר מעשה, ולהישאר שם עד שההסתדרות כולה תציל את המפעל. עד היום לא מובן לו, כיצד נתנו לסגור מפעל שייצא 12 מיליון דולר, ועם התעשיין האנגלי־יהודי אליאנס שהיה בן בריתו של אליעזר שלג ואבי תכנית [illegible]

שביתה בוולקן יציקה

ההבראה של התשלובת). היה עשוי להגיע לייצוא של 50 מיליון דולר בתוך חמש שנים. מדוע סגרו את אתא, משול בעיני פיני גרוב לשאלה מדוע פירקו את הפלמ"ח. במדינה שלא יודעת לשמר את הערכים ואת הסמלים שלה ההקבלה הזאת נראית אפילו הגיונית משהו. גם פנחס גרוב יודע שאתא, פלמ"ח, חיפה האדומה, הם בעצם לא יותר מערכים היסטוריים בלקסיקון של מדינת ישראל. אפשר להתרפק עליהם בנוסטלגיה, אפשר לזעום על מה שקרה אתם, אי־אפשר לשנות אל גלגלי ההיסטוריה, גם כשמדובר ב־922 עובדי תשלובת אתא שהלכו הביתה, ויותר ממחציתם מפארים את רשימת המובטלים של אזור חיפה.

תחת זכוכית המגדלת של פנחס גרוב אפשר לראות את השינויים בפוליטיקה הכלכלית של ישראל. רק בבית, מחוץ לבמת הברזל המאולתרת בחצר אתא, שנשאה אינסוף פוליטיקאים ועסקני הסתדרות, הבין פיני גרוב שהוא נלחם בכוחות גדולים ממנו, ורים, בוראי, למושגים כמו יגיע־כפיים. יצחק מודעי, אומר גרוב, ראה באתא מבחן לתכנית הכלכלית של הממשלה: סגירת מפעל כושל ויצירת אבטלה. מאז פרץ המשבר באתא נכתבו תלי תלים של מלים אל אחריותו של שאול אייזנברג לביזיונות הניהוליים שהביאו את התשלובת לאן שהביאו, על הקשר שאינו ניתן לניתוק בין ימי הבורסה העליזים לבין הקפאת השקעות בפיתוח התשלובת, על המחירים שנדרשו לשיקום התשלובת. מחיר השיא שדובר עליו לשיקום אתא נע סביב 40 מיליון דולרים. בסיומו של תהליך שנמשך קרוב לשלושים חודש, הפריזו מיליון דולרים וחצי(!) בין סגירת המפעל לפתיחתו מחדש. ג'ק נאסר, שהיה קשור לשר התעשייה והמסחר אריאל שרון, הטריח צוות מחברת „מאורר" השווייצית שתבדוק את מצבה של התשלובת, ומנגד הפעיל לחצים על הממשלה להגדיל את ערבויותיה לשם קניית התשלובת. מה שנשאר בסוף, לאחר הסכמת ההסתדרות לשלם לנאסר את מה שהממשלה לא תסכים לשלם, פער של 1.5 מיליון דולר. גם אחרי שיצחק מודעי, שקיבל פרחים ממזל, אחת העובדות היותר מסורות של אתא, בשעה שביקר באתא בעיצומו של המשבר, הודיע לעובדים לפני עשרה חודשים „להתרגל לרעיון הפיטורים", נמשכו המאמצים הנואשים והחסויים להציל את אתא. הסוף ידוע: ג'ק נאסר השקיע 21 מיליון דולר וקנה בחודש שעבר את הבנק הבינלאומי הראשון.

שמודעי יחזיר את הפרחים

בחצר של אתא, שאליה מתאספים מדי בוקר בבוקרו כמה מן המפוטרים, קראו את הידיעה על קניית הבנק כדבר מובן מאליו. אמנון חיסראי, מנהל כוח האדם של התשלובת, המועסק כיום על־ידי כונסי הנכסים של אתא, צלצל אליה וביקש להעביר ידיעה „על תמיהתם הרבה של עובדי [illegible] ממעשהו של ג'ק נאסר, שהעדיף בנק על מפעל". [illegible] אמרנו, היה יכול לקנות את אתא בקצת פחות מ־8 מיליון וקצת עזרה מידידיו. הממשלה משלמת היום [illegible] דולר פיצויים למפוטרי אתא, סכום שיועד [illegible] ועדת השרים לענייני כלכלה, לקניית התשלובת. לדברי [illegible] המאירי ממפ"ם, הפסידה הממשלה 3 מיליון דולרים [illegible] הפסד שהיה נמנע אילו נמכרה התשלובת. זה אולי נשמע [illegible] שבגלל 1.5 מיליון דולר נפלה אתא, אבל זה נשמע הגיוני [illegible] יותר אם מסכימים לטיעון של פנחס גרוב, שאתא היתה [illegible] של יצחק מודעי בדרך להגשמת התכנית הכלכלית. [illegible] לבוא בהאשמות גם לג'ק נאסר, על שהעדיף בנק על [illegible] רשת מפעלי הטקסטיל שלו במזרח הרחוק [illegible] הפועלי שלו, אם הוא אמנם קיים. אגב, קצת פחות מ־8 מיליון דולרים, סכום שאותו חב מפעל פרוטרום לבתי הזיקוק [illegible] היה לשלוח 550 עובדים הביתה. גם פה מדובר במפעל [illegible] הקשור בהסדרים עם הממשלה והבנקים, וגם כאן [illegible] ההסתבכות בימי ארידור.

מול, שהוזכרנו קודם בעניין אתא, ביקשה ממני [illegible] השידורים, להודיע ליצחק מודעי שיחזיר את הפרחים [illegible] נתנה לו. מודעי לא החזיר. אתא ממשיכה לגווע [illegible] פסח יפוטרו כ־400 עובדי המתפרות של התשלובת [illegible] טבריה ונצרת עילית, וכונסי הנכסים ימשיכו למכור [illegible] המכונות, הציוד והקרקעות. לא מן הנמנע שעל קרקעה [illegible] אתא־כורדני, המשיק לכביש עכו־חיפה, יבנו מרכז [illegible] דוגמת צומת צבר הסמוך לו והאזור המסחרי בואכה [illegible] בחיפה, ועל כך עוד בהמשך, בנו מרכזי קניות ומרכזים [illegible] בקצב של שלוש לאחת, על כל מפעל שנסגר. המפעל [illegible] אתא יהפוך אף הוא, כנראה, לשכונת מגורים, או לאזור [illegible] הדבר תלוי לא מעט בקרית אתא, שעלולה ללקות [illegible] ירוחם.

לפי שעה רק כ־140 מתוך 1,300 עובדי תשלובת אתא [illegible] בעבודה. שניים ירדו מן הארץ, שניים נפטרו. אחד [illegible] גם מיקי אלבין ז"ל, שתקע את המסמרים הראשונים [illegible] התשלובת — קפץ אל מותו.

ציפורה מולר תבדל"א, רעייתו של מיכה [illegible] המתגוררת בבית מול המפעל, בשכונה קטנה [illegible] משפחת מולר, רואה את הדברים ועיניה כלות. [illegible] המשבר ביקשתי אותה לרכב השידור, לומר [illegible] ולשריה, הגברת, שעברה את גילי השמונים, אמרה [illegible] מרמעות. גם השידור הזה, היום אני יודע, עוד [illegible] למת.

שליש מעובדי המספנות הולך הביתה

אחרי נפילת אתא המשיכו לרעוד [illegible] התעשייה של חיפה. לאחר שהתכסיסים [illegible] אתא הוכרעה, נפתחה חזית שנייה, במרכזה [illegible] ממפעלי אתא: מספנות ישראל. לשם שינוי [illegible] במפעל בבעלות הממשלה. על מספנות ישראל [illegible]

מצעד הפוליטיקאים

חברי הכנסת, חשרים (מודעי, שרון, שחל), חברי קיבוצים, עובדים ממפעלים במפרץ, תופת אמנים — כל אלה אהבו להגיע לאתא. כלי התקשורת אהבו את [illegible]

פוליטי על רקע טהור של סכסוך עבודה וקשיים כלכליים. באחת ההפגנות של עובדי המספנות בעיצומו של החורף הירושלמי, נרטבו העובדים עד לשד עצמותיהם בהפגנה מול משרד ראש הממשלה [illegible]

כמות סופרלטיבים שלא היתה נופלת מכמות הסופרלטיבים שהוערה על תשלובת אתא.

ראשית המאבק במספנות, לפני כשנה, בשלהי פרשת אתא. מסיבת עיתונאים נינוחה בחדר גדול באולם „ביתנו" ברחוב ירושלים בחיפה, קפה הפוך, מיץ, נדמה לי שהיו גם עוגות. כבר אז היה ברור עיקרו של המשבר: אין הזמנות לבניית אניות בשוק האזרחי, כחלק מן המשבר העולמי בשוק הספנות, הנמצא בשפל יותר מעשור, וגם הברז במשרד הביטחון נסגר. הקיצוץ בתקציבי הממשלה, ובתוך כך הקיצוץ בתקציב הביטחון, הפיל חללים רבים ממפעלים בארץ; אזור חיפה ניצב, כרגיל, בחזית הזעזועים. מספנות ישראל היו אז הסנונית שבישרה את גל הפיטורים.

אלא שהדרך לפיטורי שליש מעובדי המספנה באמצע חודש אפריל 86' היתה עדיין ארוכה, ועברה דרך הרשות לפיתוח אמצעי לחימה (רפא"ל), עם 400 מפוטרים מתוך אלף, עובדים שהיו בדרכם אל מחוץ למערכת, כחלק מהקיצוץ בכוח אדם. ועד עובדי רפא"ל חיפש אז דרך להמיר את הפיטורים בקיצוץ תנאי השכר של העובדים.

ברפא"ל קיצצו כמה פרוייקטים ורוע הגזרה על פיטורי עובדים נוספים נדחה לפי שעה. הקיצוץ הנוכחי בתקציב הביטחון מבטיח לרפא"ל ימים קשים גם בשנה הזאת. מפעל נוסף, קטן, סמוך לשולחנה של רפא"ל, נאלץ לפטר 100 עובדים, ויחד עמו פוטרו בשנה החולפת כ־2,300 עובדים ממפעלים ששימשו קבלני־משנה של התעשייה הביטחונית. רוב המפעלים הללו מפוזרים באזור הצפוני של מפרץ חיפה ובאזור הקריות.

במקביל נמשכת המבוכה במספנות ישראל. יוסף רום שמונה יו"ר מועצת המנהלים של המפעל, נמצא בשנת שבתון בארה"ב והרנה סיכוי לחילוץ המספנה אינו נראה באופק. אין גם סימנים להצלחת המפעל לזכות במכרז בסינגפור, שלא לדבר על בניית ספינות טילים, או צוללות, עבור משרד הביטחון. פרופסור רום עוזב את הספינה הטובעת ובמקומו מגיע השר לשעבר מרדכי ציפורי, המפיח תקוות חדשות במאות עובדי המספנה.

מלחמה קשה ואכזרית

שוב מדובר במשרד הביטחון, אלא שהפעם המפעל הנמצא על מוקד הפיטורים הוא מפעל סולתם ביקנעם. בסולתם דיברו על פיטורי 800 עובדים, בינתיים רק מחציתם הלכו הביתה, ובימים אלה נמשך משא ומתן אל תנאי הפרישה של האחרים. יעקב ליאור, מנכ"ל סולתם, ומי שהיה מעורב במערכת התעשייה הביטחונית מקום המדינה, אומר לי בעיצומו של המשבר במפעל והמשא ומתן על פיטורי העובדים, כי הגיע רגע האמת של התעשייה הביטחונית בישראל. התעשייה, שצמחה לא רק בגלל אילוצי הביטחון של מדינה במצור, אלא גם, לא מעט, בשל האמברגו שהטילו על ישראל יצרניות נשק גדולות. גם צבאות בעולם גילו עניין רב בנשק מבית היוצר הישראלי, נשק שנוסה בתדירות של כמה שנים בשדה הקרב; ולראיה, מפעל סולתם עצמו ייצא כ־80% מתוצרתו, בעוד צה"ל משמש לקוח קטן יחסית של המפעל.

התפתחות התעשיות הצבאיות מחוץ־גיסא, והעובדה שהצטמצמו מאוד מספר המלחמות בעולם, הפכו את המלחמה על שוק הנשק למלחמה קשה ואכזרית. ממשלה שלא סבסדה את התעשיות הביטחוניות שלה, או תעשיות המייצרות גם לשוק הביטחוני וגם לשוק האזרחי, כמו מספנות ישראל, הביאה תעשיות אלה לשוקת שבורה. בכלל, מדגישים ראשי כור, החלטת הממשלה על הקטנת הרכישות, ובעיקר החלטת משרד הביטחון על צמצום הקניות, לא נתנה מרווח־זמן למפעלים להתארגן לייצוא, ייצוא שהפך, כאמור, למשימה קשה ביותר בתנאי השוק העולמי. בעיה קשה נוספת, שבה נתקלו המפעלים הביטחוניים כמו סולתם ומספנות ישראל, קשורה לתנאי הסיוע הביטחוני האמריקני. תנאים אלה מחייבים הפניית 50 אחוז לפחות מסכום הסיוע — לקניות ממפעלים בארה"ב.

„אינני יודע מה הם הפתרונות, אומר בכנות יעקב ליאור, במפעל שלו הצטבר מלאי של כ־50 מיליון דולר, והתנאי להישרדות מחייב, אפוא, צמצום כוח האדם. לליאור ברור שהמפעלים הביטחוניים חייבים לרדת עד כשליש מהיקפם, ופירושו של דבר — צמצום של אלפי עובדים בתעשייה הזאת. תהליך שיימשך אחרי חג הפסח ואחרי האחד במאי. מי שיחזיק מעמד, סבור מנכ"ל סולתם, הם מפעלים שהייצוא שלהם עומד על 70% ולמשרד הביטחון על 30%, ואולם עם קיצוץ של יותר מחמישים אחוז בהזמנות מערכת הביטחון, בתקופה של שנתיים, ממשיכות הודעות הפיטורין לזרום אל שולחנותיהם של מזכירי מועצות הפועלים בצפון.

בטרם שככה סערת סולתם, נשמעו בקשר לצמצומי מערכת הביטחון קולות רעם ממפעל הקשר והאלקטרוניקה של תדיראן בעפולה. שוב צמיגים בוערים, חסימת שערים ולפני שהעבודה מתחדשת — עוזבים 50 עובדים את המפעל בדרכם לשירות התעסוקה. תדיראן, אגב, מתכוונת לפטר כ־1,300 עובדים על רקע התכנית הכלכלית של הממשלה. גם ביקנעם מתעוררים לפתע. 700 מעובדי סולתם מתגוררים ביקנעם, ובעיירה חוששים כי פיטורי 800 עובדים תביא מהר מאוד ליקנעם את תסמונת ירוחם. המשא ומתן בין הנהלת כור, לבין מועצת פועלי חיפה וועד עובדי סולתם, נמשך גם בעצם הימים האלה. והעברתו לפסים שקטים מעלה שוב את מספנות ישראל למרכז הבמה והתקשורתית, העוקבת אחרי התמוטטויות מפעלים באזור חיפה.

שוטרים ופועלים

„היום אתא — מחר אתה" סיסמת מבית היוצר של יוסי סולומון, חבר קיבוץ שער העמקים, שנשלח מטעם מפ"ם לסייע לאנשי אתא, ועכשיו מצא עצמו במרכזה של סערה חדשה. זו היתה הכתובת על הקיר של עובדי מספנות ישראל, בעוד שאנשי אתא, רובם עובדים ותיקים, יותר ממחציתם נשים, ניהלו מאבק בנעלי־בית, חששו עובדי המספנות שריריים וידיים מיובלות מעבודה־דחק שנים בפלדה וברזל. בחודש שעבר האחרון גיבשו מרדכי ציפורי ומיכאל כהן מנכ"ל המספנות, תכנית הבראה שדיברה על פריסת חובות שהגיעו אז ליותר משלושים מיליון דולר — תמורת פיטוריהם של מאתיים וחמישים עובדים, כשליש ממספר עובדי המספנות דאז. תכנית ההבראה היתה תנאי שהציבו שר האוצר והממשלה לשיקום המפעל. התכנית הוגשה לממשלה בחודש אוקטובר האחרון, אבל הממשלה לא דנה בה, ואף הפסיקה את הסיוע הכספי למפעל, שפירושו, בין השאר, אי־תשלום משכורות לעובדים. לזה לא הסכימו העובדים, שיצאו וחסמו את כביש הכניסה למפעל. היתה זו הקדמה קלה למנה העיקרית שהגישו העובדים למשטרת חיפה שלושה חודשים מאוחר יותר. הממשלה לא אישרה את תכנית ההבראה, מרדכי ציפורי בישיבה דרמטית וחסויה מעין התקשורת — התפטר מתפקיד יו"ר הדירקטוריון ומיקי כהן התקשה לעמוס על כתפיו את משא המפעל, בלי תכנית הבראה, בלי סיוע כספי, ובלי משכורות לעובדים — נסגר העסק שהשיק את ספינות הטילים של ישראל, לפני שנים לא מעטות. הפתיל החל לבעור במהירות רבה, ושוב נחסמו כבישי הגישה למפעל בכביש התעשייה הפנימי של מפרץ חיפה. כוחות אדירים של משטרה ומשמר הגבול נזעקו לטפל במפגינים, שחשו לראשונה את חרב הפיטורים מונחת על צווארם באופן מוחשי ביותר. עגלות פלדה וטרקטורים, מנופים וברזלים, חסמו את השערים; דגל המספנה הורד, כאקט של אבל, לחצי התורן.

קבלת שבת עגומה

בליל שבת הגעתי למפעל. משמרת של כמה עשרות עובדים שנשארו במפעל התכנסה לקבלת שבת. העגומה ביותר שידעתי בחיי. חומוס, מלפפונים, נקניק, זיתים ותפוזים. ליד השולחן הסבו עולים מרוסיה, בני הארץ, פועלים ותיקים ובלטו בהם אב ובנו. האב עובד במפעל קרוב לשלושים שנה והבן שהצטרף אליו בגיל 16. יחד עמם חיים אמויאל ומישל אלמליה, שהצטרף מאוחר יותר כמנהיגי העובדים. יחד עם דוד גולדמן ושמוליק בירן, האמן, איש ועד לשעבר, שהצטרף בדרך הטבע למנהיגות פועלי המספנות. בליל שבת, על רקע החושך שאפף את מנופי הענק וקולות הגלים המתנפצים למבדוקים, היה המפעל הזה, שהעסיק בשיאו 4,000 עובדים — אנדרטה אילמת לתכנית הכלכלית של הממשלה. העובדים סירבו להרים ידיים ויצאו, שוב ושוב, לכבישים — מול המספנה ומול הכנסת.

משטרת חיפה — סיפר לנו נצ"מ יעקב חכים מפקד משטרת חיפה — נאלצה להקדיש 10 אלפים ימי עבודה לפיזור הפגנות בלתי חוקיות של פועלים באתא, מספנות ישראל ולקון. 200 פועלים נעצרו ושוחררו בתקופה הזאת, לאחר שנמצאו מפירי סדר ציבורי. להזכירכם, הפועלים האלה נלחמו על מטה לחמם. המעידה היחידה של עובדי המספנות, היתה הפלישה של כמאה עובדי מספנות, למשרדי המכס ומס ההכנסה בחיפה, במחאה על עמדתו של שר האוצר בפרשת ההבראה של המפעל. העובדים התכתשו עם עובדים, פקידים, ופועלים כמותם, ואף שברו את אצבעו של אחד מעובדי מס הכנסה. שלושים עובדים נעצרו ושוחררו בערבות למחרת. כמטח משטרת התנועה של מרחב חיפה, אגב, משלחת התנצלות של עובדי המספנה לבית מס הכנסה בחיפה השכיח ריקם. שם, במס־הכנסה, לא סלחו. עובדי אתא, לעומת עמיתיהם במספנות, ממעט לא שיבשו את הסדר הציבורי והסתפקו בחסימת שערי המפעלים ובפעילות מחאה [illegible] או בהפגנות ספורות מול בית אסיה, מעוז משרדי חברת אייזנברג, בית ההסתדרות בת"א ומול משרד ראש הממשלה. לעומת זאת, ניסיון יחיד לחסום את רחובה הראשי של קרית אתא התפורר אחרי 20 דקות. עד כמה היה ברור ההבדל בין אנשי אתא לאנשי המספנות תעיד העובדה, שליד שערי אתא חנתה, בדרך קבע, ניידת משטרה של המשמר האזרחי או שוטר מנומנם שנשאר בתורנות. בחודש שבו היו המספנות סגורות, חנו בדרך קבע ליד שערי המפעל כוחות משטרה ומג"ב שכללו עשרות, לעתים קרוב למאה וחמישים שוטרים.

העובדים במספנות ישראל לקחו את השליטה לידיהם, לאחר שמיכאל כהן, מנכ"ל, ודני ילון, מזכיר החברה, נתגלו כמי ששילמו פיצויים מוגדלים לשני חברי ועד, תמורת מסירת מידע על תכניות העובדים. מיקי כהן, בראיון אחרון לפני שעזב סופית את לשכתו ב„הילטון", בניין המשרדים של המספנה הצופה אל הים, מאשים את ממשלת ישראל בקוצר ראות להסב את המספנה לייצור עבור המגזר האזרחי, ולחלופין או במקביל, להפנות חלק מהפוטנציאל הביטחוני של ישראל לשוק העולמי, המשווע לסחורה ביטחונית ישראלית. אליבא דמיכאל כהן מכירת נשק אינה עולה עם התפישה הפוליטית והמוסרית של מדינת ישראל, ולכן, באופן מעשי, צריך היה לתכנן את הביקושים הביטחוניים בתחום הימי, בלי שהמערכת תזעזע מעתות שפל ושיא. משזה לא נעשה, וקווי הייצור נשארו בעינם, באה הנפילה הגדולה. ועמה חובות של מיליוני דולרים שהוצאו על תכניות פיתוח וציוד יקר שנקנה ללא־צורך והגדיל את חובות המפעל ליותר משלושים מיליון דולר, וסל הזמנות המספיק לשנה עבודה בקושי.

הסטיל הפך ליאכטה

הסטיל, סמל המספנה, ממתין עתה לגואל. אחד הסטילים שבנייתו הושלמה, אבל לא נמצא לו קונה, הפך ליאכטה עבור עשיר אנגלי, תמורת כשמונה מיליון דולרים. בינתיים הגיעה המספנה לרגיעה מסויימת, עם מינוי כונס נכסים, ובניסתו של זאב אלמוג, מפקד חיל־הים לשעבר, ומי שעמד בראש צוות שמינה משרד התחבורה לבדיקת האפשרות למכור את המפעל למספנות בארה"ב — לניהול המספנה. אלמוג, שנודע בעבר בהתנגדותו לבניית סטילים לחיל הים בישראל, מוצא עצמו מן העבר השני של המתרס, וגם כמי שקוצר את פירות תכנית ההבראה של ציפורי.

את חג הפסח יחגגו עובדי המספנה בבית, ביציאה לחופשה מאורגנת. לאחר הפסח ישובו לעבודה פחות 212 עובדים מתוך 650 העובדים, מהאח של גברים בוכים כילדים, שבו חזרו על עצמם, באולם „היצור הגדול", לאחר שזאב אלמוג פרסם את רשימת המפוטרים, וזהר אדלר וישראל תמיר, שני מנהלי עבודה במדור אלומיניום, מגדלים דגים באקווריום קטן. אחרי תקופה ממושכת, עם זמן בשפע לגידול הדגים, הם מקווים שהזעזוע שעבר המפעל לא ישוב. אלמוג, הם אומרים, הבטיח. גם מיקי כהן הבטיח, אומר אדלר, 26 שנה במספנה. הפרוייקט שהבטיח מיקי כהן כמעט הטביע את המספנה, לי נשבר משהו בלב. מסכם ישראל תמיר. אחרי התקופה שעברנו כאן נשברה מערכת האמון בהנהלה. בכלכלה הישראלית, היום אין חזון ואין ציונות בעבודה.

(המשך בעמוד 11)

באתא, בשיא המאבק המרוסן

מבצע אצ'י

(סיפור נוגע ללב)

מאת עמידם כהן

חבר קיבוץ זקוק לניתוח לב דחוף ויקר. למה אינו פונה לציבור הרחב? כיצד מטפל בו קיבוצו? מדוע התנועה הקיבוצית לא מסייעת לו די? ובכל זאת – כיצד הקיבוץ הציל אותו? שיר הלל לערבות ההדדית וגם להרבה אנשים בראשית, באמצע ובסוף המבצע

מימין: אצי (אריה גלעד) ופרופ' שלמה שטרן ב"מסיבת הסיום" בקיבוץ גבעת-עוז

הניתוח בסטנפורד

"אין דבר שלם יותר מלב יהודי שבור" — "אין דבר שבור יותר מלב יהודי שלם": כך או כך הפתגם היהודי, לפניכם סיפור ממיס-לבבות על לבו הנשבר של אצי ÖCSI מסגר ועל קיבוצו, גבעת-עוז, שנרתם ורתם אחרים לסדר לו לב משופץ בסטנפורד, שבקליפורניה הרחוקה.

סיפור יפה לחגים — על קרדיולוג ידוע מירושלים, שעזב את הקיבוץ לפני שנים רבות, לאחר שהקיבוץ הקשה את לבו אליו, על רופאים ומנתחים שהתגייסו למבצע ללא שכר ותמורה, על חברת אל-על שהתגלתה באנשיה היפים, על לובשי קפוטות ממשרדו של הרב פורוש, שנרתמו לסייע לקיבוץ השומר-הצעיר בכמה דולרים ועל קופת-חולים שהקציבה אלפי דולרים, על עבודת משרד-הפנים שהוציאה דרכון בשעות הקטנות של הלילה.

עוד יסופר על מחירי הניתוחים והאשפוזים בבית-החולים בסטנפורד, על האנחות שנשמעו בקיבוץ בעקבות המידע הזה ומדוע שם דווקא ולא בבלגיה, או בברזיל, ברבע המחיר. אך העיקר ובעיקר על חברי הקיבוץ הזה, אחד הקיבוצים שהרבה הכנסות אין לו, אבל אנשים יש בו "שלא השתבצו" לשמע המחיר (110 אלף דולר בלבד).

סיפור עם הפי-אנד לכל המשפחה. כדאי לכם להכין ממחטות.

מבצע אצי, ראשיתו בשנת 83' במסגריית הקיבוץ, כשאצי (אריה גלעד) — 55, מסגר, אחז לפתע בידו הימנית את כתפו השמאלית: "אוי!" "עבדתי כרגיל, ופתאום תפסו אותי כאבים בכתף שמאל. בבית-החולים בעמק אמרו לי בקיצור שאני בהתקף-לב יסודי ביותר. אוטם שריר הלב. שכבתי חודשיים והחזירו אותי הביתה, ושוב לבית החולים ושוב הביתה, עד שאמרו לי שאין יותר מה לעשות אתי בבית החולים".

"אין מה לעשות אתך בבית החולים", פירושו, בקוד של רופאים, שמה שנותר לך לעשות הוא להתפלל. גם האחיות בקיבוץ הרגישו שסוחבים את העניין מחוסר-ברירה, בכדי לצאת ידי-חובה, אבל אין להם יותר שום טיפול.

בשעת מצוקה זו שוב עלה שמו של שלמה. ושלמה, למורת בערב החגיגי, לכבודם של כל המיודים שנחלצו למבצע אצי, הוא פרופ' שלמה שטרן, קרדיולוג ומנהל בית החולים "ביקור חולים" בירושלים.

וכאן יבוא סיפור קטן בסוגריים, שראשיתו בשנות הנעורים האידיאולוגיות, וסופו בחזרתו של אצי מקליפורניה עם לב משופץ, סיפור המוכיח למי שעוד מפקפק בכך: שבכל זאת יש אלוהים!)

לפני 34 שנה התקיימה, בחדר האוכל הישן של גבעת עוז שיחת קיבוץ נרגשת. לאחר אותה שיחה ארזו, בלב כבד מאוד, חבר וחברה יקרים את מיטלטליהם המעטים ועקרו לירושלים, שם עבד החבר בכל עבודה קשה כדי לממן את לימודיו בבית הספר לרפואה.

רופא בזכות עצמו

שלמה שטרן, חבר הקיבוץ, רגע מנדר, ביקש לאשר לו להמשיך בלימודי הרפואה, שהתחיל בהם עוד בהונגריה לפני עלייתו (החלוצית) לארץ. אפילו הציע לקיבוץ לממן את לימודיו בעצמו — רק לא לוותר על חברותו בקיבוץ. הקיבוץ דחה את הבקשה, שהקדימה את זמנה ב-30 שנה. אותו בוקר, למחרת אותה שיחה, קם בחמש בבוקר, יצא לצומת, תפס טרמפ לירושלים ולא חזר יותר. 34 שנים מאוחר יותר, בעקבות מבצע אצי, שב פרופ' שלמה שטרן, בפעם הראשונה, לקיבוץ גבעת עוז.

נרגש מאוד הוא אומר: "לאחר 34 שנים אני אומר במקום הזה, שלא שבתי אליו מאז יותר, את מה שאמרתי לתאריך ההוא ובמשך שנים רבות כשהייתי רחוק משוכנע שהחלטת הקיבוץ היתה נכונה. ההחלטה ששלמה שטרן ימשיך להיות נהג טרקטור ולא יישב בירושלים וילמד רפואה, היתה נכונה בזמנה. גם אז, אילו היה מדובר בחבר אחר, כי מי שמעמיד את האישי, את השאיפה האישית שלו מעל האינטרס של הכלל, זה עניינו ועניינו בלבד".

אם מבצע אצי חיבר שוב בין פרופ' שטרן מחדש, את ביתו השני, גבעת-עוז, לביתו החדש, ירושלים. אצי, ללא ספק מרוצה, כדי-עבדה, שחצבו גם בשלמה לירושלים. אחרת, ייתכן שפרופ' שטרן היה כפרי כאחד המושבים, ואצי לא היה מתאשפז בבית ומגיע משם לסטנפורד שבמדינת קליפורניה.

אצי התקבל לטיפולו של פרופ' שטרן בירושלים וטופל שם במשך כשנתיים. אך מצבו, למרות מאמצי הרופאים, הלך והידרדר. תפוקת הלב ירדה ל-18 (!) אחוז מהנורמה, הוא סבל מבצקת ריאות, מלחץ-דם גבוה, ושכב מרבית הזמן.

במאי 1985 הוזמנו האחות, רכזת הבריאות והמזכיר אל פרופ' שטרן לירושלים. הפרופ' מסר להם כי בית-החולים מיצה את כל האפשרויות הטיפוליות, והסיכוי היחידי שנותר לאצי הוא ניתוח לב בסטנפורד שבקליפורניה, אצל פרופ' אויר. אין מקום, אמר להם, להשתהויות, הניתוח חייב להיעשות תוך שבועות, אחרת...

משנשאל על המחיר היתה התשובה: "צריך להפקיד שם 150 אלף דולר". חילו, מזכיר הקיבוץ, שנכח בהתייעצות הזו מספר: "בחדר נשתררה דממה... דממה מאוד ממושכת... ואז אני אמרתי: דאו; אם זה רק תלוי בכסף, אז לא תהיה בעיה... אינני יודע מה חשבו עלי האחרים באותו הרגע. מה שבטוח, קרה לי מה שקורה להרבה אנשים בקיבוץ שלנו: קודם מדברים ואחר-כך חושבים..." שאלה נוספת שעלתה מיד בין החברים היתה אם אי-אפשר בארץ. וכי אין כאן מנתחי לב ומרכזים ידועים ומנוסים בתחום זה?

ד"ר קרן, קרדיולוג ב"ביקור חולים", והרופא המטפל באצי מסביר:

"בתחילה היה מדובר על השתלה, אך החשש לתגובת-נגד לניתוח השתלה, במקרה של אריה, הכריע 'למרות תקוותינו' את סוג הניתוח שלא יהיה השתלה. (ניתוח השתלה מחייב שהחולה יהיה במצב "טוב יחסית". בעל יכולת עמידה. אצי הגיע למצב פיזי שלא היה לו סיכוי לעמוד בניתוח כזה). ניתוח שאצי היה אמור לעבור הוא ניתוח מעקפים מסובך מאוד, הכרוך בהוצאת שליש מהלב, החלק הפגום שלו. זה ניתוח שנחשב כבעל סיכון גבוה מכדי שיוכל להתבצע בארץ. בסטנפורד העריכו, שיש סיכוי "סביר" להצלחה, לעומת הפרוגנוזה הברורה שחיכתה לחולה בעתיד אם לא ינותח. בדרך כלל, אנחנו לא ממליצים לאיש מן החולים שלנו על ניתוח בחו"ל, אך במקרה של אצי היה נראה לנו, וכך אמרנו לנציגי הקיבוץ, שאין ברירה אחרת".

מרים (אחות ותיקה, חברת ועדת המבצע): "תפקוד הלב הלך וירד, והבנו שאין ברירה ובכל מקום המליצו לנו על סטנפורד ועל פרופ' אויר. או, כפי שביטא זאת פרופ' שטרן: יש בעולם הרבה חייטים טובים — למרות ההבדל הלא-יתהומי בין אויר לבין האחרים — אני ממליץ על פרופ' אויר בסטנפורד".

הנציגים חוזרים הביתה מירושלים. צריך לבשר את הבשורה. התגובה בין החברים, לאחר התדהמה הראשונית — היתה חיובית. (יותר מכך. ולאו דווקא משום שהחבר בגבעת-עוז לא חש את הכיס הציבורי. ההסבר המקובל עלי שייך יותר לתחום הפסיכולוגיה הקיבוצית. סכום עתק כזה, שאין לו כיסוי, כמובן, בשום תכנית משק, פירושו ללא כל חכמות: קיצוצים, וקימוצים והקפאות נוספות — הוא כבר בגדר הקרבת קרבן ממש. הקרבת קרבן, מאז ומתמיד, יש בה משום תחושת היטהרות והזדככות. ואנחנו, חברי קיבוץ, החשים תמיד רעים ואשמים ובלתי ראויים, פתאום מתגלגלת אלינו הזדמנות בלתי חוזרת להיות טובים ונדיבים ותתרניים).

ניתוח במקום מפעל

אצי, לאחר השיפוץ, צלקת ארוכה יורדת ממפתח חולצתו עד בטנו, חש באווירה: "פתאום הכרתי בקיבוץ זרמים אחרים, שעד אז מעולם לא הרגשתי בהם. זכיתי שחברים ויתרו למעני על 20-30 חופשות בחו"ל, על שיכונים, על סכום שאפשר להקים בו מפעל קטן, שאנחנו כל-כך זקוקים לו. אמנם לא הוצאתי את המלה 'תודה' מפי, וגם עכשיו לא תקבלו ממני תודה, אבל נהדר לי ונשגב וטוב להשתייך ליחידה הזאת".

ג'וליו (הרכז הארגוני של מבצע אצי): "בסך הכל הקיבוץ קיבל את זה כאין-ברירה. היו פה ושם ריקושטים מעטים שהגיעו אל האיש והכבידו עליו. מישהו אמר שהסכום הזה שווה לענף שלם, אחרים תהו מדוע במצב בריאותי כזה האיש לא מצליח לחדול לעשן: "הוא מעשן ואנחנו משלמים את המחיר", טענו. אבל קולות אלו — אומר ג'וליו — היו חריגים שבחריגים (אגב, הוא הפסיק").

השלב הבא — בוחרים ועדה. גם כדי לשחרר את המזכיר לעיסוקיו האחרים, אך בעיקר כדי לנסות ולגייס כספים פה ושם. הוועדה הביאה את הנושא למזכירות, וזו החליטה פה אחד בחיוב. "אם כי היו שם הרבה אנחות", מדגיש ג'וליו, "אך גם המליצה לבדוק "עוד אפשרויות" וגם שיחת הקיבוץ, שהתכנסה בנוכחות-שיא, אישרה ללא-התנגדות את הבקשה.

הנאומים בשיחה והדיבורים למחרת בשולחן ארוחת הבוקר — הם, כידוע, לא נהכרה והים בקיבוץ. "הפעם", מציין ג'וליו, "הפער לא היה קיים". הגישה היתה בערך: "יש חמישה מיליון חובות... יהיו חמישה מיליון ו-150 אלף..." אך התגובה העיקרית היתה: "יעלה כמה שיעלה... גם אם נצטרך למכור ענף. לא ניתן לחבר שלנו למות".

פרופ' שטרן קיבל אור ירוק ושלח מיד את התיק הרפואי של אצי לסטנפורד, לקבל מהם אישור סופי. ואז הסתבר, שההוצאה, שעל פי התחזיות היתה עלולה להגיע ל-250 (!) אלף דולר, עשויה להיות קטנה בהרבה. כי במקום השתלה — כפי שתוכנן תחילה, מציעים בסטנפורד ניתוח מעקפים, שהוא זול בהרבה. (בסופו של חשבון הסתכמה ההוצאה ב-110 אלף דולר בערך).

במאמר מוסגר חשוב לציין, שהתשובה החיובית מסטנפורד כלל וכלל לא היתה מובטחת מראש. כיוון שבית-חולים זה אינו מקבל חולה לניתוח שסיכויי ההצלחה שלו קטנים (כדי לא להוריד את אחוזי ההצלחה שלהם). רק לאחר שבודקים ביסודיות ומחליטים שיש סיכוי סביר להצלחה — מתקבל החולה. את אצי קיבלו גם בזכות קשריו האישיים והשתדלותו של ד"ר קרן מ"ביקור חולים", שהתמחה שם בעבר בקארדיולוגיה.

בינתיים הגיע לקיבוץ מסמך חשוב מאוד: מכתב ממשרד הבריאות בחתימתו של ד"ר מ. משיח (!) שקבע, בהסתמך על חוות דעתו של פרופ' דניאל גור מתל-השומר, כי אין בארץ אפשרות לנתח את אצי ניתוח דומה בסיכויי הצלחה סבירים (בארץ נתנו לניתוח כזה 10-20 אחוז סיכויי הצלחה, בסטנפורד 70 אחוז). מכתב כזה חשוב לקבלת סיוע והנחות שונות, החזרי מס נסיעות ועוד הקלות.

אצי (במרכז), רעייתו בת-שבע והרופא המלווה, ד"ר קרן, בטיסה מניו-יורק הביתה

התשובה המיוחלת מסטנפורד הגיעה באמצע יולי '85 ותאריך הטיסה נקבע ל-18 באוגוסט, כאשר הקיבוץ מוזהר, וזוהר והזהר, על-ידי ד"ר קרן, מי שהוטלה עליו המשימה ללוות את אצי לאמריקה — שכל דחייה, גם כשבוע, עלולה להיות קריטית.

החבר ג'וליו נקבע לעסוק בסידורי הטיסה וחבר נוסף עושה בינתיים ניסיונות לגייס כספים. כשאזרח בחברה שאינה קיבוצית נזקק לניתוח כזה, אחת הדרכים המקובלות היא להקים "ועד ציבורי", לפרסם קריאה ופנייה בעיתונות ולפתוח חשבון בנק.

"היה ברור מהתחלה שאנחנו לא יכולים ללכת בדרך זו. של מודעה בעיתון בנוסח של פיקוח נפש: דרושות תרומות להצלת חייו של חבר קיבוץ. אנחנו לא יכולים להופיע בעיתון בבקשת רחמים ותרומות, ולאו דווקא משום הבושה. מאז שבגין הכריז שהקיבוצים "מיליונרים", לא היה לזה סיכוי. גם התגובה, בוועדה ובמזכירות היתה, שלדעתן כזה אין סיכוי. מתוך הערכה כזו, אולי מוטעית, ובהתייעצות עם התנועה החלטנו להיכנע מזה. בוועדת הבריאות הבינקיבוצית, ב"קרן" ובמזכירות הקבה"א, אמרו לנו שהם לא יכולים לעזור. נכון, קיבלנו הלוואה המכסה חלק מההוצאה, אבל הלוואה צריך להחזיר.

לפיקוח נפש אין גיבוי תנועתי

בהזדמנות זו, כדאי להעלות את השאלה מדוע כמעט לכל דבר יש קרן מתאימה בתנועה מ"תבצלת" ועד "תקרי הקיבוץ". אבל לנושא כזה אין כל קרן. הופתענו לגלות, שאין לתנועה כספים לעניין כל-כך חיוני. ייתכן, שקרן כזו אכן לא תחסוך דבר, כי רק הקיבוצים ימממנו אותה, וגם צריך יהיה להקים ועדה שתחליט ותמליץ עד כמה זה חולה, ועד כמה זה זקוק, ולמי כן ולמי לא. כל זה נכון, אבל אין שיקול כנגד היבט פסיכולוגי חשוב: אין היגיון, שדווקא בעניינים הקשים ביותר של פיקוח נפש אין לתנועה אפשרות לעזור לקיבוץ ולחבר ספציפית, לא ייתכן המצב הזה, שחבר מוכרח לעבור ניתוח, ואין כאן כל ברירה אחרת — והתנועה לא עוזרת.

הניסיון, אחרי מבצע אצי, מלמד, שהתנועה חייבת לתת את הדעת שיהיו לה אמצעים למטרות כאלה — ולפני כל הקרנות וההקצבות האחרות".

בהסתדרות, למשל, יש קרן כזו. בהסתדרות נענינו (אם יש אישור ממשרד הבריאות על ניתוח בחו"ל) הם מממנים חצי כרטיס לחולה ולמלווה ו-160 דולר ליום אשפוז, שהוא המחיר לכל יום אשפוז בבית-חולים בארץ. (להשוואה, בסטנפורד עולה יום אשפוז 900 דולר, לשכל חקירה, ביור, זריקה, או כל תרופה אחרת, שהחולה זקוק להם, אינם נכללים בהוצאות האשפוז, והתשלום עבורם הוא נפרד וגבוה מאוד. הניתוח עצמו, אגב, עלה "רק" 25,000 דולר. אך ביחד עם האשפוז ושאר ההוצאות — הגיעה ההוצאה הסופית ל-110 אלף דולר).

במשרד העבודה והרווחה, אצל אנשיו של הרב פורוש, התקבלו נציגי הקיבוץ יפה והם נרתמו לעזרה אפילו מיוזמה לעזור לאנשי השומר-הצעיר, אבל מראש נאמר להם, שעל יותר מ-1000 דולר אין מה לדבר.

בסך הכל זכה הקיבוץ מכל הגורמים יחד לסיוע של פחות מ-10,000 דולר. פנייה אל משרד האוצר לזכות בפטור מן ההיטל של 15% על רכישת מטבע-חוץ, לצורכי תשלום בית החולים בסטנפורד, הושבה ריקם. משהתבררה התמונה העגומה הזו, ניסו אמצעי אחרון, לעניין תורמים מחו"ל, אנשים שהיו קשורים

המשך בעמוד 11

הדרך לסטנפורד ובחזרה

במסיבה שופעת לבבות (גם מקרטון), פרחים ויוני שלום (משום-מה) בסגנון של "אילו כולם היו כמוהם", שנערכה לפני כשבועיים בקיבוץ גבעת-עוז, הוזמנו והגיעו כמה מאלה שסייעו למבצע אצי. ביניהם: פרופ' שטרן, ד"ר קרן, דינה קאופמן, נציגת אל-על, דפנה וזאב לשם, שחיו ליד בית החולים, ועוד נפשות טובות. במסיבה הושמעו כבר כמה סיפורים עליזים.

אל-על על הגובה

ג'וליו: ההפתעה הגדולה ביותר שלי היתה חברת אל-על. אצי עמד לטוס במוצאי שבת, ופתאום, ביום שישי ב-19:00 מספרים לי שיש טלפון מאל-על. נבהלתי נורא, אולי פישלתי משהו? אני שואל אותם מה קרה? עונה לי איזה בחור: נכון שיש לכם חבר שצריך לטוס מחר בלילה, ואתם צריכים לקבל בשבילו בלון חמצן...? אז רק רצינו להגיד לכם שהכל בסדר. ונסיעה טובה, ושיחזור בריא!

בטיסה בחזרה אצי היה צריך לחזור בשכיבה במיטה מיוחדת. נקבע תאריך לטיסה הזו, שנעשו בה סידורים מיוחדים. פתאום מגיע טלפון עצבני מד"ר קרן מקליפורניה: "אין סידור לשכיבה. באל-על בניו-יורק לא יודעים דבר!"

שבת, שש בערב, מה עושים עם זה? שם האשה הממונה באל-על על הטסת חולים – **דינה קאופמן**, איך מוצאים אותה? בדקתם פעם כמה קאופמנים יש בספר הטלפונים של אזור חיוג תל-אביב? אני מטלפן לאל-על והם התחילו שם, במסע פנימי, לחפש את אותה דינה קאופמן. אומרים להחזיק את השפופרת כמה דקות. ותוך כדי ההמתנה מודיעים: "הכל בסדר, כבר שלחנו את הטלקס לניו-יורק, אבל אם אתה רוצה את הטלפון של דינה קאופמן, אז בבקשה, המספר שלה הוא..."

ד"ר קרן כמעט נשאר בארץ

פנצ'רים, כמו צרות, באים בצרורות. מוצאי-שבת, שתים-עשרה בלילה, הטיסה בעוד שלוש שעות. ד"ר קרן מגלה שתוקף הדרכון שלו פג. אין ברירה, הוא מעיר את **מרים צוראל**, ראש מנהל האוכלוסין בירושלים, הממונה על הדרכונים במשרד הפנים, ומספר לה את הסיפור על אצי, הניתוח וכל זה. וזו, קמה ממיטתה החמה ונוסעת, בלי חלונות, עם הרופא למשרד ומחתימה לו את הדרכון בשעה שתיים אחר חצות, שעה אחת לפני הטיסה. מי אמר שאין לב יהודי חם?

קונים חכה

דפנה: נתבקשנו על-ידי הקיבוץ לעזור להם בהסדרת מגורים, שכירת רכב, טלפון וכו'. בזמן שאצי נותח היינו בחופשה, וכשחזרנו עזרנו להם ככל יכולתנו ובעיקר כמתורגמנים. כשאצי יצא מבית-החולים, הדבר הראשון שרצה מאתנו – שנלך לקנות אתו חכה. הובלתי אותו, יושב בכיסא גלגלים, קשור לבלון חמצן מצפצף, לחנות ספורט ונופש לקנות חכה. כעבור יומיים שוב חזר לחנות – עם הכיסא והחמצן – להחליף אותה באחרת.

דירת לוקסוס

ד"ר קרן: "הניתוח היה קשה ביותר. ומצבו של אצי לאחר הניתוח היה בהחלט קריטי: לפני הניתוח, כשראה את הפרצופים שלנו הוא אמר לי: למה אתם דואגים כל-כך? אני הולך לניתוח לא אתם..." התרשמתי שהוא טיפוס של פייטר וזו גם הסיבה שהחלטנו, ב"ביקור חולים", אצלנו בבית-החולים, להמליץ על הניתוח הזה, שההתאוששות ממנו קשה מאוד. כוח הרצון שלו היה אחד הגורמים שהביא להצלחת הניתוח. כשיצא מבית-החולים היה צורך בדירה. הוצע לבת-שבע לקבל דירת לוקסוס, וילה ממש, במחיר סמלי, מטעם בית-החולים. בת-שבע רק שמעה "לוקסוס". הודיעה שהיא לא צריכה דירה פאר. היא לא נכנסת, ולא חשוב המחיר. בסוף הצלחתי לשכנע אותה: פאר-פאר, אך המחיר הוא של דירת עוני. שמעה – "עוני" – הסכימה להיכנס.

ו״ירות הצלב ותלונות היהודי

מאת ירון אליוסף

צילם יצחק הרו

מאות אלפי צליינים בשנה, מעשירים את מאזן התיירות הישראלי. מדריכי התיירים שלנו מאשימים אותם בהפצת אנטישמיות בארץ הקודש. מונסניור מאטס, שליח האפיפיור בארץ, מאשים את המדריכים בזלזול בצליינים

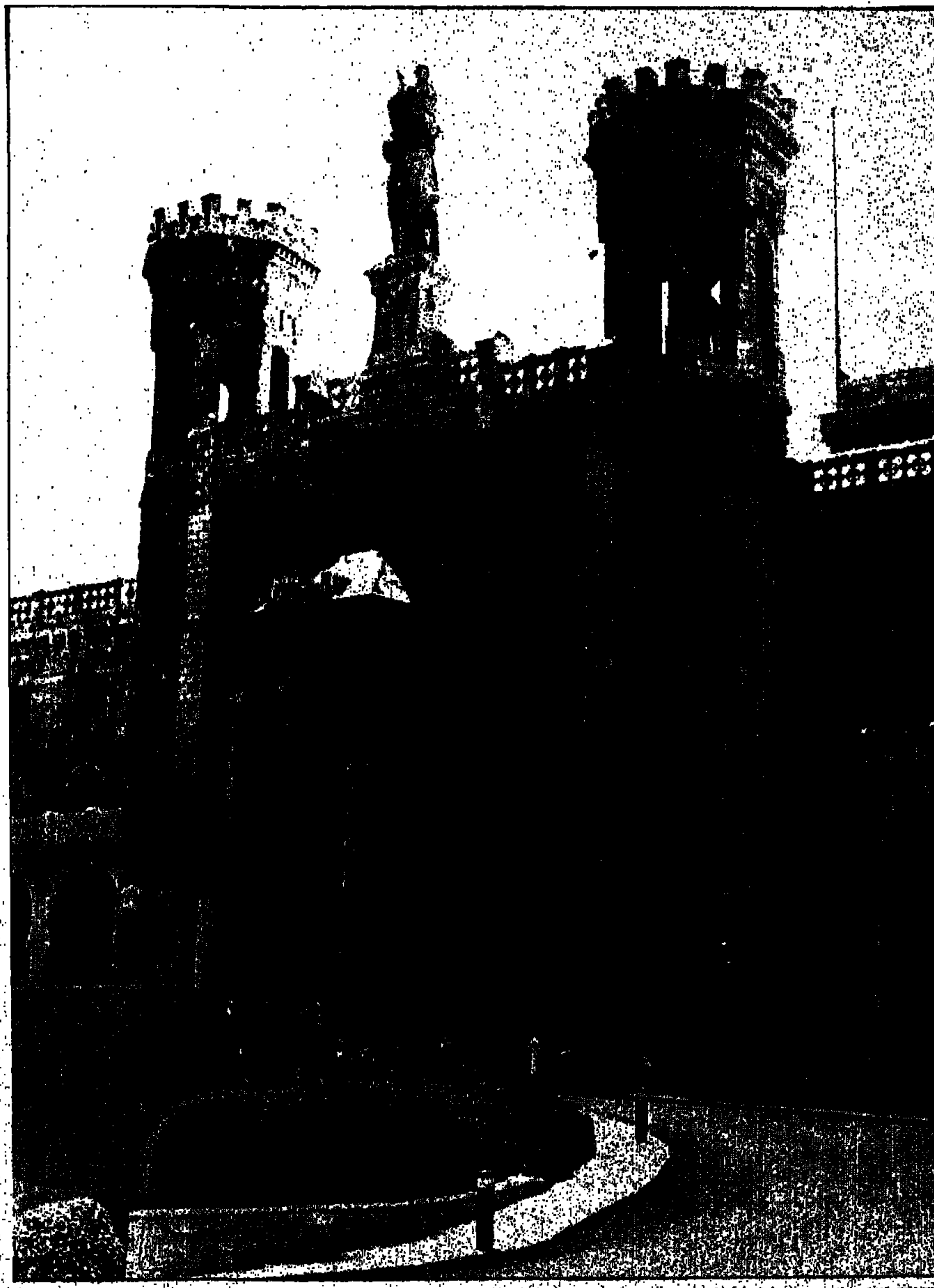
כנסיית נוטרדם במזרח ירושלים – המרכז

מבחינה כלכלית, היטיב ישו הנוצרי [illegible] היושב בציון יותר ממשה רבנו. [illegible] האחרון מסתם אך במעט ארץ [illegible] ועשרותיה סולר. דאג ישו הנוצרי [illegible] האדמה עליה דרכו רגליו. שליש [illegible] העולם היא נוצרית, וחלק גדול ממנה מייחל [illegible] לעלות לרגל ולסעוד בעקבותיו של ישו. המצויים [illegible] בשטח מדינת ישראל.

שליש מתנועת התיירות לישראל הוא של צליינים [illegible] הבאים לחפש את עקבותיו של משיחם. המספרים [illegible] 400,000 ל־600,000 צליינים בשנה, תלוי בהגדרה [illegible] למעשה, הצליינות היא תחום התיירות היציב ביותר, [illegible] פוטנציאל גדול יותר מאשר תיירות מסוג „עקוב אחרי [illegible] לאילת", המוצעת לאנשי אירופה המושלגת.

אבל, דווקא בשטח זה, ואולי בשל השטח הזה, [illegible] בשנים האחרונות מלחמת חורמה שהתלקחות נוספת שלה [illegible] לפגוע בענף. מהצד האחד — ארגון מורי־הדרך הישראלי [illegible] מחרדם בוועד הפועל יורים מרדכי גרובר, מזכיר הארגון, [illegible] גראו, יו"ר הארגון, לכל עבר, ובעיקר לכיוון הכנסייה הקתו[illegible] ומונסניור מאטס, נציגה בארץ, בכנסיית נוטרדם [illegible] ירושלים, מתחת לפסל גדול של הבתולה הקדושה, [illegible] המונסניור מאטס אש מבוקרת, כיאות לשליח האפיפיור [illegible] רוחני, ומשגר תוך כדי כך איומים דיפלומטיים בלשון [illegible] לכל. משרד התיירות, בתווך, מנסה ללכת בין הטיפות [illegible] כמובן, רטוב כולו.

במה דברים אמורים? תייר, או צליין, מגיעים לארץ [illegible] חבילת תיור מאורגנת. סוכן הנסיעות הישראלי מסדר [illegible] הלינה במלונות, את מסלולי התיור, ומעלה אותם על [illegible] ישראלי, שם הם נתקלים במורה־הדרך הישראלי. [illegible] האחרונות החלה הכנסייה הקתולית, דרך המסדר [illegible] לארגן קבוצות צליינים בקהילותיהם באירופה. אלו [illegible] לארץ בלוויית הכומר שלהם, המשמש להם כמורה־הדרך, [illegible] נעזרים במורה־הדרך ישראלי. למורי־הדרך שורה [illegible] טענות, שתוך כדי פירוטן והסברן הם עולים לטונים [illegible] אולי גבוהים מדי: לטענתם, עוברים הכמרים־המורים [illegible] סעיף 7 לפקודת התיירות, סעיף הקובע כי לא יודרך [illegible] קבוצת תיירים בשכר, אם אין לו רשיון מורה־דרך של [illegible] התיירות, (רשיון המחודש כל שנה לאחר השתלמות [illegible]) אומרים „יכול צליין, המגיע בקבוצה המאורגנת על־[illegible] הכנסייה, להיות בארץ כשבועיים, ולא לדעת שהוא נמצא [illegible] אדמתה של מדינת ישראל. עיקר ההסברה של מורה־הדרך [illegible] מוסמך היא, מה עוללו היהודים לישו, וכי הם הוגלו מארצם [illegible] שלא קיבלו את הברית החדשה. גם מורי־הדרך הערבים [illegible] ירושלים ומהשטחים", אומרים מורי־הדרך הישראלים. „מוציאים את דיבת הארץ רעה." החוק, הם אומרים, [illegible] שקבוצת תיירים חייבת לקבל מורה־דרך ישראלי, [illegible] שבמקומות הקדושים לנצרות מדריך הכומר המקומי, [illegible] לא מתערבים. מורה־הדרך הישראלי לוקח את הצליין למקו[illegible] הקדושים, תוך הסברת המסלול והתפתחותו של מדינת ישראל [illegible] הסבריה המבוססת על התנ"ך, הברית החדשה והציונות. [illegible] לוקחים את הצליינים שלהם רק למקומות הקדושים, [illegible] בכלל שהם בארץ־ישראל, או במדינת היהודים, לעתים [illegible] תוך הטפה אנטישמית, הם מרמים את התייר, הוא מקבל [illegible] מסולפת של התיור אליו יצא. לגבי הכומר זו ארץ [illegible] טמאה, לכל היותר — ארץ הקודש, זו התירה [illegible] הכנסייה הקתולית תחת אושיותיה של מדינת ישראל [illegible]

יש להם גם דוגמאות הפותחות כולן במלים: „אני [illegible] שמעתי", מספרים שם, „כומר גרמני האומר ל־45 צליינים [illegible] חוף הכינרת, שהעם היהודי נענש כי הוא הרג את ישו [illegible] השואה היתה עונש על מות ישו". ועוד: „אני אישית [illegible] כומר מטיף בנחל קדרון, במערת ההסגרה, [illegible] מנציחים את מכירת ישו על־ידי יהודה איש קריות [illegible] תיאר את היהודי כמנצל, רע, רודף בצע, [illegible] הגרמנים במלחמת העולם".

„כומר אחר", הם מעידים, „עמד עם קבוצתו [illegible] הקנים שמול הכנסת ואמר להם: את הבית הזה [illegible] מהערבים. ובמעמד אחר, במגדל דוד בירושלים [illegible] דרך, כומר נוצרי ומדריך ערבי מהשטחים עם קבוצת [illegible] הכומר אמר: אני לא צריך לספר לכם על ישו, כי [illegible] עליו וגם מי הרג אותו אתם יודעים. ומורה הדרך [illegible] השני אמר: זוהי הטריטוריה הכבושה שנצטרך [illegible] לקחת חזרה".

הכנסייה מחלקת רישיונות

יש להם, למורי־הדרך, עוד דוגמאות רבות [illegible] ההתקפה של מורי־הדרך הישראלים נגד [illegible] כולל עוד: „מורי־הדרך הישראלים מכניסים את [illegible] חשיווק הפנים־ישראלי, בעוד שהאחרים לוקחים [illegible] בשכם, בנצרת ובשטחים. והכלכלה הישראלית [illegible] שמגיע דרך הכנסייה משלם, למעשה, יותר [illegible] הוספיס, ומסיעים אותו באוטובוסים שאינם מתאימים להובלת בהמות, בחברות־תובלה ערביות"...

„הם (הכנסייה), מחלקים רישיונות לכמרים להדרכת צליינים בישראל, וכבר חילקו יותר מ־1000"...

„יש מפגע אדיר מבחינה בטיחותית. הם מצלמים אתרים צבאיים, ולנים ב,חורים' עם סיכונים ביטחוניים", „יש כ־150,000 צליינים הבאים דרך הכנסייה, וכך מאבדים כ־30 מורי־דרך את פרנסתם."

מורי־הדרך מוכנים גם לספר בשבחי עצמם: „מורי הדרך הם הסקטור היחידי שצריך לחדש כל שנה את הרשיון שלו אחרי שעבר השתלמות"... „קיבלנו עשרות ומאות מכתבים המשבחים אותנו ואת רמתנו הגבוהה"...

„בשנת 83' הלכנו למונסניור מאטס וביקשנו להשתלם אצלו. 300 מורי־דרך השתלמו אצלו בכנסייה, וקיבלו את אישור הכנסייה שהם מתאימים לדרישת הצליינים. אחרי הגל הראשון של המשתלמים, הם — הכנופיה המאורגנת הזאת (!), הפסיקו את ההשתלמויות, כי התברר להם שעשו טעות נוראה".

מי שמתמלא חימה למשמע דבריהם של מורי־הדרך, צריך ללכת לדבר עם צליינים. אחד מהם, צרפתי קתולי, מספר: „הגעתי לארץ במסגרת קבוצה צליינית מאורגנת. באנו לראות את אתרי הקודש וללכת בעקבותיו של ישו. המדריך הישראלי הוביל אותנו לכל מיני קיבוצים ואתרים ישראליים אחרים. באנו לראות את ישו — וקיבלנו תעמולה ציונית. כולנו שילמנו הרבה כסף עבור הטיול. באנו לעלות לרגל ולא רצינו שום דבר אחר".

אומר גם אפרים דינור, סמנכ"ל משרד התיירות: „אתה יכול להביא את הסוס למים, אבל אתה לא יכול להכריח אותו לשתות. הצליין רוצה להיות בטבריה, בכפר נחום, בטבחה ובמיסה בבית־לחם, לא שום דבר אחר. אני יכול לכפות עליו? תאר לעצמך שאתה נוסע לצרפת והממשלה הצרפתית מכתיבה לך לאן ללכת ומה לעשות."

כך או כך, ועדה שהוקמה לפתרון הנושא, וכללה את נציגי משרד התיירות, החוץ והדתות, החליטה כי מותר לכומר להדריך קבוצת תיירים, אם באו למטרות צליינות מובהקות. ההחלטה התקבלה, לא מעט, בזכותו של מונסניור (דרגה בכירה בהיררכיה הכנסייתית) מאטס, שליח האפיפיור בארץ, וממונה מטעמו על ועדת הצליינות המשותפת לנציגי כל הכנסיות בארץ. מונסניור מאטס, כומר חביב ומנומס, ובעל מודעות להיות „מדריך רוחני", מדבר בשקט ובשפה דיפלומטית, ממנה עולה לפעמים משפט המפתח: „בוותיקן חושבים ש...", או „קיבלתי הוראה מהוותיקן". משפט שמכעיס מאוד את מורי־הדרך, אבל מסוגל גם להכניס את נציגי הממשלה, ובמיוחד את משרד החוץ ללחץ.

למונסניור מאטס, כמו למורי הדרך, יש שורה ארוכה של הסברים, סיפורים, דוגמאות וטענות:

„ועדת הצליינות של הכנסייה הגיעה להסדר עם משרדי הממשלה, לפיו יודרכו קבוצות צליינים על־ידי המדריכים הדתיים שלהם. הצליינות מטבעה היא דתית ולא תיירותית. היה לנו קשה מאוד לשכנע את המשרדים ואת המדריכים שהדרכת צליינים אינה יכולה להיעשות על־ידי מי שאינו דתי. תאר לך קבוצה של יהודים אורתודוקסים, הולכים לצפות בעקבות המקובלים עם מדריך מוסלמי או נוצרי, זה לא ייתכן!

„הכומר אינו רק מדריך, הוא עוזר רוחני. ועדת הצליינות הנוצרית כוללת נציגים מכל הכנסיות המיוצגות בירושלים, והחלטותיה מקובלות על כולם. הוועדה הזאת נותנת אישורים לכמרים להדריך צליינים בארץ. אנו מעוניינים שרק כומר המחזיק בידו רשיון של הוועדה יוכל להדריך קבוצת צליינים, ומי שרוצה לעשות צליינות אמיתית, דתית, יוכל להצטרף לכומר כזה. יש כיום כמה תריסרי כמרים המחזיקים בידם רשיון משלנו. יש לנו דרישות נוקשות באמת. האיש חייב להוכיח שביקר בארץ לפחות 6־7 פעמים בשנים האחרונות בקבוצה צליינית, או שלמד בקורס שלנו. אנו דורשים שיוכיח כי ביקר בארץ ב־5־6 שנים האחרונות, לא לפני 67'. האיש גם חייב להיות מוצג על־ידי הבישוף בארצו לבישוף בירושלים: או בודקים אם יש לו את כל ההמלצות מהכנסייה שלו, אם הוא מדריך טוב, האם הוא ידוע בארצו, האם הוא ,עושה צרות', האם הוא מכיר את האקלים בארץ, אם הוא יודע כמה מלים בעברית ובערבית, והאם הוא מכיר את המקומות הקדושים בארץ. רק אחרי שעבר את כל המבחנים הוא מקבל מאתנו רשיון. או הוא חופשי ללכת ללא מדריך ישראלי. אבל בכל זאת אנו ממליצים לו לקחת מדריך ישראלי, אחד מתוך רשימה של 300 מדריכים ישראליים שעברו אצלנו השתלמות."

למאטס יש גם טענות אל מורי־הדרך, וכמובן, דוגמאות: „יש לנו ניסיון רע מאוד עם מורי הדרך. הם פשוט שולטים בקבוצה; ועושים הכל חוץ מתיירות. אתן לך דוגמא: כומר מהקהילה שלי בא מירדן דרך הגשרים. המדריך הישראלי החזיק אותם שלוש שעות בשמש. האנשים רצו להגיע למיסה בבית־לחם ב־4 אחה"צ ולא הגיעו. כי המדריך שינה את תכנית התיור. ב־9 בערב ראה הכומר את דמותה של מריה הקדושה על גג נוטרדם, וביקש לערוך את המיסה אצלנו. אמרתי לו להראות למורה־הדרך את הרשיון שקיבל מאתנו. המדריך ענה לו: ,אתם בישראל, אני המפקד כאן והתכנית שלהם היא, בכל מקרה, חרא!' (ממש כך אמר בגרמנית). וניסיון נוסף שראיתי במו עיני: המדריך עמד במקום הולדתו של ישו עם סיגריה בידו. אחת התיירות שאלה אותו ,מהו הכוכב שמתחת רגליך?' עם הסיגריה בידו הוא הצביע על הכוכב ואמר: ,זהו המקום שהדבר הזה נפל לרצפה', מיהו ,הדבר הזה'? זהו האדם שאנו מאמינים בו: — ישו. הראיתי לו את הדרכון הדיפלומטי שלי וציוויתי עליו להסתלק מיד מהמקום, או שאקרא למשטרה. מיד ציוויתי על התיירות לכרוע ולהתפלל למריה, כפיצוי על האירוע.

„ב־81' קיבלתי הוראה מהוותיקן: לעצור את המלחמה עם המדריכים בתנאי אחד: לא יוקרב אף לא מילימטר אחד של זכויותינו הדתיות וגישתנו לארץ, אף לא מילימטר אחד!

„אני מתפלא מדוע המדריכים עדיין ,זזים'. כמה קבוצות הם בעצם מפסידים? יש לנו סטטיסטיקות מדויקות, רק 50,000 צליינים הגיעו ללא־מדריך, זה פחות מ־10% מהשוק. הם התעקשו לא לקבל מדריך, כי היה להם ניסיון מר. אנחנו, בוותיקן, התייחסנו למקרה הזה כמבחן. אם ישראל לא יכולה לתת למספר כזה של צליינים ללכת ללא־מדריך, והממשלה מעדיפה להכות שליש מהאנגושות, לתת להם מכה בבטן, כדי להציל את הלחם של מדריכי 300 קבוצות בקושי — או ישראל אינה שותף עבורנו. אני מצטער, ואני אומר זאת כדיפלומט."

נסגור את המקומות הקדושים

את הדברים האחרונים שמעו אנשי משרד התיירות ממאטס כדיפלומט, באותה צורה, מן הסתם, שמעו גם: „הבהרנו בדיוק, בהצהרה שהוצאנו ב־83', שבפעם הראשונה שכומר וקבוצת צליינים ייתקלו בבעיה רצינית — אנחנו סוגרים את המקומות הקדושים. נשים שלט: ,רק למתפללים'. אם תבוא קבוצה עם מדריך — הם יישארו בחוץ, יבואו עם כומר — ייכנסו אחד־אחד. רק להתפלל. הסברים יתנו בחוץ.

„אמרנו לוועדה: ,עזבו אותנו במנוחה למען השם, אל תפריעו לטקסים הדתיים שלנו במקומות הקדושים שלנו. זהו המסר שלנו, אם הפשרה נמשכת היטב, אין לנו על מה להתלונן'".

„תיקח דוגמא מאיטליה", אומר מאטס, „שם כל המדריכים נוצרים. פה כמעט כולם לא נוצרים. במשרד התיירות אמרו לנו שיש להם 150 מדריכים נוצרים. כשביקשנו את הרשימה שלחו לנו רק 98 שמות. בדקנו אותם אחד־אחד. יותר מ־50% מהם היו עלי, מוחמד, אחמד — נוצרים. 8 מהם כבר מתו, רבים אחרים עזבו את הארץ, בסוף נשארנו עם 35 שמות, של־12 מהם היה רשיון ,רק להדריך בשטחים (ולא בכל הארץ). תאר לעצמך, הקבוצות שלנו רוצות מדריך נוצרי. קודם כל מדריך שהוטבל לנצרותו!"

חוץ מהלשון הדיפלומטית, משתמש מונסניור מאטס גם בלשון „זה הרגיז אותנו מאוד בוותיקן", סגנון הנהיר היטב לפקידי הממשלה": הם רצו לקבוע את סדר היום של הצליין, ולדחוף, בכל מקרה, מדריך לכל קבוצת צליינים. זה הרגיז אותנו מאוד בוותיקן... אמרו שיש חוק. ביקשתי לראות אותו, איש לא יכול היה להראות לי חוק. אז אמרו שזה עוד בחוק המנדטורי. החוק המנדטורי אומר שמי שרוצה להיות מדריך חייב לקבל רשיון מהממשלה, ולקחת את התעריפים שנקבעו על ידיה. מזה הסיקו שלכל קבוצה חייב להיות מדריך. אני נדהמתי".

על הטענות שצליינים אינם זוכים לראות, אף לא שמץ ממדינת ישראל, אומר מאטס: „קודם כל אנחנו רוצים לראות את צעדיו של ישו, זה החלק הראשון שהנוצרי רוצה לראות, החלק השני הוא הברית הישנה — התנ"ך, כל מה שאפשר לראות, קברות האבות, מגידו וכו'. במעגל השלישי מעניינת אותנו היהדות בתקופת ישו: צפת, בית שערים, טבריה וכו', כדי להבין את דתנו העתיקה, מפני שהנצרות היא הבנה של היהדות. רק אחר־כך, במעגל רחב יותר, אנו מתעניינים בישראל המודרנית ובקונפליקט הישראלי־ערבי. המדריך הישראלי מתחיל עם הקונפליקט הישראלי־ערבי, וצעדיו של ישו זה הדבר האחרון שהוא יודע".

לדבריו, גם הכמרים מספרים לצליינים על ישראל המודרנית, על הקיבוץ למשל, אבל מנקודת־ראות אחרת. את קבוצת דגניה יתאר מאטס לצליינים כהוכחה עד כמה פורה וברוכה הארץ עליה דרך ישו. טענות על תעמולה אנטישמית הוא דוחה ואומר: „אלו (כמרים המשתמשים בביטויים אנטישמיים י.א.) הם באמת חופה אנושי גרוע". אם מגיעות תלונות הם בודקים.

מה מריץ, לדעתו, את מורי הדרך הממשיכים באותה מלחמה? „זה נראה לי כמו רעיון יוניוניסטי של חנות סגורה. החנות הסגורה הזאת לא תתקיים: אנחנו מצטערים. צריך להתיר לפחות 5%־10%. של שוק פתוח!"

העובדה שמונסניור מאטס ממשיך לנהל מכנסיית נוטרדם משלחות צליינים ללא־מדריך, מרגיזה, כאמור, את מורי־הדרך, את עיקר האש הם מכוונים היום נגד משרד התיירות: „המשרדים חוששים להיכנס לעימותים עם הכנסייה"... „המדינה פוחדת מרשויות הכנסייה כמו שהיהודי פחד מהפריץ". „מנהלים פה מחתרת שקטה שנועדה להרוס את דיקונות המדינה, לטמא את תדמיתה ולהמשיך בזיהום אנטישמי"... „יש למשרד התיירות יועץ משפטי חסר חוט שדרה"... ובסופו של דבר, בשיאה של התלהטות הרוחות שפקדה את נציגי ארגון מורי הדרך: „לדעתנו, היה פישר (האחראית על הצליינות במשרד התיירות י.א.) היא גייס חמישי של הכנסייה בתוך משרד ממשלתי. הבוס שלה, אפרים דינור — הסמנכ"ל, הוא פושע לא פחות ממנה. כדי להראות סטטיסטית, שמספר התיירים עלה — הם הרשו לכמרים להשתולל. אנחנו בפירוש מאשימים אותם בהפקרה, ולכן — בבגידה בתפקידים כעובדי ציבור".

על כך אפרים דינור הסמנכ"ל: „אני לא יורד לרמה שלהם ולא מגיב לדבריהם. אם יש להם עובדות ומסמכים שיציגו אותם".

עד כה לא נערך הסכסוך על גבם של הצליינים, למרות ששני הצדדים מאיימים. בארגון מורי הדרך מאיימים בנקיטת צעדים ארגוניים, ובנוטרדם מזכירים שוב את הצהרת הוותיקן מ־83'. האם תהפוך דרך הצליינים בישראל ל,ויה דולורוזה'?

ארץ הקודש נמכרת לתיירים

המאמץ העיקרי המושקע היום במשיכת צליינים לארץ נעשה בשטח השיווקי, בעיקר בחו"ל. הממונים על הנושא במשרד התיירות הוא אפרים דינור, הסמנכ"ל, ואורי יושע, סגנו.

המאמץ העיקרי נעשה באיתור כמרים בעלי קהילות ובעלי השפעה בחו"ל, ויצירת קשר אתם. את חבילת התיור „מוכרים" לכומר ולא לתייר הפרטי, לכן מושקע מאמץ רב להגיע ללבם של הכמרים וראשי הכנסיות. משרד התיירות, בשיתוף עם התאחדות המלונאים וסוכני הנסיעות, מארגנים כנסי עידוד שונים בארץ ובחו"ל, המיועדים לכמרים. בשלב ראשון מאותר ראש הקהילה ואז הוא מוזמן לכנסים, הרצאות, שיחות, או אפילו לסיור בארץ. רק בשלב מאוחר יותר מדברים אתו על הצד המסחרי־כלכלי. במשרד התיירות אומרים שרק בשנים האחרונות התחילו בבניית תשתית בארצות אירופה, וכבר הם רואים ברכה בעמלם, בעיקר בצרפת ובגרמניה. בשנה שעברה הובאו לארץ ל־1000 כמרים וראשי קהילות. במאמץ אינטנסיבי להראות להם את אתרי התיירות והדת של ישראל, התקווה היא שברבות הימים יחזור הכומר עם קבוצה גדולה של אנשי קהילתו, בבחינת „שלח לחמך".

הפעולה השיווקית בארה"ב קשה מזו של אירופה, בעיקר מפני שרוב אזרחי ארה"ב הם פרוטסטנטים, ואילו האחרונים מעדיפים חבילת תיור־צליינות ולא צליינות בלבד. בארה"ב קשה, גם, לאתר את אלפי הכנסיות והקהילות הפרושות בכל רחבי המדינה. אחרי שמאתרים את הכמרים, מזמינים אותם לכנסים וסמינרים בנושאים שונים. הכומר מקבל עזרה גם בארגון הצד המסחרי והלוגיסטי של הטיול.

תחום פעולה נוסף הוא בתי הספר לתאולוגיה והסמינרים להכשרת כמרים, שם מנסים נציגי המשרד לשכנע קבוצות של מרצים ופרחי כמורה לצאת לסיורים בארץ, ובכל כינוס או ועידה תאולוגיים שעורכות הכנסיות השונות מקימים דוכן הסברה במקום הכנס ומתבצעת הסברה אישית.

תחום הסברה נוסף, האופייני לארה"ב הוא „הכנסייה האלקטרונית". בארה"ב פועלות מאות תחנות רדיו וטלוויזיה דתיות. מנסים לשכנע את הקריינים והשדרנים לבקר בארץ, ולספר על חוויותיהם למאזיניהם. למשל, הפקת תכניות דת בארץ, ואף בפרסומת, ישירה בתחנות האלו. להקות מחול וזמר ישראליות משמשות לעזרה. תיירות וצליינות.

חלקוחות הצליינים מגלים, אם לשפוט לפי דבריו של מונסניור מאטס, הערכה מסוימת לפעולות משרד התיירות. אומר מאטס: „האנשים של משרד התיירות עושים עבודה טובה. יש להם אמצעים וכוונות טובות. ואנו מעריכים את פעולותם. אנחנו לא על פי אומדנים שבסוכנויות התיירות בחו"ל הצליינות תופסת [illegible] חלק מתיירות רגילה. משרד התיירות משפל [illegible] [illegible] תיירות רגילה, [illegible] אומרים [illegible] תיירות של כנסיה, תיירות של נפש [illegible]

צליינים

בין 400 ל־600 אלף צליינים מגיעים מדי שנה לארץ. רוב הצליינים קתולים, ומגיעים בעיקר מאיטליה, צרפת, ספרד ומדרום־אמריקה. צליין ממוצע, כתייר ממוצע, שוהה בארץ כ־14 יום. התייר האמריקני הממוצע משאיר בארץ כ־1000$ ותייר אירופי כ־800$. רוב הצליינים מגיעים לארץ למטרות צליינות בלבד. גיבוש הקבוצה נעשה בקהילות הנוצריות באירופה, על־ידי הכומר המקומי. קבוצות כאלו גם מקדימות בד"כ ביקור בוותיקן לביקור בארץ. סוג נוסף של צליינות הוא של קבוצות הבאות להכיר את הארץ בכללותה, ומשלבות בטיולן גם ביקור במקומות הקדושים. למעשה, רוב התיירים הנוצריים מרגישים חובה לעלות לרגל למקומות הקדושים לנצרות, גם אם באו מסיבות אחרות.

הצליינות האירופית מעדיפה בשנים האחרונות התאכסנות בבתי מלון של 4־5 כוכבים במקום אלה של 2־3 כוכבים. בעיקר בירושלים. הצליין הממוצע מוציא בארץ יותר כסף מהתייר הממוצע. נפני שהוא רוכש חבילת תיור מלאה, הכוללת תכנית ביקורים, פנסיון מלא, הסעה וכו'.

עם בואו לארץ, עומד לרשות הצליין שפע של חומר הסברה ומידע המוצאים על־ידי המחלקה לצליינות במשרד התיירות בראשותה של חיה פישר. המחלקה הוציאה סדרת מסלולים המתאימים לבני הדתות השונות, ולסוגי אוכלוסיה שונים (צליינים מבוגרים, בני־נוער דתיים וכו'). הצליין מקבל גם תעודה יפה החתומה על־ידי שר התיירות, המעידה כי עלה לרגל לירושלים, מפת אתרי הצליינות בישראל המודפסת על־פני מפה עתיקה, חוברת הסבר ארוכה על ישראל והאתרים הדתיים שבה, הסברים על האוכלוסיה הנוצרית בישראל, רשימה מעודכנת של הטקסים הדתיים הצפויים בשנה הקרובה בהתאם לחגים ולסוגי הכנסיות, חוברות הסבר על אתרים שונים בארץ, רשימת החגים הנוצריים ב־8 השנים הבאות, רשימה של הכנסיות, זמני ושפת התפילה בהם, רשימות בתי־הספר הנוצריים בארץ, בהתאם לסוג הכנסייה, רשימת מוסדות נוצריים בירושלים, ורשימת הוספיסים ובתי מלון לצליינים בארץ.

מונסניור מאטס: צליינות דתית, לא תיירותית

הסירה הקדושה

צייר שמוליק כץ

1. ספינת ישו עולה בחכה
2. הדגים יהודיים
3. וגם סירה משלנו
4. הפירושים שונים
5. השירות משותף

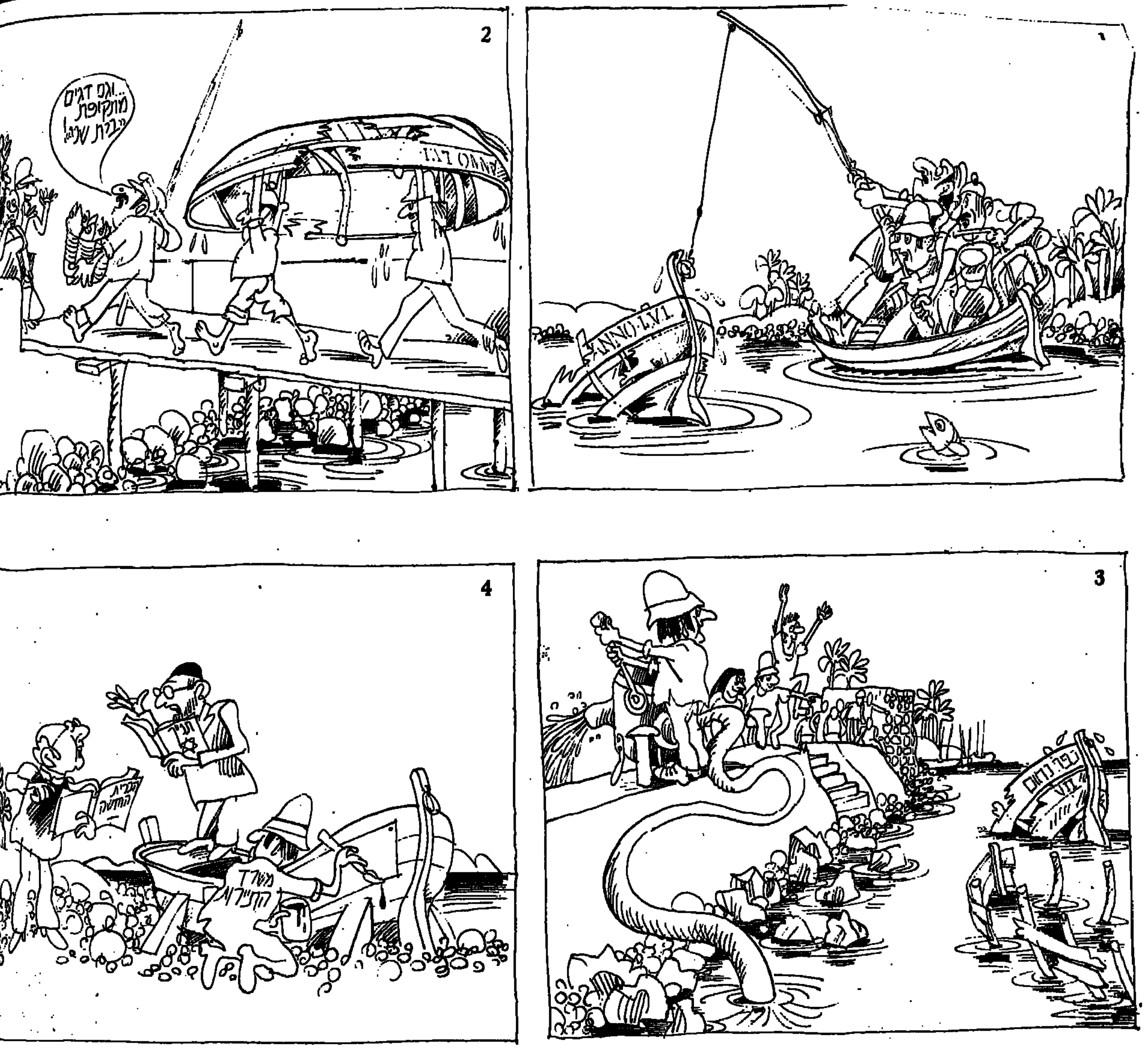

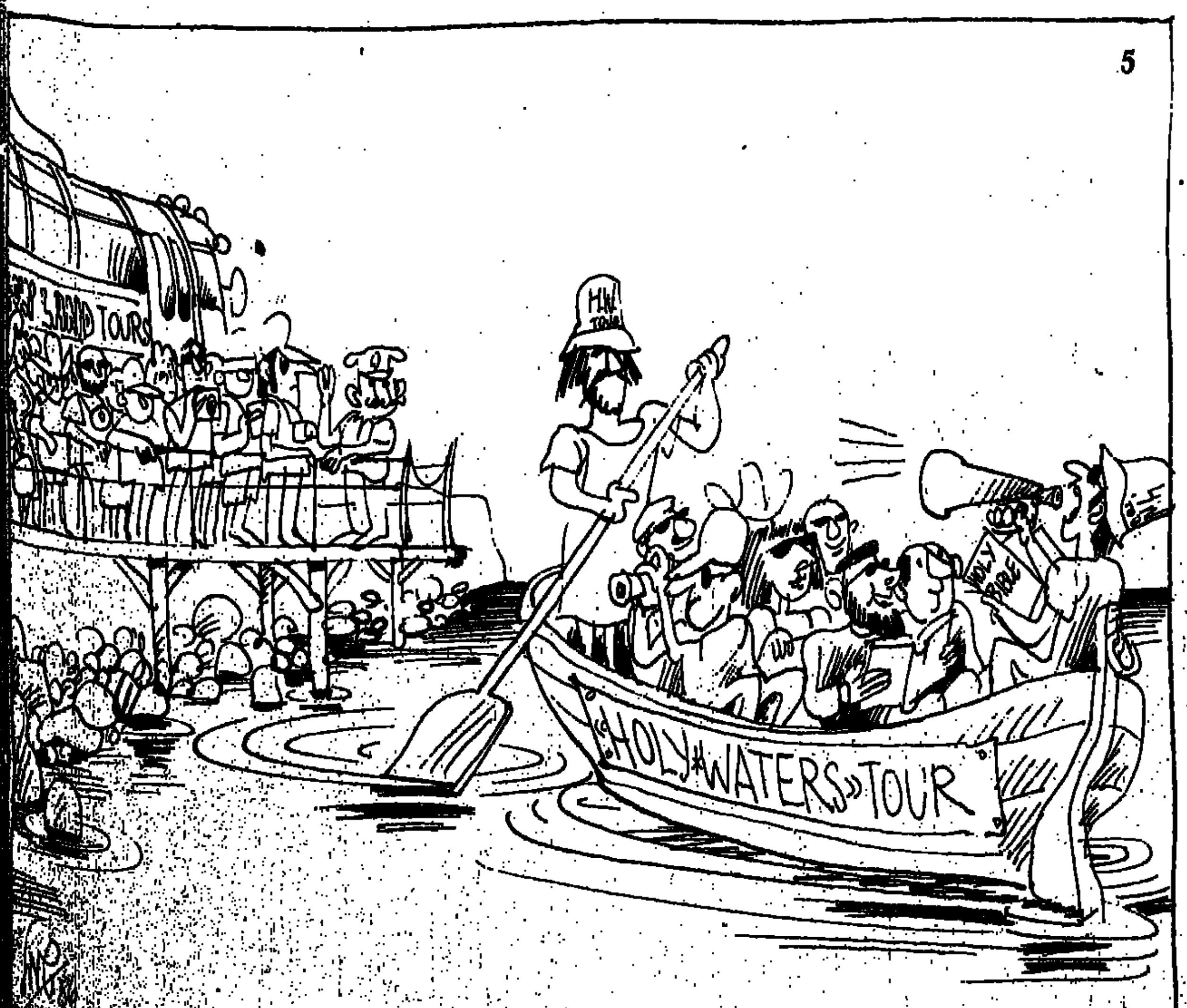

מפרץ חיפה גועש

המשך מעמוד 5

הזאת. אחי ירד לארה"ב, הוא מסודר שם, בעל עסק. גם אני מוכן ללכת בעקבותיו. את התרומה לציונות כבר תרמנו.

יהיה טוב פחות

ממש בשעה ששורות אלה נכתבות, מצלצל הטלפון מחורי. גבי ויצמן, מזכיר ועד עובדי מפעל וולקן יציקה, נשמע נרגש. אחרי 54 ימים הסתיימה השביתה במפעל זה. בביתו של גבי התכנסו נציגי מועצת פועלי חיפה. נתן רוזנטל וישראל לוין, יחד עם אלכס פרלינג מנכ"ל המפעל, וחתמו עם העובדים על הסכם שהושג, עשרה ימים קודם לכן, בין חיים הברפלד מזכיר האיגוד המקצועי בהסתדרות, לבין עמוס מר־חיים מנכ"ל כלל. העובדים ביקשו להמתין עם אישור ההסכם, מתוך חשש שההסתדרות לא תערוב להם, כי הסכמי כור ימשיכו לחול עליהם עד סוף העשור, כפי שנחתם בעת מכירת המפעל מידי כור לאורדן. שיאה הדרמטי של השביתה היה הצבעה חשאית של העובדים אם לאשר או לדחות את ההסכם. הדמוקרטיה המפעלית של וולקן אמרה „לא" להסכם. במועצת פועלי חיפה החלה התלבטות קשה. האם לכופף את ידם של העובדים ולהכריח אותם לחתום על הסכם ההבראה, או להסיר את אחריות ההסתדרות לשביתה? השביתה בוולקן היתה שביתה מוכרת על־ידי ההסתדרות, ולראשונה משנת 1958, משביתת עובדי... אתא, שילמה ההסתדרות משכורות לעובדים שובתים. העילה לשביתה, פיצויים הוגנים ל־13 עובדים שפוטרו, נפתרה זמן לא רב אחרי פרוץ השביתה ועתה עמדה מפ"ח בפני החלטה קשה.

כמו באתא, כמו במספנות ישראל, השביתה בוולקן יציקה החלה כמו פיקניק, כמו הפנינג צבעוני. שלטי מחאה, להט נעורים, שמחת יצירה לקראת המאבק. אחרי כמה ימים דועכת ההתלהבות, המבטים הופכים עייפים, מתוסכלים, מרירים. בוולקן הציבו כלב על עמוד תלייה ועל הכלב נכתב שמו של מיכאל תמרי, מנכ"ל אורדן. את כורסת המנהלים של אלכס פרלינג הציבו על הגג של בקתת השומר בכניסה למפעל. הסיסמאות היו קשות ומעליבות. אחד התנאים הראשונים להשגת הסכם ההבראה, אגב, היה הורדת כל הסיסמאות והסמלים הפוגעים בחברי הנהלה. לאחר שהורידו את אלה הפך המפעל, לפתע, לקרח וחסר־חיים. העובדים התכוננו למשטרה. וחסמו את שערי המפעל בהרבה ברזל ופלדה. זיכרון יולי '84 היה טרי אצל העובדים. אז נשלחו מכתבי פיטורין ל־67 עובדים, וההנהלה שכרה אנשי אבטחה להגן על המנכ"ל, ולמנוע מהמפוטרים להיכנס. גם המאבק הנוכחי לא חסר ניחוח משטרתי. שופט שלום בחיפה הוציא צו לבקשת ההנהלה, שאפשר להם להיכנס ולהוציא סחורה, ומשטרת חיפה ותחנת זבולון ריכזו כוחות גדולים אל מול היער המבוצר, שהיה בימים כתיקונם מקום פרנסה. העימות הזה נמנע, לא לפני שהוצא צו האוסר למפוטרים שלא להתקרב למפעל מרחק של פחות מ־300 מטרים מגדר המפעל, וצו מניעה נגד ועד העובדים.

כמו פנחס גרוב, חיים אמויאל, מישל אלמליח, שמואל בירן רומיהם, עלה למרכז הבמה מנהיג פועלים חדש, שנדחף כמעט בעל כורחו למאבק בוולקן. ישראל קפקא, איש אגודת ישראל, יליד ת"א, שירת בנח"ל, הכיר את אשתו בהכשרה בקיבוץ חפץ חיים. אב לארבעה ילדים. ישראל קפקא, יחד עם גבי ויצמן ניהלו את המו"מ עם ההנהלה ונהגו את העובדים בימי השביתה.

רבים בוולקן רצו ללכת הביתה בגלל יחסי העבודה, אומר קפקא. אבל הצרה שמפעלים ומקומות עבודה חדשים אינם מחכים מעבר לרחוב וממתינים לפועלי וולקן שיתפטרו. הגענו למסקנה, הוא אומר, כי המפעל חייב להמשיך להתקיים, ולספק כמה שיותר מקומות עבודה לציבור העובדים. קפקא היה אבי הרעיון של הצבעה חשאית, ושיתוף העובדים בהחלטה אם לסיים את השביתה. הוא לא ציפה לכך שהעובדים יחליטו נגד הפסקת השביתה. בימים האחרונים של השביתה היה ישראל קפקא עייף ומותש. מלחמה, הוא אמר לי, יודעים מתי מתחילים. אבל לעולם אין יודעים מתי מסיימים אותה. זה נשמע לי מוכר, אמרתי לו.

וולקן יציקות, המייצרת אף היא לתקציב הביטחון של מדינת ישראל. עברה, בדומה למפעלים אחרים, את המשבר הכרוך בפיטורים. בשביתה. במאבק מכוער, המחייב התערבות משטרה. העובדים נאלצו לוותר לבסוף על עליות שכר בגובה של 10.5%. תמורת שקט תעשייתי מבחינת ההנהלה לתקופה של שנתיים. קיצוץ בעלויות שכר פירושו, בין השאר, תשלום מלא על ארוחה זו, ביטול תלושי חלב, ביטול חלוקת תלושי ביגוד, ביטול שי לחג, קיצוץ ימי הבראה והרשימה עוד נטויה.

אריה בורובקה, 58, הגיע לוולקן בשלג הגדול — פברואר 1950. וולקן יציקות היה אז מהכוודים במפעלי התעשייה בארץ ובחיפה. הבסיס למפעל היו הסלוניקאים, שאבא חושי הביא לעבוד בנמל חיפה. הסלוניקאים היו תחליף למנופים ולעגלות המכניות של היום.

הפועלים של חיפה האדומה, מספר בורובקה, הכירו איש את רעהו. בבוקר היו יוצאים למפעל באופניים, ברגל, באווירה של יצירה אמיתית. כל עלייה חדשה — פולנים, רומנים, מרוקאים, גרוזינים — אפשר היה למצוא במפעל. שכבה אחר שכבה, מיזוג גלויות; מפעל הסתדרותי שקלט בכל גל של עלייה עובדים חדשים, גם אם היה עודף בידיים עובדות. כשהשוטרים עמדו לפרוץ למפעל שלנו, באתי למפקד הכוח ואמרתי לו, תראה מה הולך לקרות כאן. שוטרים יהודים וערבים מרביצים לפועלים יהודים. ביקשתי ממנו שיאסור אותי, אבל ירחיק את השוטרים מהמפעל. על מה שלחו לנו משטרה? על מאבק בשיניים לשמור על מה שהשגנו ביגיע כפינו משך השנים? אני נזהר לא לעבור באור אדום בכביש, ופה שולחים לנו שוטרים לעצור אותנו. כששמעתי אחד הקצינים אומר „תביאו מקלות", נשבר משהו בתוכי.

עזר גרנט, 57, מתקשה להשיב על השאלה אם כדאי להיות פועל במציאות הנוכחית: „בניהול הזה, ביחסי עבודה כאלה אני חש לעתים כי הימים, החודשים, השנים שהייתי פועל היו בחינם."

יהיה קשה יותר

חיפה הפועלית החליפה זה זמן רב גוון. מפעל מתמר שהעסיק 3,000 עובדים נסגר, רום כרמל שינה קו ייצור ופיטר אלפי עובדים. ציקלג, ברזברין, טיב טוב נסגרו. המגפרי מגת צמצם ועומד להצטמצם עוד. סניציה, שמן ואחרים, ממשיכים להודיע על פיטורים. חברות הספנות ובראשן צים, מבקשות לפטר מאות עובדים וימאים. התעשייה המתוחכמת נכוותה קשות, ועשרות עובדים באלסינט הלכו הביתה. בסולתם מדברים על הצורך בפיטורי 350 עובדים נוספים אחרי הפסח. סולליבונה עומד לסגור בתי־מלאכה ולהוציא 800 עובדים באזור חיפה לביתם. אך החמור מכל — אין מקומות עבודה חלופיים. כמעט עשרים שנה — להוציא את קריית המדע בדרום חיפה — לא הוקם מפעל חדש בחיפה רבתי. יתרה מזאת, המפעלים בורחים לאזורי פיתוח, לתפן, לכרמיאל, לעפולה. מועצת פועלי חיפה הכריזה לפני חודשיים סכסוך עבודה בכל שטח שיפוטה, וגנזה אותו במגירה. באחד במאי לא יפגינו במועצת הפועלים. באזור חיפה יש יותר מעשרת אלפים מובטלים ודורשי עבודה, ואין כוונה לתת לחיפה, על יותר ממאה־אלף עובדי המפעלים שבה, הערפה ממשלתית. שום בעל מפעל, אף יום, לא יילך להתאבד על מזבח התעשייה בחיפה, אם לא יהיו תמריצים ממשלתיים. מה שכן, בניית המרכזים המסחריים נמשכת בקצב מסחרר, בסדר היגיון הפוך להתמוטטות המפעלים — מגדל הנביאים בכיכר סולל בונה, כלבו שלום, שקם חדש, מרכזי קניות אוריים בשדרה שבין צומת הצ'קפוסט ועד צור שלום.

ואני מוחק עוד קו ליד מפעלים גוועים שסגרו שערים. מפעלים ומספרי טלפון על שלושה עמודים מודפסים, מתנת מועצת הפועלים. כל שבוע אני מעדכן, מוחק, כן, בעיקר מוחק עדכוני כוח־אדם. רכב השידור של קול ישראל בכוונות. לשידור ביומן הבוקר מחצר המפעל הבא שנקלע למשבר או הושבת. הקולות, הדברים הנשמעים — והים, רק הפרצופים מתחלפים. ואין סכר בנמצא.

עם אחד!

מבצע אצ'י

המשך מעמוד 7

בעבר עם הקיבוץ ועלו לגרולה בארצו של הדוד סם. אחד מהם, שתלו בו תקוות רבות, הוא פרופ' מרווין שטרק, יהודי שגייס אוטובוסים עם מרפאות־שיניים ונתן טיפולי־שיניים חינם לתושבי עיירות הפיתוח וגם לקיבוצים. מספר ג'וליו: „התקשרנו אליו, וביקשנו את עזרתו. „אתם השתגעתם..." הוא אמר לנו „להוציא סכום כזה על אדם אחד?" הבנו שהוא רואה בהוצאה כזו משהו מאוד לא אקונומי.

מישהו הציע בוועדה לערוך מגבית פנימית, כל משפחה, על־פי ההצעה, תתרום מתקציבה 100 דולר. בדרך זו ניתן יהיה להגיע לעוד 10,000 דולר, שזה בכל אופן „משהו". ויש גם העניין הזה של תחושת השותפות האישית במבצע. היו חילופי דעות ולבסוף ירדה ההצעה מהפרק. בעיקר מתוך הגישה העקרונית, שאחריות הקיבוץ לבריאות חבריו היא כוללת, ואין להטילה במקרה כזה על החבר, רק בגלל גובה הסכום, והעיקר, אמרו כולם, גם כך וגם כך החבר משלם...

מזכירת קיבוץ גדול ומבוסס בעמק הירדן הציעה לגזבר של גבעת־עוז הצעה מאוד מפתה ומפתיעה: „אם כל חבר בתנועה הקיבוצית", היא אמרה, „יתגייס בשני דולר בלבד, הרי זה יכסה את כל העלות"! אותה מזכירה גם התנדבה לטפל בהצעתה הנדיבה, אך מאז לא נשמע ממנה יותר...

יש תרומות, אין תרומות את הכסף צריך להפקיד. בינתיים מסתבר שאין למי לתת... הטלקס מבית־החולים, שהוא האישור הדרוש לבנק ישראל כדי להעביר את הכסף — מתאחר, משום מה, להגיע ולג'וליו „יוצאת הנשמה".

מקום טוב באמצע — על־יד השירותים

ויש כל מיני „בעיות לוגיסטיות": ד"ר קרן דורש מיטבים קרובים מאוד לשירותים במטוס, כי בגלל התרופות החולה זקוק להם מדי רבע שעה. ומי שטס יודע שעיקר עיסוקם של יהודים במטוס אל־על הוא העמידה בתור לשירותים.

וצריך לדאוג לבלון חמצן, ועוד כהנה וכהנה. הגיע יום הנסיעה ויש בעיה. גם אצ'י, וגם בת־שבע אשתו, אינם דוברי אנגלית. מגייסים שליחה, דפנה, בת קיבוץ הזורע, הנמצאת עם בעלה בקרבת ניקום, לוקחת את הזוג תחת חסותה ודואגת ללוגיסטיקה שקשורה בשהייתם (כחודש) בסטנפורד כולל דיור, רכב, ציוד וכו'.

ב־18 בחודש, מוצאי שבת, ממריאים אצ'י, בת־שבע אשתו וד"ר קרן לניו־יורק. ביום ראשון בערב, על־פי הסכם בין ד"ר קרן לאצ'י, הולכים ל„סעודה האחרונה" למסעדה סינית. אצ'י לא כוותר. בבחינת „אם לא אצא מכאן חי לפחות לא אצא רעב"...

למחרת בבוקר, יום שני, הוא מתאשפז ובאותו לילה מנתחים. שש שעות נמשך הניתוח. ד"ר קרן אומר אחר־כך שאילו חיכו עוד מספר שעות — לא היה יותר את מי לנתח. ככל הידוע, המנתח, פרופ' אויר ויתר על שכרו (משהו כמו 5000 דולר). כך גם המרדים והצוות. ד"ר קרן גם הוא נסע בהתנדבות ללא כל שכר.

אצ'י שכב שבועיים בבית־החולים. שבועיים נוספים במנוחה מוחלטת בבית שנשכר למענו סמוך לבית־החולים. בספטמבר חזר, בשכיבה, מה שחייב, שוב, סידורים מיוחדים. גם היום אינו אדם בריא. אך לבו מתפקד כב־30 אחוז מהנורמה. במשך היום הוא מסתובב על הטוטוסים שלו סביב המסגריה בעיקר ונותן עם עצות ובערב — קשה לו להירדם — הוא מבלה עם שומרי הלילה. מצבו הולך ומשתפר.

אצ'י זכה לחיים חדשים. הוא אומר שרק בקיבוץ זה היה אפשרי. „לאחר שעבר מה שעבר — לא נתווכח אתו. „והקיבוץ", מסכם ג'וליו „שבמשך המבצע עמד בעצמו כמה פעמים לפני התקף, עקב פנצ'רים בלתי צפויים, התגלה בסולידריות שלו, שאינה תלויה בדבר. למרות ההוצאה העצומה וההסתבכות הכספית, יש בתוכו תחושה של התעלות נפש. ורק שלא נזדקק יותר..."

סוף דבר

אצ'י: „אנחנו קיבוץ קשוח (כלפי עצמנו), אבל אנחנו קיבוץ שמודד כל דבר לא רק במחיר, אלא גם בערכים. זו היתה ההתייחסות של החברים לאורך כל הדרך. לשיחה שבה עלה הנושא שלי התבקשתי לא לבוא. הבנתי שיש חשש שהנוכחות שלי תעצור אנשים מלהתבטא בחופשיות ומלעשות חושבים. לא הופתעתי שהחברים החליטו מה שהחליטו, היה לי ברור שכך יחליטו."

„אני, שריכזתי את חדר־האוכל, את המסגריה, עבדתי במוסך, במפעל, תמיד נאבקתי לחסוך כל אגורה. כך גם בענייני בריאות. תמיד שקלתי גם את הצד הכספי. אני שמח שכל ההתלבטות נעשו בלעדיי. כי נחסכו לי בכך כמה והתרגשויות למרות שמאוד התרגשתי לשמוע את ההחלטה החד־משמעית לשלוח אותי לניתוח הזה. ד"ר קרן, בת־שבע, הקיבוץ כולו, דאגו להוציא אותי מכל ההתלבטויות וההחששות. אבל את ההחלטה שלי קיבלתי רק לאחר שהחברים עמדו על כך, שלא אעשה שום חשבון אחר פרט לחשבון שלי, שהיה פשוט להמשיך לחיות וכי היו, וידעתי, הצעות אחרות, זולות יותר, בבלגיה למשל.

„בחוץ, כתוצר אדם פרטי, אני יודע שלא הייתי מצליח לצאת לסיפור הזה של סטנפורד. יותר מזה, אני יודע שאם אזדקק לניתוח נוסף ישלחו אותי שוב, אף־על־פי, שלדעתי, זה יהיה מיותר."

בכל חברי „מועדון מחזיקי הגביע העולמי" ישחקו במקסיקו בעוד חודש ★ מי תשבור את התיקו (6:6) בין אירופה לדרום אמריקה? ★ הנשיא, איש „המאפיה הלטינית" מתמרן בין מזרח למערב ★ גם רעידת האדמה במקסיקו לא שיבשה את ההכנות ★ האם תתגלה קוטלת־ענקים חדשה?

מאת ישראל פז

מלך השערים של מערב־גרמניה, קארל היינץ רומיניגה, במאבק עם הברזילאי קסה

רק שש מדינות משתייכות ל„מועדון המנצחים" בגביע העולמי בכדורגל — מפעל היוקרה, הגדול המשגע את עולם הספורט מדי ארבע שנים. במשך חודש תמים צמודים מיליוני אנשים ברחבי תבל למקלטי הטלוויזיה ועוקבים אחרי המשחקים המגיעים לשיאם בשלבים האחרונים.

כל שש הנבחרות שזכו אי־פעם בגביע העולמי עלו הפעם לגמר במקסיקו. הדבר מוסיף נופך מיוחד ומגביר את ההתעניינות. חצי־תריסר הנבחרות שזכו ב־12 האליפויות הן: איטליה — 3 פעמים; ברזיל — 3; אורוגוואי — 2; מערב־גרמניה — 2; ארגנטינה — 1 ואנגליה — 1.

שוויון בין אירופה לדרום־אמריקה — שש זכיות לכל יבשת.

כאשר תישמע שריקת־הפתיחה למשחק הראשון בגביע העולמי הי"3 ב־31 במאי באיצטדיון אצטקה במקסיקו־סיטי, במשחק בין איטליה, אלופת העולם, לבולגריה, ייכנס העולם כולו — ולא רק עולם הספורט — לחודש־של־כדורגל. דברים שונים יזוזו הצדה, אירועים יבוטלו, או יידחו, שכן משחקי הגביע העולמי הם יותר מאירוע ספורט רגיל. כאשר הוחלט לראשונה על משקי גביע העולם ב־1930, שנשאו את שמו של ז'יל רימא, הנשיא הצרפתי של פיפ"א, היא ההתאחדות הבין־לאומית בכדורגל, לא האמינו שהמשחקים יפרצו את כל סכרי ההתעניינות.

ההתחלה היתה צנועה. רק 13 נבחרות לאומיות נענו להזמנה להשתתף לראשונה במשחקים שנערכו במונטבידיאו, אורוגוואי. אירופה לא התלהבה מהאירוע. רק ארבע נבחרות מיבשת זו הגיעו למשחקים, וגם הן לא היו מהעילית: צרפת היתה, כמובן, חייבת להשתתף בגביע שנשא את שם נשיא התאחדות הכדורגל שלה, וכן באו רומניה, בלגיה ויוגוסלביה. 52 שנה לאחר מכן, באליפות העולם הי"2 בספרד, עצר עולם הכדורגל את נשימתו. משחקי הגביע העולמי הפכו ל„בסט סלר", אחד מני האירועים המרתקים בספורט העולמי: המשחקים האולימפיים והגביע העולמי בכדורגל.

חרם אנגלי

מדברים על כדורגל, אבל אי־אפשר לנתק את הגביע העולמי מהפוליטיקה. סערות פוליטיות פקדו את התחרויות. פיפ"א נקלעה למאבקים בין מערב למזרח. מי כמו מדינת ישראל חשה זאת כיום. ישראל נותרה ללא יבשת, זרקו אותנו מאסיה. אירופה, היבשה הקרובה לנו, סגרה בפנינו את השערים בגלל התנגדות ברית־המועצות וגרורותיה. ...להתמודד בשלב המוקדם בגביע העולמי ביבשת ... אוקיאניה, עם אוסטרליה וניו־זילנד, וכן עם טאיוואן... מוקצה מחמת מיאוס בעולם הכדורגל־הפוליטי.

הפוליטיקה החלה בכדורגל (לפי ספרו של ד"ר אוריא... — „ספורט ופוליטיקה בין־לאומית" — שיצא לאור...) עוד ב־1904 כאשר אנגליה, מולדת הכדורגל, חנכה ... מעמד מועדף. שנים רבות היתה בחוץ, ועד אחרי מלחמת ... השנייה לא השתתפה בשלושת הגביעים שנערכו.

סערה פוליטית ראשונה פרצה ב־1938, כאשר ... הנאצית כפתה השתתפות כדורגלנים אוסטרים ... ההתאחדות הבין־לאומית נכנעה וכך הופיעה נבחרת ... כמובן בשם גרמניה באותם משחקים.

ב־1950, במשחקים הראשונים לאחר המלחמה, ... ההשתתפות על גרמניה אך בלחץ הצרפתים הוכרה ... נפרדת של... חבל הסאר, חלק מגרמניה.

ב־1969, לאחר המשחקים המוקדמים בגביע העולמי, ... גם מלחמה עקובה מדם בגלל כדורגל בין ... להונדורס.

בראש ההתאחדות הבין־לאומית ניצב, מאז 1972, ... האבאלנג' מברזיל. הוא הצליח להגיע לעמדתו ... שקרוי „המאפיה הלטינית", קבוצת מנהיגי ספורט ... הדוברות שפות לטיניות, והמנצלת את המאבק ... לתפוס עמדות־מפתח במוסדות הספורט הבין־לאומי... האבאלנג' נתמך ע"י ארצות העולם השלישי וגם על־ידי ... הקומוניסטי.

במשחקי הגביע העולמי ב־1966 החרימו ארצות ... האפרו־אסיאני את משחקי הגביע העולמי, הטענה ... מקום אחר בגמר. באותם משחקים הופיעה צפון־קוריאה, ארץ קומוניסטית יחידה, שלא הצטרפה לחרם.

עם היבחרו, דאג האבאלנג' להגדיל את מספר הנבחרות ...יבשות השונות בשלב הגמר בגביע העולמי. הוא הוסיף ל־16 ...ינות, שהופיעו עד אז, עוד שמונה כדי „לחלק את העוגה" ...יים את בוחריו מהעולם השלישי. לדעת אנשי מקצוע נפגעו ...חקי הגביע העולמי מהרחבה זו. עד לשלבי הגמר ישנן ...זות המורידות את ערך המשחקים מהבחינה המקצועית. ...ת פרשנים ומאמנים מתחילים למעשה המאבקים האמיתיים ...ביע העולמי משלב שמינית־הגמר.

אירועים פוליטיים שוטפים פגעו גם הם במשחקי הגביע ...למי. ב־1974 סירבה, למשל, ברית־המועצות לשחק עם ...לי בשלב המוקדם, כמחאה על הפלת משטרו של סאלוודור ...ידה בידי אנשי צבא, שנה קודם־לכן.

גם ב־1978, ערב המשחקים בארגנטינה, היה ניסיון לארגן ...רם אירופי נגד המשחקים, כמחאה על המשטר הצבאי במדינה ...עלמות רבים ממתנגדי השלטון. מרכז החרם היה בהולנד, ...פת ושבדיה, אך הניסיון גווע משום שמדינות נוספות סירבו ...הצטרף.

אלה הן דוגמאות מעטות מהנעשה מאחרי הקלעים. אבל אין ...שתן למנוע, ולו גם במעט, מההתעניינות האדירה במשחקי ...גביע העולמי בכדורגל. אפילו רעידת־האדמה הקשה שפקדה ...שנה שעברה את מקסיקו, המארחת בפעם השנייה את ...התחרויות, לא עצרה את מכונת־ההכנות. משנודע על ההרוגים ...פצועים, על ההרס הרב בלבה של מקסיקו־סיטי, היתה דאגתם ...ל רבים: האם נפגע איצטדיון אצטקה? מה יהיה על משחקי ...גביע העולמי? דובר אפילו על העתקת המשחקים למדינה ...כת. מקסיקו לא ויתרה. המשיכה במלאכה. ואכן בסוף החודש ...חילו המשחקים בשש מערי מדינה זו.

...תאבדים בריו

...לושה מתריסר משחקי הגביע העולמי נערכו עוד לפני ...מלחמת העולם השנייה. אחרי שאורוגוואי זכתה בפעם ...ראשונה בגביע העולמי, השתלטה איטליה על המשחקים ...ביים הבאות, שנערכו באירופה. ב־1934 כבר נענו 32 ...נות להזמנה להשתתף באירוע. באותה שנה השתתפה ...ראשונה גם נבחרת ארץ־ישראל, שנוצחה פעמיים על־ידי ...ים (7:1, 4:1). איטליה גברה בגמר על צ'כוסלובקיה, ברומא ...2:1 בהארכה.

...בעבור ארבע שנים, בפריס, כאשר ענני המלחמה ריחפו ...ויר, היו מדינות שנרשמו והסתלקו, ביניהן ארה"ב ויפאן. ...ר שוב היתה רגלה של איטליה על העליונה כשגברה ...שחק המכריע על הונגריה — 4:2. כוכב אותה אליפות היה ...רזילאי ליאונידס, שכבש ארבעה משבע שעריו במשחק אחד, ...פולין (6:5).

12 שנה לא נערכו תחרויות. ב־1950 חודשה המסורת כאר ...חקים התקיימו בברזיל, המשוגעת־לכדורגל. ברזיל, ...רחת, היתה פייבוריטית, אך בגמר אירע לה תקר גדול. היא ...ה באיצטדיון המאראקנה ע"י אורוגוואי 2:1. תגובת אוהדי ...רגל הקנאים של ברזיל היתה קטלנית: רבים התאבדו. היו ...ה שירו בעצמם. אחרי שקפצו מגג האיצטדיון... אגב, באותם ...חקים ניצחה ארה"ב את אנגליה — 1:0.

המקסיקני הוגו סנשז (בלבן), המשחק במדי ריאל מדריד – אחת התקוות הגדולות של ארצו

ברזיל לא הצליחה להתאושש מהביזיון הגדול של ריו, גם במשחקי שווייץ ב־1954. היא נוצחה ברבע הגמר על־ידי נבחרת־הפלא של הונגריה — 2:4. אותה הונגריה, עם פושקאש, קוצ'יש, הידגקוטי והאחרים, ובניצוחו של מיודענו גיולה מאנדי ז"ל, הריחה בחצי־הגמר את אורוגוואי בהארכה — 2:4. משחק זה נחשב עד היום, כאחד המעולים בגביע העולמי. אותה הונגריה, שהפתיעה ביכולתה, נדהמה כשנוצחה בגמר על־ידי מערב־גרמניה 3:2. האשמים, שכבר הוליכו 0:2, חזרו לבודפשט מוכים ומיואשים.

ברזיל לא ויתרה. עידן־פלה החל ב־1958 בשבדיה. הכדורגלן המחונן היה בן 17 וחצי באותם משחקים, אבל הסתבר שצמח אחד מכוכבי הכדורגל הגדולים בהיסטוריה. ברזיל הלמה ביריבותיה, והתייצבה בגמר נגד שבדיה המארחת, שהפתיעה בחצי־גמר בניצחון על האלופה, מערב־גרמניה. הברזילים ממש התעללו ביריביהם והניפו את הגביע העולמי לאחר ניצחון 2:5. אגב, באליפות זו, כבש הצרפתי ז'וסט פונטיין את מספר השערים הגדול ביותר עד כה בגמר הגביע העולמי — 13.

ברזיל המשיכה להלום גם במשחקי הגביע העולמי ב־1962 בצ'ילי, אי־אפשר היה לעצור אותה. פלה, גארינצ'ה, וואווה וחבריהם, ניצחו בכל משחקיהם. בגמר גברו על צ'כוסלובקיה — 1:3.

השער שעורר סערה

אירופה המוכה אירחה את אליפות 1966. הכבוד ניתן לאנגליה, שחגגה 100 שנה להתאחדות הכדורגל שלה. ברזיל, אלופה פעמיים רצופות, סבלה מפציעתו של פלה, ובשלה כבר בשלב המוקדם כשנוצחה 3:1 על־ידי הונגריה ופורטוגל. סנסציית המשחקים, נצחון 1:0 של צפון־קוריאה על איטליה. אנגליה זכתה בבכורה כנצחה בגמר, בהארכה, את גרמניה 2:4. השער השלישי לאנגלים, שכבש ג'ף הרסט, מעורר מחלוקת עד היום: האם עבר הכדור במלוא היקפו את קו השער, או שמא קיפץ החוצה, כשנגע במשקוף המנימי? הקוון הסובייטי, אברמוב, קבע שער והשופט הראשי, דינסט משווייץ, אישר אותו.

ברזיל הלהיבה שוב במקסיקו ב־1970, כאשר זכתה בפעם השלישית בגביע, בנצחה בגמר מצוין את איטליה — 1:4. באותם משחקים שוב נפגשו אנגליה ומערב־גרמניה, הפעם ברבע־הגמר. גרמניה גמלה — 2:3, אך נוצחה בחצי־גמר המכסף על־ידי איטליה 3:4.

לישראל היתה זו אליפות היסטורית, בפעם היחידה התמודדה בשלב הגמר. היא נוצחה 2:0 ע"י אורוגוואי; סיימה 1:1 עם שבדיה ו־0:0 עם הפיינליסטית, איטליה.

מערב־גרמניה הורה תנטלה את הגביע העולמי במשחקים שנערכו בארצה ב־1974. הכדורגל האירופי שלט באליפות זו. האלופה, ברזיל, היחידה שהצליחה מחוץ ליבשת המארחת, נאלצה להסתפק במקום הרביעי בלבד. בתחרויות צפה מספר שיא של צופים עד אז — מיליון ו־275 אלף. מערב־גרמניה ניצחה בגמר במינכן את הולנד, הנבחרת המפתיעה והסימפטית — 1:2.

הולנד, שכבשה את אהדת העולם, תודות למשחקה המרשים, הגיעה לגמר גם בבואנוס־איירס ב־1978, אבל גם הפעם הפסידה 3:1 בהארכה למארחת ארגנטינה. אגב, סערה פקדה את הטורניר כאשר ארגנטינה הלמה בפרו 0:6, ועלתה תודות להפרש שערים. היו שהאשימו את פרו ב„מכירת המשחק".

ספרד, 1982. אליפות שיא. 44 שנה ציפתה איטליה לזכייתה השלישית, ואכן, השוער הוותיק שלה, דינו זוף, בן ה־40, הניף את הגביע לאחר ניצחון־הגמר על מערב־גרמניה — 1:3. דרכה של איטליה בגביע היתה מעניינת: בשלב הראשון לא הצליחה לנצח. בשלושת משחקיה סיימה בתיקו (פולין 0:0, פרו 1:1, קאמרון 1:1). בשלב השני התעלתה והריחה שתי אלופות עולם, הודות לכושר הבקעה נפלא של חלוצה פאולו רוסי. איטליה ניצחה את ארגנטינה 1:2 ואת ברזיל 2:3. בחצי־הגמר גברה על פולין 0:2.

למי תהיה הבכורה במקסיקו, באליפות הי"ג? נבחרות רבות מתמרקות לקראת המשחקים. כוונות שחקנים והרכבים. במשחקי המבחן גילו נבחרות אירופה יציבות רבה. לשמחה ואת לא התעלו הנבחרות מדרום־אמריקה. אבל במשחקים עצמם המצב שונה. הכל יכול לקרות. אפשר אפילו שתהיה קוטלת־ענקים, או נבחרות שיהוו „סוס שחור". נוקבים בשמות נבחרות כמו צרפת ודנמרק.

האם תצטרף נבחרת שביעית ל„מועדון האלופות"?

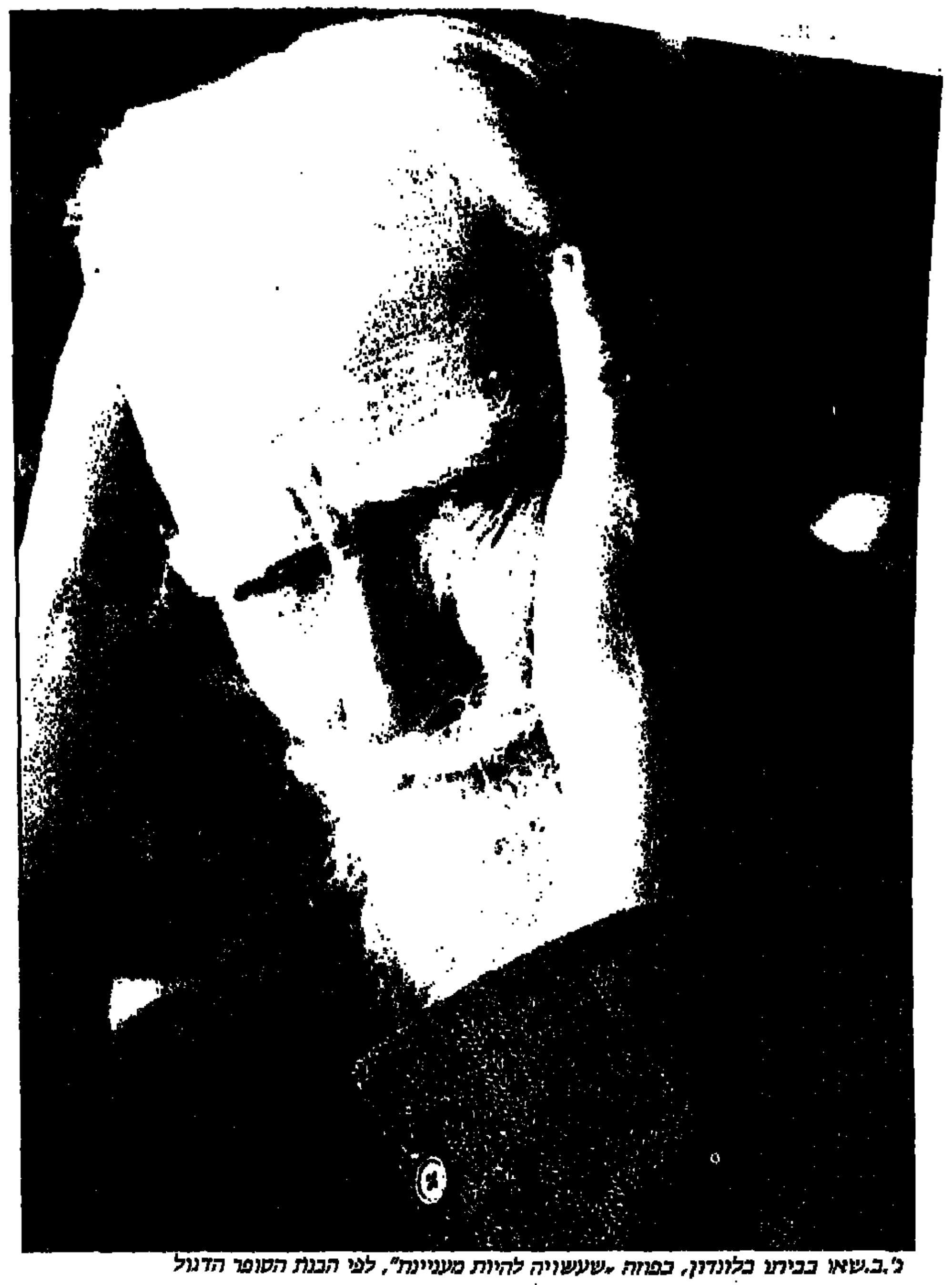

ג'.ב.שאו בביתו בלונדון, בפוזה „שעשויה להיות מעניינת", לפי הבנת הסופר הדגול

בוריס השלישי, מלך בולגריה מקבל את ברכתו של הארכיבישוף בסופיה

יוסי קאנץ

אייזנשטט
מסע בזמן

אלפרד אייזנשטט – היסטוריה מצולמת בת זמננו. אמנות־צילום בכל תפארתה הרלוונטית. הוא נולד בשנה האחרונה למאה התשע־עשרה, בפתח המתינה המאה העשרים: המכפכה מרתקת ומכאיבה. אייזנשטט הוא „העד האחרון" להיסטוריה של תולדות העולם המודרני על אסונותיו ותהפוכותיו.

לעיתים נדמה כי זהו אמן צילום בעל „אלף עיניים", אדם אשר עינו בכל. הוא רואה וקולט, ומצלם. דמויות רומנטיות, גיבורים ואנטי־גיבורים, תמצאו בצילומיו. מלך בולגריה, מלך בוסניה־הרצגובינה, נסיכים של חבלי־ארץ, שמות שאינם קיימים עוד. אצילים ונציאניים בארמונות־פאר לא להם. מונרכיות שפשטו את הרגל.

אייזנשטט הוא „האיש הקטן מן האגדות", אשר צילם את האגדות האמיתיות. ואת אלו אשר יצרו אותן. ההיסטוריה המודרנית על אירועיה השאירה את צלם־דמותה על הנגטיבים של אייזנשטט, והוא, מצדו, שבוי בקסמיה. עובדה זו הפכה את הצלם המופלא הזה למאגר ענק של מראות מונצחים, הגוזרים את ההיסטוריה המודרנית לאלפי צילומי עדות סוערים.

אייזנשטט צופה בתקוות הגדולות של העולם החדש, אשר קם מהריסותיה של מלחמת העולם הראשונה – מאידך מבחין בלידתם של משטרים רודניים, אשר הובילו את העולם אל המלחמה הבאה.

באותה עת מחפשת האמנות דרכים לפרוץ אל אופקים חדשים -- אייזנשטט מצלם; הוא חולם יחד עם כותות יצירה אדירים, אשר מטביעים את חותמם על תהליכי התחדשות, וצובעים את אירופה בצבעי פריחה עזים וקצרי־חיים.

ציור, פיסול, שירה, אדריכלות מעורבת אשר מרדה בקיים, אייזנשטט חש את כל הטלטלה הזאת וקולט אותה, ומצלם אותה: הוא מצלם את התפוררותם של מדינות וחבלי־ארץ שלמים, הוא צופה בלידתן־מחדש תחת שליטים חדשים, תחת שמות אחרים.

התבוננות בספריו־צילומיו דומה למסע מופלא דרך מינהרת הזמן החדש־ישן, נוכח תקוות שקמלו: חושיו הנצורים, ועצמת הביטוי האמנותי, בנוסף לערך המוסרי הבלתי נדלה, הופכים אותו לאחד מענקי היוצרים בני זמננו.

נולד לפני 1900

אלפרד אייזנשטט — נולד בפרוסיה לפני 87 שנים. בשנת 1916, בהיותו חייל בצבא הגרמני, נפצע בשתי רגליו. ב־1920 הפך לצלם מקצועי בברלין. לאחר עליית הנאצים לשלטון, כמו רבים מיהודי גרמניה, נמלט מגרמניה [illegible] בארצות־הברית, שם [illegible] פוטוגרפר של השבועון „לייף".

אייזנשטט הוא מן [illegible] בצלמי העולם, אוהב לעמוד כמצלמת הלאיקה [illegible] במשך עשרות שנים הצליח לכסות ולתעד את העולם [illegible] [illegible] וקטנות, שברי־חיים וחלומות גדולים וקטנים.

[illegible] EISENSTAEDT WITNESS TO OUR TIME [illegible]

טלר ומוסוליני – פגישה ראשונה

מלח ונערתו האמריקנית חותמים את מלחמת העולם השנייה

פידל קסטרו, מנהיג קובה

יוסף גבלס, שר התעמולה הנאצי עם עוזריו, בביקור [illegible]

צילום: אשר חיימוביץ

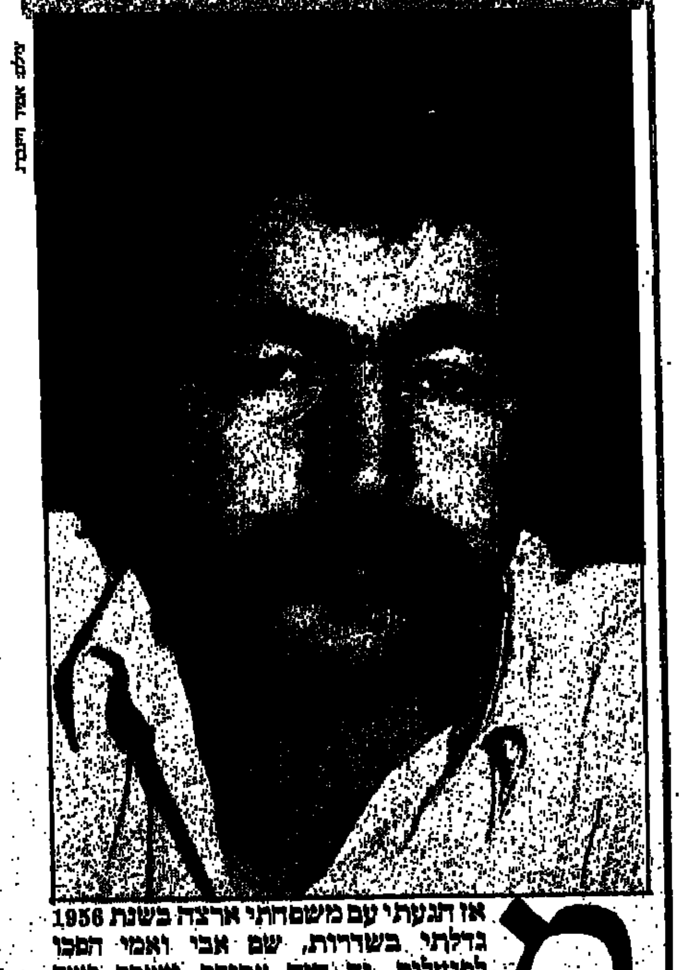

מאז הגעתי עם משפחתי ארצה בשנת 1956 גדלתי בשדרות, שם אבי ואמי הסכו לפועלים. זה היה עבורם משבר קשה לעומת דרך החיים לה היו רגילים במרוקו, אך הם קיבלו מעבר זה באהבה. תמיד העבירו לכל בני המשפחה כי צריך להסתפק במה שיש.

הורי הקפידו כי כל בני המשפחה ישתדלו לקנות השכלה רחבה, אך לא תמיד התנאים הסביבתיים והמוסדות הקיימים יכלו לתת תשובה מתאימה. אחי הצליחו יותר ממני בהתמודדות על קניית השכלה. אני הייתי קשור יותר ליישוב, למשחקי רחוב, לחוויות הקהילתיות ולכן המשכתי את לימודי התיכוניים בבית החינוך בשער הנגב. לאחר 3 שנים המשכתי את לימודי – שנה נוספת בשדרות ושנה לפני גיוסי לצה"ל יצאתי לעבוד כדי לסייע למשפחתי.

התגייסתי לצה"ל ב־1970, וב־1972 סיימתי קורס קצינים, והתנדבתי ליחידה בה שירתתי עד 1974. במרץ 1974 נפגעתי קשה בשתי רגליי. נותחתי ניתוח ראשון בביה"ח שדה ברפידים שם ביצעו עבודה יוצאת מן הכלל. לאחר מכן הועברתי לביה"ח בבאר־שבע, שם שכבתי כשנתיים ימים: ריתוק למיטה כ־10 חודשים, ששה חודשים בכיסא גלגלים, מספר חודשים קביים – עד לשלב של הליכה מחדש על רגליי. חזרתי לצה"ל לעוד שנתיים במפקדת מקדח"ר עד לשחרור ב־1978 באותה עת גם נישאתי לרעייתי אחלמה.

בשנת 1978 קניתי משק חקלאי במושב ניר עקיבא שבנגב, באזור השובלים לאחר שדחיתי הצעת שיקום באחד המשקים בחבל ימית. החלטתי שאני מתיישב רק בתוך גבולות הקו הירוק.

בשנים בהן חיינו במושב שיקמנו משק שהיה במצב קשה, והפכנו אותו למשק לתפארת. גידלנו פרחים, פרי הדר, ירקות, והתקיימנו מגיע כפינו הלכה למעשה. כאשר אני מנתח את מניעי ההחלטה שלי לעבור למושב, אני מגיע למסקנה כי הייתי זקוק למאבק עם הרגשתי כנכה. והייתי חייב לנצח את המגבלות הפיזיות שלי.

עם תחילת מערכת הבחירות לכנסת ב־1981, החלטתי לקחת חלק בפעילות הפוליטית בישראל. ההחלטה נתגבשה אצלי בראותי את התופעה אותה יצרה הדמגוגיה שמכר הימין לציבור. הרגשה קשה מאד ליוותה אותי שהנה כל עם ישראל רואה את בני עדות המזרח כקבוצה שלא מתקיימים בה חילוקי דעות ואשר בגלל רגישויות מן העבר נוהרים אחרי צד אחד אחרי הליכוד. גם אם היתה התופעה הפוכה, אילו הדגישו כי כל בני עדות המזרח נוהרים אחרי המערך בגלל החלטות אמוציונליות, היתה הדגשה זו מעליבה מאוד. החלטתי כי יש צורך להראות שיש גם כאלה החושבים אחרת.

בבחירות של 1981 נסעתי כל יום, במשך מספר חודשים, ממקום מגורי במושב לשדרות ועברתי מבית לבית על־מנת לשכנע עבור המערך. בסוף 1982 הלכו וגברו געגועי לשדרות, ובאותה עת חזרה קבוצה גדולה של צעירים שעזבו את היישוב בעבר. הודעתי לאשתי כי אנו חוזרים לשדרות, ובתוך לילה אחד הזמנו משאית ועברנו. לא חיכיתי לסידורים האישיים בכל הקשור לטיפול במשק ומכירתו, פשוט נעלנו את הבית וביקשנו משכן לחשקות את השדות כדי שלא יתייבשו לגמרי.

עם הגיעי ליישוב הודעתי כי אני מצטרף לסניף המקומי של מפלגת העבודה. הבהרתי כי אני מתכוון להתמודד על ראשות רשימת המפלגה. בסוף 1983, לאחר מאבק קשה מאד, זכיתי בבחירות ולקחתי על עצמי את האחריות ליישוב זה!

עיירות פיתוח

עיירות הפיתוח הינן יישובים אשר מעמדם יילך ויתחזק בקרב הציבור הישראלי. הציבור הישראלי, שהינו ציבור מתלבט, אשר נראה כאילו אבדה לו הדרך ומספר השאלות עליהן יש חילוקי דעות קשים הולך וגדל מיום ליום, יחפש תשובה, אשר חובקת בעת ובעונה אחת גם צורת התיישבות בה קיימת אפשרות להגשמה עצמית, וגם יעד לאומי אשר קיימת עליו הסכמה מוחלטת, כאחד היעדים החשובים למדינת ישראל.

כיישובים שהוקמו על גבולות מדינת ישראל ועם סיומה של מלחמת ששת הימים היו עיירות הפיתוח הראשונות לקלוט פועלים ערביים לתוך היישובים. מנסים בכל פעם מחדש להציג תופעה זו של עבודת פועלי השטחים כתופעה המוכיחה כי בעיירות הפיתוח ישנו ריכוז של בטלנים, שאינם מעוניינים לעבוד. ניתוח הדברים בצורה זו מעליב ומקומם את התושבים. מדינת ישראל צריכה להכיר בעובדה כי רק עיירות הפיתוח יכלו לקלוט את תושבי השטחים לעבודות סדירות, וכי פעולה זו גורמת להקלה גדולה מאד בלחץ הביטחוני הקיים בתוך השטחים, אין לי שום ספק שככל שהלחץ הכלכלי בתוך השטחים יגבר, ויהיו יותר מובטלים – יהיו לנו יותר מחבלים ופעולות טרור. חשוב מאוד להכיר בכך שמפגשים אלה מוכיחים שאכן, דווקא יוצאי ארצות האיסלם יכולים לשמש גשר לשלום בין יהודים לערבים.

עדות המזרח בארץ

עדות המזרח בארץ עברו תקופות ארוכות בהן הרגישו כאילו המונופול על החלקים הערכיים של העם הזה לא שייכים להן. אלה היו תקופות בהן, בספרי הלימוד והשירה, לא הודגש חלקן החשוב של ארצות המזרח. תקופות בהן ההיסטוריה של הציונות מלפני קום המדינה לא הדגישה את חלקם של בני עדות המזרח.

גם לאחר שהגיעו גלי העלייה הגדולים, בשנות ה־50 עד 58', שיכנו את כולם בשכונות ובעיירות הפיתוח, מבלי להעביר להם מסר ערכי־חינוכי כי הנה אכן הם הולכים למבחן קשה של יישוב הארץ. הם התעוררו ומצאו עצמם בחבלי־ארץ שוממים ונכנסו לתחושת תסכול עמוקה שתלווה אותם זמן רב.

הליכוד ידע לנצל תהליך זה בצורה טובה מאוד, כאשר שידר לאוכלוסיה כי עלייתו לשלטון תיתן להם את הלגיטימציה לדרוש חלק בכל אחת ממערכות השלטון הקיימות. כמו כן תחזיר להם את הכבוד האבוד והרמוס, ואכן כך קרה, ונכון כי עם עליית הליכוד לשלטון חל תהליך חיובי של הרגשת חופש של בני עדות המזרח, אך תהליך זה הפך מהר מאוד לתופעה של תובענות, שפיתחה "תרבות המגיע לי". מהר מאוד השתנו ערכים בסיסיים וערך העבודה נעלם.

התסכול האמיתי הוא בכך שרוב בני עדות המזרח הינם קבוצות עובדות, אשר בחוויית חייהם מיושמות הלכה למעשה תורתה ואמונתה של תנועת העבודה אך דפוסי ההצבעה שלהם הינם אנטי תנועת העבודה, והמשימה המוטלת עלינו היא למצוא את הדרך כי תיווצר חפיפה בין דרך החיים לבין משמעותה בקלפי.

הדרך היחידה הקיימת לשם כך היא להוכיח לאוכלוסיה כי אכן מכירים בערכם, ומסגרת היחידה יכולה לשמש מודל לתנועות ההגשמה של תנועת העבודה. חייבת להתחיל זרימת קבוצות גדולות של צעירים, המאמינים בבניית יישוב על עבודה ותעשייה. הם יעבו ויחזקו את היישובים. כך נוכל לחזור לנקודת המבחן של הדוגמא האישית: אנשים המצהירים כי קו העימות החברתי הוא לא פחות חשוב מקו העימות הביטחוני. אכן, בגופם, עם בני משפחתם יהוו חלק מאותו מאבק על קו העימות החברתי.

עיירות הפיתוח והקיבוצים

מערכת יחסים מסובכת ועדינה קיימת בין הקיבוצים לעיירות הפיתוח ואין ספק כי התרחש פה תהליך ההפוך מכל תהליך הגיוני שהיה צריך להתרחש. לכאורה הפקידו אוכלוסיה שלמה בידי התנועה הקיבוצית, אשר יכלה להשפיע כלכלית, ובוודאי יכלה לעצב את עמדותיהם של העולים החדשים, לגבי כל השאלות הפוליטיות במדינת ישראל. מה שקרה בפועל היה, שנציגי התנועה הקיבוצית הקרינו באופן חד לאוכלוסיה את ההרגשה המתנשאת של "אנחנו בעלי המונופול על האידיאולוגיה, על ההגשמה, על ההתיישבות, ואילו אתם במקרה פה." יותר מכך חשו העולים שישנה הסתגרות של הקיבוצניקים מפניהם שמא, יגרמו להשפעות שליליות.

תהליך ההסתגרות הלך וגבר עד שהגיע לכך שהיחידים המייצגים את הקיבוץ, אתם נפגשו תושבי העיירות היו המנהלים במפעלים האזוריים; ומפעלים אלה עסקו בעיקר בעבודות קשות. נקודות מפגש אלה הפכו לנקודות־חיכוך ובמרוצת הזמן למוקדי התמרמרות. היתה אדישות לתהליך שהתרחש נגד עינינו מהר מאד מצאו הפועלים דרך לבטא את כעסם באמצעות הצבעתם אנטי מפלגת העבודה" כהענשה של המנהלים אשר היו עבורם מסמלי המפלגה ומייצגיה. אני טוען, כי יש למצוא את הדרך בה ייווצר מגע פתוח והדוק יותר בין הפועלים מעיירות פיתוח, לבין הפועלים מהקיבוצים. הפועלים מהקיבוצים הם עובדי פלחה ושלחין או ענפים אחרים במשק, המנהלים אורח־חיים דומה לכל פועל ופועל בישראל. אם זה יובן יבינו העובדים בעיירה כי הקיבוץ הינו דבר מורכב, אשר אפשר למצוא בו שותפים רבים.

לגבי שיפור התחושות יש צורך לחזק את הפעילות האזורית, והדבר חייב לבוא לידי ביטוי בעיקר במערכת החינוך הפורמליות והאפורמליות. בשדרות הקמנו קן נוער עובד ולומד אזורי, המקיים את פעילותו בשדרות. המצב בשטח הוא שמגיעים מעל 100 חניכים מקיבוצי הסביבה ומשתלבים בתוך קבוצות הדרכה שהמדריכים שלהן הינם בני שדרות – המהפך עצום, מבחינתנו, הוא בכך שחברי הקיבוצים מוכנים להפקיד בידי בני שדרות את החינוך הערכי של ילדיהם, ונוצר מצב בו ילדי קיבוצים נשבעים לתנועה ומקבלים חולצה כחולה בשדרות. עבורי זוהי התחלה של מהפך אמיתי לכיוון שיתוף פעולה כן ובריא.

בתוך המפעלים האזורים יש לפתוח בתהליך מואץ של שיתוף עובדים בהנהלות, ולהעביר את המפעלים לטכנולוגיות מתקדמות, תוך כדי התחשבות בתהליך פרישת עובדים לגמלאות. לעשות מאמץ כי המעורבות הכלכלית תקטן ככל האפשר, כי תנועה חברתית הלוקחת על עצמה אחריות כלכלית של קהילה אחרת – תמצא עצמה נתבעת לאחריות על שאר המערכות ובכן לא עמדנו.

להחזיר לעבודה את כבודה

לשנה אווירה כי כל המפלגות מעוניינות לפתוח את שורותיהן בפני בני עדות־המזרח: מוכנים להפקיד בידיהם עמדות כוח והשפעה. תהליך זה חייב להתקיים מתוך הכרה שאותה חברה המרגישה מנוכרת – אכן ראויה באמת לשאת באחריות. כל נסיון לבצע שילוב בצורה לא־טבעית ייכשל בטווח הרחוק.

אני חושב שיש להקדיש יותר מחשבה, למערכות האמיתיות המשפיעות על האדם, דרך חייו ודרך מחשבתו. בראש ובראשונה יש לשנות את המבנה הכלכלי בעיירות הפיתוח, ולהפנות אליהן תעשייה אשר ממוצע השכר בה גבוה יותר. רק עלייה ברמת השכר הממוצעת בצורה משמעותית תביא לכך שתושבים יתחילו לקחת אחריות לגורלם ולגורל ילדיהם. הרי איש לא מניח שיש סיכוי להפסיק במדיניות הסבסוד, בעוד עובדים רבים בעיירות הפיתוח עדיין משתכרים כ־400 שקל חדש. עם שכר כזה עובד אינו יכול לשלוח את בנו, ביזמתו, ללימודי מוסיקה או להיות מנוי בחברה להגנת הטבע, או בנוער שוחר מדע. המפגש עם תחומים אלה מפתח את האיבה לארץ, את האהבה לאדם, לכן אנו נאלצים להמשיך ולנקוט מדיניות של סבסוד לכל נושא ונושא. זהו מצב המגביר את הרגשת התלות של התושבים בממסד.

אני חושב שיש לחולל מהפכה בכל התכניות הקדם אקדמאיות של האוניברסיטאות, בכך שחלקם של בני עדות המזרח במערך הלימודים יהיה הרבה יותר גדול לפחות ב־25 אחוז. מהיקף תכניות הלימודים, כדי שההזדמנות הנוספת לרכוש השכלה, תהיה מקיפה ובעלת משמעות.

יש לחזור אל הדוגמא האישית, ואל ההגשמה ולהציב בפני תנועות הנוער ויחידות הנח"ל את ההתמודדות עם קו העימות החברתי כמשימה מרכזית לעשור השנים הבאות. הקמת יחידות הגשמה חברתיות, שיקימו בתים ומשפחות בעיירות פיתוח ובשכונות ישפיעו על המבנה החברתי. תהליך זה חייב להתבצע תוך הכרה לאומית בחשיבותו, והצעירים המצטרפים לתכניות אלו חייבים לחוש כי הם עושים את המעשה הציוני החשוב ביותר לימינו אלה.

יש להקים בתי ספר רבים לחינוך על פי ערכי תנועת העבודה. זו אחת הדרכים החשובות שיכינו עתודות של תושבים אשר יחזירו לעבודה את כבודה.

[חתימה]

עמיר פרץ, יליד 1952, עלה לארץ 1956.
1956־1970 — שדרות.
1970־1978 — צה"ל ובתוכו שנתיים בביה"ח
משנת 1983 — ראש המועצה המקומית שדרות, שבנגב

חיה יוסף

אלה שסובלים באביב

עצות מן השרוול

חודשי האביב מעטים ורוב תושבי ישראל מצטערים על כך, אך לא כך אלה הסובלים מ־אלרגיית האביב. אמרתי "אלרגיית אביב" כי שנה מזאת, התוקפת רבים במשך כל השנה. אלרגיית האביב נגרמת על־ידי הפריחה. וככל שאנו נהנים מריחות פרחי ההדרים הם, הרגישים לכך, סובלים קשות. הצורה הקשה והידועה היא הנזלת "קדחת השחת" (HAY FEVER) השם בא מן הדעה הלא נכונה שהיא נגרמת על־ידי התבואה והשחת.

יש אלרגיה לדשאים, עצים, לפריחה כלשהי. ימי חמסין הם הימים הקשים לסובלים מאלרגיה. סימנים לקדחת השחת או אלרגיית האביב הם נזלת, עיניים דומעות, עיטושים תמידיים, המחלישים אפילו עד לעילפון. במקרים קשים מופיעים קשיי־נשימה. דימום מן האף, כאבי־ראש קשים.

עם הופעת סימנים ראשונים יש לפנות לרופא, והוא בוודאי יעביר את החולה למומחה לאלרגיה. הטיפולים נגד אלרגיה הם תרופתיים בלבד. (אהיסטון, נוסידקס, קולדקס) יש טיפול חיסוני, המבוסס על מתן זריקות המכילות בריכוזים קטנים את "האלרגן" ונותנים לרוב, תוצאות טובות. אני חוזרת ומזהירה: לא לטפל באופן עצמאי, אלא לפנות לרופא. אך אפשר להקל על אלה הסובלים קשה מאלרגיית אביב. לעתים כדאי לנסוע לכמה ימים למקום לגמרי שונה מזה שבו חיים. ויש חופש פסח. אפשר לצאת לחופש). לדאוג שבחדר השינה יהיה מפור־לחות. להוציא את העציצים מן הדירה, לוותר על פרחים. ושוב: לגשת לרופא.

אופנה לנשים גדולות

אופנה

יותר מבכל ארץ החר־שבת את עצמה לבעלת תרבות אירופית, מפגרת האופנה הישראלית ב־שני תחומים: אופנה לאשה נמוכת קומה ואופנה לאשה שמנה. המידות הקטנות, האופנתיות, יכולות לשמש את נמוכת הקומה, כי רוב השמלות הן ללא־חתך במתניים והחגורות נחגרות יותר על הירכיים. האורך משתולל, ואשה שלא יכולה לקצר לבד את החצאית יכולה להאריך והיא תהיה, בכל מקרה — אופנתית: אך גדולות־המידות במצב די קשה. ברוב המקרים עליהן למצוא תופרת, שתהיה מוכנה לתפור עבורן את הביגוד, אבל יש כמה מפעלים, חנויות ואפילו בוטיקים בהם אפשר להשיג ביגוד מודרני טוב במידות גדולות. מדובר כאן על שמלות חולצות, טוניקות ואולי חליפות, אבל קשה מאוד למצוא ביגוד תחתון, כתונת לילה, מעילי נוקר, מעילי גשם, מעילי חורף מכנסיים או בגדי־ים במידות שמעל מידת: 56.

חיפשתי כתובות וביקרתי בכמה מהן. מחירי פריטים אלה לא שונים במידות הגדולות לעומת המידות הרגילות.

את המבחר הטוב ביותר מצאתי במפעל משפחתי: גוצלב, תל־אביב רח' הקישון 21. עליו שמעתי מפי בנות משפחתי הנזקקות להם. אצל גוצלב אפשר למצוא כל מה שנחוץ למלתחה נשית. במקרה שאין פריט מסוים במידות הנחוצות, מכינים אותו לפי מידת הקונה. בעלי המפעל גם הם אינם רזים, ויודעים להתייחס בהבנה להלבשת אשה גדולה.

חנות שאמי אהבה לרכוש בה את בגדיה נמצאת ברמת־גן, ברח' הרואה 2 בשם: דבי. גם שם אפשר למצוא מכנסיים, טוניקות, שמלות מאוד אופנתיות, מותאמות לאשה שמנה.

סריגי "דורינא" וסריגי "מג" מחזיקים מירות גדולות במפעליהם. דורינא שומרת על מראה האשה האלגנטית, בעוד שאצל "מג" הדגמים מאוד אופנתיים, צבעוניים ומתאימים גם לצעירות בעלות משקל יתר.

ברחוב דיזנגוף 159 אפשר למצוא שמלות וחולצות במידות עד 58. שם אפשר למצוא גם ביגוד תחתון. בבני־ברק כמעט כל בוטיק או חנות בגדים מחזיק מידות גדולות. אצל "דרור" רח' ירושלים 18, מצאתי ביגוד יפה. למרות שהיה מותאם אך ורק לדתיות. "גלימה" בלב דיזנגוף אמנם לא מחזיקה מידות גדולות, אך העיצוב של רוב דגמיה מתאים אפילו למספר 60. "ליידיס קלאב" וניצה שוהם מכינות גם מידות גדולות, אך לא עוברות את מספר 48. ברחוב גאולה 39 בתל־אביב יש מפעל פרטי קטן: אורגינל, אשר מחזיק כמעט רק מספרים גדולים וגם תופר, לפעמים, לפי מידה.

בפעם הבאה אמסור מידע על מידות גדולות לגבר ועד או אנא שמרו קצת דיאטה.

מי לבוש אותה?!

אחרי החגים

יד לפה

חג הפסח מאחורינו ו־תוספת המשקל עלינו. איך אפשר להוריד? נפל לידי מדריך קטן שהוכן על־ידי רלי אבל, די־אטנית ראשית במרכז קופת חולים. בעצם, זו הפעם הראשונה שאני מתלהבת מגישה יפה וגם אנושית לבעיות עודפי המשקל, הן אצל מבוגרים והן אצל ילדים. כדאי לעיין בחומר ואני מאחלת לכם: בהצלחה.

כללים לדיאטת "בין הכסאות"

1. יש להקפיד על שתיה לא ממותקת של למעלה מ־10 כוסות ביום. מים, סודה, תה, קפה וכו' (בתוספת ממתיק מלאכותי)
2. רצוי לאכול **בזמן הארוחות** ולא ביניהן.
3. חשוב **לאכול לאט, בישיבה ברגיעה ובנחת!**
4. כדאי ללכת ברגל כ־20 דקות בכל יום הליכה מהירה (לא ריצה)

– צפויה ירידה של 1־3 ק"ג בשבוע (הירידה בטוחה ובריאה)

הקניית הרגלי אכילה נכונים, מבטיחה שמירת משקל תקין לכל החיים.

אם קראת בעיון עד כאן - חברי/י לך את הדיאטה המתאימה. ובהצלחה.

לאדם העובד

(האוכל ארוחה עיקרית אחרי הצהריים)

בוקר
* ½ אשכולית או תפוז
* 1 קרקר דיאטטי
* כף גבינה 9%
* ירק חי
* שתיה

10.00
* לבן רזה + שתיה

13.00
* סנדביץ לחם שחור כף ממרח טחינה או אבוקדו
* תפוח או תפוז + שתיה

צהריים

17.00
* מרק ירקות עשיר מכיל ירקות העונה
* 200 גרם או ¼ עוף או הודו (או 4 כפות ממרח חומוס וטחינה או פשטידת ירקות + גבינה לבנה).
* סלט חי, כף טחינה, שתיה.

תוספת מתוקה
* פרי או כדור גלידה לימון

ערב
* 1 קרקר דיאטטי + כף אבוקדו

20.00־21.00
ביצה או 50 גר' טונה או מקרל
* סלט חי + כפית שמן + שתיה.

16.00
"שעת תפנוק"
* 1 בסקויט או קרטיב קרח או 2 סוכריות חמוצות או 3 קוביות שוקולד
* 1 תפוח או בננה קטנה

ערב
* 1 קרקר דיאטטי
* סלט ירקות
* 50 גר' טונה במיץ טבעי או כף גבינה 5% או כף אבוקדו
* ביצה או לבן
* שתיה

לעקרת הבית

(לאדם האוכל ארוחה עיקרית בצהריים)

בוקר
* ½ אשכולית או תפוז
* 1 פרוסת לחם שחור
* כף גבינה קוטג'
* ½ עגבניה, מלפפון.
* כוס שתיה חמה.

10.00
* בננה קטנה או כוס תות שדה או 4 שסק או תפוח
* שתיה

צהריים
* מרק ירקות עשיר או כוס מיץ עגבניות
* 200 גרם דג רזה או ¼ עוף או שניצל סויה
* סלט ירקות עשיר + כפית מיונז, או כף טחינה + שתיה.

16.00

השעה המתוקה
* 1 קרקר + כפית ריבה או דבש או כדור גלידה לימון
* שתיה חמה

ערב
* 1 פרוסת לחם שחור
* כף טחינה + חומוס
* סלט ירקות עשיר
* ביצה או גבינה עם פטריות עם ירק מבושל אחר או כוס לבן
* שתיה

לילדים ונוער בבית הספר

בוקר
* כוס מיץ פרי הדר
* 1 קרקר דיאטטי
* כף גבינה לבנה 5% שומן
* שתיה חמה.

10.00
* סנדביץ דק מלחם שחור
* כף ממרח – חומוס או טחינה או אבוקדו
* תפוח עץ או תפוז

צהריים
* מרק ירקות או כוס מיץ עגבניות
* ¼ עוף או דג (או 4 כפות ממרח חומוס או פשטידת ירקות עם גבינה לבנה)
* סלט ירקות עשיר + כפות שמן או מיונז
* שתיה

חדר מיון למצוקות

מאת רונית מורגנשטרן

צילם: בועז לניר

רחוב בן־יהודה בתל־אביב שוכן „מעגלים" מרכז לסיוע במצבי לחץ ומשבר. זהו רחוב טרוד מאוד בשעות שלפני הצהריים; מכוניות, אוטובוסים ומוניות־מיניבוס מאפירים את פניו בעשן רב, הנפלט היישר אל המוני האנשים הנכנסים למשרדים, נפלטים מחנויות, לחוצים אל עצמם, פקוקים באדישות חיונית כנגד השאון החריגוני של מנועים וצופרים. רובם כבר אינו מגיב לאמבולנסים המייללים החולפים בתדירות גבוהה. זהו חלק מהחיים...

רחוב בן־יהודה, אופייני לחברה המודרנית, הממונעת, המהירה — אין זמן, צריך להדביק את קצב החיים המטורף, שאתה, הפרט — הולך בו לאיבוד, מבלי שמישהו ירגיש בכך; מדבר של יחסי־אנוש. המונח המודרני „תקשורת" מתייחס קודם כל אל מדיומים, ורק אחר־כך, ובקושי, אל המגע הישיר והחם הנכחד והולך בין בני־אנוש. על מושגים כמו מימוש עצמי, אושר אישי, איכות־חיים מדברים לפני שמדברים על קשר, התחשבות וסיוע. אין זמן והתייחסות לאנשים במשבר ובמצוקה. אנשים מגיעים לא־פעם למצב של התמוטטות כללית, של מחלות־נפש וניסיונות התאבדות, או לטיפול פסיכולוגי יקר וממושך, ללא־צורך, בעצם, כי משבר הוא חלק מהחיים, גם אם אין מודעים לכך: משבר הוא דבר נורמלי, שקורה לרוב בני־האדם לפחות פעם אחת בחיים.

אנשים במצוקה נפשית מעדיפים, בדרך כלל בגלל מחסום בושה, „שלא יידעו מה קורה לי," ותחושה של „הם לא יבינו אותי," שלא לשפוך את לבם בפני אנשים קרובים, עמם הם מתחככים מדי יום ביומו. הם מחפשים אדם ניטרלי שיסייע במהירות וישכח. בתקופה שבה הפסיכולוגיה היא מושג ממוסד, עדיף שאותו אדם יהיה מקצועי.

אוזן קשובה, אוהדת, מסייעת ומקצועית פנים אל פנים, ללא־תשלום ובאנונימיות, מספק „המרכז לסיוע במצבי לחץ ומשבר" שבמכון לטיפול ולייעוץ פסיכולוגי על פי שיטת אדלר, „מעגלים".

„מעגלים", ובו המרכז לסיוע, הוקם לפני כשנה על־ידי צוות פסיכולוגים, שהיווה לפני־כן, את צוות הקליניקה של מכון „אדלר". היחידות האחרות במכון הן קליניקה לטיפול פסיכולוגי ליחידים ולקבוצות, ומדרשה, המוכרת על ידי משרד־החינוך, המקיימת סדנאות וקורסים, ביניהם להכשרת מתנדבים לעבודה במרכז, ולעבודה קהילתית בכלל.

את הקליניקה (שהמרכז הוא, בעצם, חלק ממנה) מנהלת ד"ר נירה כפיר, מומחית בפסיכולוגיה קלינית, העוסקת במקצועה למעלה מ־20 שנה והייתה מבין מקימי „מכון אדלר" הוותיק. נירה כפיר היא אשה נאה, שומרת על הופעה מטופחת תמיד, למרות מסירותה הרצחנית כמעט לעבודתה. היא מקרינה המון אנרגיה, חיוניות, סמכותיות ונחישות, הנחוצים לה כדי להריץ עם חבריה לצוות „מעגלים" את המפעל החלוצי הזה, למרות הקשיים שבהפעלתו בהתנדבות. ד"ר כפיר מוכרת לרבים מתכנית הרדיו „שנינו ביחד וכל אחד לחוד".

המרכז פתוח לאנשים במצוקה ארבע פעמים בשבוע, כל פעם לשעתיים. הסיוע מתבצע בפגישה קבוצתית של הפונים באותו יום, בהנחיית פסיכולוג מקצועי מצוות הקליניקה ושני מתנדבים, שעברו הכשרה. אין שואלים לזהותו של הבא, המתקבל תמיד באהדה. הסיוע ניתן לו חינם, ואם הוא מתעקש על שיחה אישית, יימצא מתנדב שיישב עמו. כרגע, כמרכז המופעל על־ידי אנשי־מקצוע ומתנדבים, זהו מרכז יחידי במינו בארץ, ששפר גורלה של העיר תל־אביב להתברך בו. קיימים מרכזי־סיוע ליד תחנות לבריאות־נפש, אבל שם צריך להיכנס לתחנה לבריאות־נפש, על התווית שהיא נושאת; המרכז ב„מעגלים" פטור ממנה. קיימים גם מרכזים המיועדים לנושא מוגדר, כמו המרכז לקרבנות־אונס, מעון לנשים מוכות, וקווי־חירום טלפוניים כער"ן.

כ־380 איש עברו ב„מעגלים" בשנה שחלפה מאז הוקם, מספר מועט מתוכם חזרו למרכז פעם שנייה ושלישית. המרכז נועד להתערבות חד־פעמית במשבר, אך אין מגבילים אנשים בפניות חוזרות, אלא אם כן הם רואים בכך תחליף לתהליך טיפולי, שהמרכז אינו מיועד לו.

לדברי הד"ר כפיר, מגיעים למרכז אנשים בני גילים שונים, דתיים וחילוניים, גברים ונשים, משכבות סוציו־אקונומיות מגוונות. למרכז, שהוא עמותה, אין אמצעים כדי לפרסם את עצמו, פרסומו עובר מפה לאוזן, ומתנדבים הדביקו פלקטים בקופות־חולים ומוסדות־ציבוריים. ד"ר כפיר, כעמיתיה לצוות, מתנגדת לכל רעיון של תשלום, אפילו סמלי, למרות הקושי לשאת בהוצאות המרכז.

בהוצאות נושאות הקליניקה והמדרשה, שלידן פועל המרכז, העבודה במרכז עצמו היא התנדבותית מובהקת.

„אני חושבת," היא אומרת, „שהשירות לאדם במשבר צריך להינתן חינם, בלי קשר אם יש לו כסף או אין לו. זה אינו שירות מתמשך — אתה בא לסדר לך איזו מחשבה ולהמשיך את חייך. יש הבדל במוטיבציה של הנזקק לסיוע נפשי, בין אם הוא ניתן לו חינם ובין אם בתשלום." ומוסיף הפסיכולוג הקליני, יוסי בלומין מצוות הקליניקה: „נעזרים במרכז אנשים, שלא היו מגיעים לייעוץ, בגלל עניין של סטיגמה, ובגלל תשלום. אין כאן עניין של התלבטות ולחץ בגלל תלות בפסיכולוג וגורם כספי."

ד"ר כפיר: „אנחנו בסך הכל מחדשים מסורת, שהתחילה בתחילת המאה על ידי ד"ר אלפרד אדלר בווינה. עלה אז גל של התאבדויות, של נוער בעיקר, ואדלר פתח מרכזים לייעוץ, ללא־תשלום, למניעת־התאבדות. כאן אנחנו מיישמים, הלכה למעשה, את הרעיון האדלריאני של הפסיכולוגיה שיוצאת מן המשרד והולכת אל הקהילה."

חוסר תקשורת בין אם לבנות

אל המרכז נכנסת, בצעדים מהוססים, אשה בשלהי שנות ה־30 שלה ומתקבלת בחיוך שלא מש מפניה של טילי המזכירה. היא מפנה אותה אל החדר בו תתקיים השיחה הקבוצתית. החדרים, בבית־המגורים המשמש את המכון, נעימים למראה, עטויים שטיח מקיר לקיר, צמחייה ירוקה, ספות וכורסאות, ותמונות על הקירות. האשה, שיופיה עדיין ניכר על פניה הלאות, נושאת סל ענק מפלסטיק, כאילו קפצה בדרך לפרוק מטען נפשי כבד ולהמשיך הלאה לאחר מכן אל מילוי הצרכים הקיומיים היומיומיים. הפעם לא מגיעים פונים נוספים. יש ימים שפונים 2־3 אנשים, והיו מקרים בהם הגיעו 8־10.

האשה שהגיעה היום מטופלת על־ידי המנחה, הפסיכולוגית־הקלינית מצוות „מעגלים", רחל זגרו, ושתי מתנדבות — שולמית ואלישבע. מסתבר שכוס ייסוריה של האשה גדושה: היא אלמנה. שניים מאחיה מתו בגיל צעיר, אמה נפטרה לפני כשנה, המשפחה המורחבת נתפוררה סופית. יש לה שלוש בנות, והיא נושאת בעול גידולן לבדה. הבת האמצעית בת 16, התחברה עם עבריין, והאם מנסה להניאה מכך בוויכוחים חסרי־תועלת, מכות, שאחריהן היא מתחרטת, ועוקבת כבלש אחרי מהלכיה. בבית נוצר מצב של מתח תמידי. אי־אמון שורר בין האם לבנות, והבת הבכורה מגינה על אחותה. שתיהן הגביהו חומת התנגדות נוקשה מול האם הנואשת.

רחל מנסה לעצור בעדינות, אך בתקיפות, את פרץ דברי האשה, ומסבירה לה בטון ענייני ושקט, שחוסר־תקשורת בין הורים למתבגרים הוא בעיה כללית. זה לא קשור לעובדה שהיא מגדלת את בנותיה לבד, כפי שאולי נדמה לה. האשה אינה משתכנעת, ושוב פורצת בהשתפכות, כשעיניה דומעות. רחל, נעימת־סבר, חותכת באופן בלתי־מתפשר את השטף ועולה על פסים מעשיים, כדי להוציא את האשה מהלחץ בו היא תקועה. רחל שואלת אם יש במשפחה מישהו שניתן להיעזר בו. מסתבר, שיש לאשה שתי אחיות וגיס שהוא שוטר. רחל מבהירה את הרעיון של שימוש בדוד השוטר, כדי שימחיש לבת הסוררת במו־עיניה על־ידי סיור בבית־מעצר, מה סופם של עבריינים ומה מנת־חלקן העגומה של נשותיהם. האשה קונה את הרעיון. זה ניתן לביצוע, היא מסכימה, רגועה יותר. אלישבע גם מציעה לה לנסות לשנות גישה כלפי הבנות. להפסיק לבלוש, להאשים, להתווכח, מה שתמיד יגרור תגובת דווקא. צריך להתחיל להתעלם. זה יעזור לשנות את האווירה המתוחה וחסרת־האמון בבית, ואולי יקרב את הבת שתשתומם על שינוי הגישה אליה. גם את הרעיון הזה קונה האשה. הוקל לה. רחל מבהירה לה, שהיא תמיד יכולה לחזור למרכז, אם היא מרגישה צורך בכך.

במקרה הזה, זקוקה אולי האשה לייעוץ עמוק יותר ולטיפול ממושך. המרכז נתן לה רק קצה של חוט, וקשה לדעת אם היא תשתמש בו. שלא כמו בטיפול, המרכז אינו מסוגל לשנות את דרך חייה. במקרה זה — דרך מוטעית.

„המרכז אינו תחליף לטיפול פסיכולוגי," מבהירה ד"ר כפיר חד וחלק. „במרכז אנחנו לא נכנסים לסיפור חייך. אנחנו מטפלים במצב בו אתה נמצא עכשיו. אם אתה זקוק לטיפול, זה סיפור אחר. כשאנחנו רואים שזה המצב, אנחנו מבהירים בעדינות שהמרכז אינו יכול לפתור את הבעיה, ומפנים את האדם למקומות בהם יוכל לקבל טיפול." ב„מעגלים" ממש מתעקשים, שלא לקבל אנשים לטיפול פסיכולוגי בקליניקה, גם אם הם מבקשים זאת. במקרה אחד הגיעה צעירה ל־8 פגישות במרכז, כשבסוף כל פגישה ביקשה להתקבל לטיפול. בסופו של דבר נפתרה בעייתה במרכז, ללא־תשלום בגלל עקשנותה של נירה כפיר, שסברה, שהצעירה אינה זקוקה לטיפול.

„משבר בחיים הוא בתקן," מדגישה ד"ר נירה כפיר שוב ושוב, „הוא אינו מצב פתולוגי, כמצב מופרעות, למרות שהסימפטומים באותה תקופה הם של מצב מאוד מופרע, ואפילו פסיכוטי. אם מת לך מישהו ואתה בהלם, או בדיכאון, זה נורמלי, אחת המטרות של המרכז היא לתת תמיכה ברגע כזה, כולל המסר — זה בסדר. במרוצת חיים רגילים יש משברים, ורובנו יוצאים מהם."

אז למה צריך להתערב?

„כי השאלה היא איך יוצאים ומדוע זה צריך להיות כל כך קשה וללא עזרה" אומרת נירה ומוסיפה: „עובדה, שהרוב יוצאים ממשברים, וזה החלק הכי מעודד. זה המסר שאנחנו מנסים להעביר במרכז — אתם תצאו מזה, למרות שאתם חושבים שלא."

כוחה של הקבוצה

יש אנשים המגיעים למרכז ומעדיפים שיחה אישית. כשזו לא מסתדרת הם עושים „אחורה־פנה", כי לחשיפה בפני קבוצה הם עדיין אינם מוכנים. הספקנים לרוב משתכנעים ומצטרפים לקבוצה, ולו כדי להשקיף, וכמעט תמיד הם מוצאים עצמם מדברים על בעייתם הם. דווקא במצב של משבר, יש יותר כוח לעבודה בקבוצה, מסביר יוסי בלומין, פסיכולוג קליני מצוות „מעגלים": „לכל אחד זווית־ראייה די צרה, ולכן הוא אינו רואה אלטרנטיבות למצבו. רוב ההתאבדויות, למשל, הן בגלל תחושת אין־מוצא. קבוצה יכולה לספק זוויות־ראייה נוספות. לכן בקבוצה, הפסיכולוג אינו הדמות היחידה. יש התייחסות בין הבאים, עצות, עזרה הדדית, מנזקק לסיוע — אתה הופך למסייע. יש לך כוח, אתה לא מסכן. הפסיכולוג מביא בדרך כלל הסברים תאורטיים, כי חשוב שהאנשים יעברו תהליך לימודי על מצבם, כדי להרחיקם אל מישור רציונלי יותר."

צעיר אנגלי, טבח במקצועו, עבד באחד מבתי־המלון הגדולים בארץ, ובשבוע הראשון לעבודתו, נקטעה בוהן ידו. למרכז הוא הגיע עם תחבושת ענקית מוכתמת, לא ידע מלה בעברית, לבד בארץ. טבח כבר לא יהיה, לא מכיר את זכויותיו בישראל, חסר אמצעי־קיום, בודד, נואש. להוריו באנגליה אינו פונה, כי הם, מראש, התנגדו לנסיעתו לישראל. במעגל הקבוצתי יושב במקרה אדם מבוגר, שבא עם בעייתו שלו, אבל מסתבר שהוא עבד שנים רבות בביטוח לאומי ויש לו פתרונות מעשיים לצעיר. כאן בא לידי ביטוי כוחה של קבוצה: נעזר הופך לעוזר, ומתן אלטרנטיבות מעשיות מידיות מוריד את הלחץ הפועל על אדם במשבר, ומצביע על מוצא לבעייתו.

ד"ר נירה כפיר: „למרות שאין זה נראה כך, ככל שיש יותר אנשים בקבוצה, היעילות גוברת, בגלל התמיכה ההדדית; גם האינפורמציה הזורמת מגוונת יותר, ככל שמספר האנשים רב יותר."

נערה חיננית כבת 15, מגיעה עם מורתה למרכז לאחר ניסיון התאבדות. אמה חולת־נפש, שאינה מתפקדת. אחיה הגדול גם הוא מעורער בנפשו, מציק לה בבקשות לחבקו ולנשקו. אלישבע ושולמית, המתנדבות, ממקדות את בעיותיה של הנערה במה שמציק לה לדבריה. יותר מכל — אחיה. לשאלתן הנערה מכחישה שמדובר בהצקה על רקע מיני. אחיה בעצם זקוק לחיבתה. תוך כדי שיחה עניינית מתברר שהנערה אהודה, תלמידה טובה. יש לה חבר אוהב. אב נפלא, שיש לה קשר טוב אתו. עם מצב האם הסכינה מזמן. הנערה משתכנעת, שיש הרבה צדדים יפים בחייה ומודה בטיפשות הצעד הדרסטי אותו נקטה. לאחר מספר שבועות התקשרה מורתה, כדי לספר ל„מעגלים": חל שינוי עצום לטובה בהתנהגותה של הנערה.

אלא שבדרך כלל אין מעקב אחרי תוצאות הפגישות במרכז, בגלל אנונימיות הפונים, שרואים במרכז מקום לשפוך בו את הלב, להתחזק באמצעות אינפורמציה — ולשכוח. למעגל מצטרפת אשה בגיל העמידה, מטופחת, עושה רושם של בעלת־עמדה בחיים. היא במצב של משבר נפשי בגלל הוריה הזקנים — מעל 80, הם חולים, ואינם חיים טוב ביניהם. היא בת אחראית ומסורה, אבל לנוכח המצב המידרדר של הוריה, יש לה תחושה של אין־אונים וחוסר־שליטה. ההורים המנצלים את מסירותה, נאחזים בה, כשכל אחד מהם מושך אותה אל צדו, והיא נקרעת ביניהם. יש לה אחות שידעה להפריד בין חייה לבין חיי הוריה, היא לא. יוסי בלומין, המנחה, מרגיש בחוש, שלאשה זו תתאים מאד התייחסות רציונלית, ומספק לה אינפורמציה עניינית על הפסיכולוגיה של הגיל המבוגר. לאחר מכן הוא מתמרן לעבר נושאים אישיים יותר. מסתבר, שיש בה כעס על אחותה, שאינה מסייעת לה. האחרים במעגל מסבירים לה — „הרי את לקחת את הכל על עצמך." האשה מחייכת בהסכמה. הלחץ מתפוגג. היא הולכת הביתה בתחושה של הקלה. קיבלה אינפורמציה, יודעת יותר על מצבה. אם פגישה אחת לא פתרה את בעייתה — המרכז תמיד פתוח לשירותה.

לסיום אני שואלת את נירה כפיר, על בעיות נפשיות המיוחדות לתקופתנו, למדינה שלנו. ד"ר כפיר: „אני הייתי מדברת על: ● חרדה כבעיה כללית. ● בדידות — בכל הגילים, שהיא בעיה הולכת וגדלה. ● המזדקנים. — בעייתם היא בדידות נוראה ונורמה חברתית, המפלה את הקשיש. קורה שמגיעים אלינו אנשים מבוגרים ואומרים לנו, שזה המקום הראשון, בו מדברים אליהם כאל בני־אדם, המכנו לחברה מתנכרת והולכת שהקרבן הראשון שלה הוא הקשיש. ● משברים משפחתיים — גירושין, משברים בין הורים לילדים בשני הכיוונים."

„אני חושבת," מסכמת ד"ר נירה כפיר, „שחברה שרואה את עצמה כקהילתית, חייבים להיות לה מקומות, אליהם יכולים אנשים לפנות בשעת מצוקה נפשית, מבלי שתהיה לזה תווית של טיפול פסיכולוגי, כי המצב הוא מצב תקני וזקוק לסיוע מקצועי. כל אדם, בבעיה גופנית דחופה, יכול לפנות לחדר־מיון, לאז או מדוע שלא יהיו מקומות דומים לאדם בבעיה נפשית דחופה? לדת היהודית תמיד היו מוסדות קהילתיים של עזרה הדדית מתנדבת. מהרגע שקמה המדינה, כמדינת־רווחה, התנערו מהתמיכה ההדדית. כי אמרו — עכשיו המדינה צריכה לדאוג לזה. זה תהליך שקרה, בעצם, בכל מדינות־הרווחה. הן לא יכלו לתת פתרונות לבעיות הפרט. לא למשבר, ולא לשכול. היום, במערב, יש התנערות מהרווחה וחזרה לעבודה קהילתית. שאיפתי הגדולה," מסיימת נירה כפיר בכנות, „שייפתחו בארץ מרכזים דומים נוספים. אני חושבת, שהארץ צריכה להיות מרושתת במקומות שאנשים יוכלו לפנות אליהם בשעת־משבר."

המרכז פתוח בימים א. ה. בין השעות 11־13, ובימים ב. ה. בין השעות 16־18. טל' 03־220617.

סיכוי לחיים חדשים

משבר בחיים, עד כמה שזה נשמע ציני, עשוי לפעמים לעשות עמנו חסד. כמו אותו אדם, שעבד 30 שנה באותו־מקום־עבודה ומת משעמום, אבל מה הוא עושה? אז הוא מחפש עבודה בעיתונים, אבל הוא לא מוצא מקום יותר טוב. יום אחד גם למקום עבודתו מגיעה הרב־תקיצוצים ומפטרים אותו. זה משבר חמור, הטרגדיה היא איומה. אבל אחרי חודש הוא מוצא עבודה אחרת, הרבה יותר מעניינת, ואז הוא אומר לעצמו — למה זה היה צריך לקחת לי 30 שנה? כלומר, נכון שאותו אדם עבר משבר חמור, כשפוטר, שהיה נורא בשעה שהתרחש. אבל הייתה בו גם הזדמנות לשינוי חיובי לחיים חדשים.

„משבר אקוטי יכול להימשך לכל היותר בין יום ל־6 שבועות," אומרת ד"ר נירה כפיר. „זה לא יכול להימשך יותר מכמה שבועות, כי האורגניזם לא יעמוד בזה. סיומו של משבר יכול להיות: ● קריסה — התמוטטות כללית. ● יציאה מהמשבר וחזרה לחיים הרגילים שלפני המשבר. ● צמיחה מחודשת.

בעיני, הצמיחה היא במטרה של התערבותנו במשבר. זה מה שאנחנו עושים במרכז."

„אפשר לראות במשבר הזדמנות," מסבירה ד"ר כפיר. „כל אחד מאתנו חי בסגנון־חיים מסוים, מובנה עם יעדים ברורים, עם הגנות מובנות. ובעצם, כל חיינו אנו משתדלים שלא לטלטל את המסגרת. אבל כל שינוי, גם חיובי, הוא טלטלה. שמחה, נישואין, חגיגה, או לידה. אנחנו משתדלים להמנע משינויים [illegible]

ד"ר נירה כפיר (מימין) בשיחה

טוביה הצייד

מאת ירון זליג
צילם קלאודיו נוטקיאביץ

קורותיו של רודף הנאצים אשר מאז השתחרר מעול הצוררים, לא שוקט ולא נח כדי להביא אותם לדין צדק. יש אומרים שהוא גם צייד־פרסומת, אבל ייתכן ששני המצודים קשורים זה בזה, מתנים זה את זה. אי־ההתיישנות של פשעי הנאצים בגרמניה, על פי חוק, רשומה לזכותו

„היום כל ,דרעק' קורא את עצמו צייד נאצים... אינפורמטורים כולם... אינפורמטור, נו... אחד שהולך ומודיע לגרמניה, למישהו, שיש פושע. כשמכניסים לבית סוהר הוא אומר שהוא צייד נאצים. זה אינפורמטור. זה לא אחד שהולך, תופש, מכניס מכות רצח כמו שהיה המאגנוגנדי שלי. צייד אמיתי... צריך לדעת מה זה המלח הזו. צייד הולך עם רובה נגד חיה..."

אז הרגת נאצים שתפשת?

„אתה רוצה שאני יילך לבית סוהר? יש עוד ,אקסטרדיציה' בין ישראל לגרמניה, מה אתך?!"

טאדק פרידמן כבר לא רודף אחרי נאצים ברחובות. רק שומר על אופציה. לך תדע מה יקרה מחר. כשקבעו המומחים בקיץ האחרון שהשלד בסן־פאולו זה באמת כל מה שנשאר מיוזף מנגלה, הודיע פרידמן שהוא תולה את הנעליים. ברקיקים הוא לא מוכן לטפל. אף לא אחד לא עבר בגלל זה לדום. שתיים־שלוש ידיעות קצרות בעמודי החדשות, שתי כתבות וזהו. אז עכשיו, בגיל 63, יושב פרידמן בחיפה, מוקף אלפי מסמכים מצהיבים על מה שקרה שם, מתעד פושעים נאצים ולהבדיל, גם את עצמו. איש עם שרירים שהגיל לא מפריע לו, כמו שהפחד מאלמוגיות הורס אותו. מאז יצא, לפני ארבעים שנה, מהיערות כדי להיות צייד הוא רץ אחרי הכרה בין־לאומית, נוגע בה רק בשוליים. מחיפה קשה יותר לעשות יחסי ציבור מאשר מווינה של שמעון ויזנטל, או אמריקה של הוליווד. שם אולי היו כבר עושים עליו סרט, כאן גם אנשים שמבינים מאיפה הוא בא לא משתגעים משמחה כשהם רואים איך הוא הופך את הסיוט ל„שאו ביזנס".

פרידמן לא מחפש מונופול על הסבל והשנאה, אבל כמי שמגדיר את עצמו כ„צייד הנאצים הראשון של העם היהודי" הוא לא מוכן שבעת מישהו ישכח אותו בצד. לראות את מנגלה חי בתוך תא זכוכית בירושלים, היה חלום שברח לו בין האצבעות — אז הוא פרש. זה עוד לא אומר שאין לו מה להגיד. על פושעי מלחמה נאצים תמיד היה ותמיד יהיה לו מה לומר, רק תשאל, במלים שלו. זה נשמע ככה:

„לפני שנה נשבר לי, אז אמרתי שאני מפסיק. אבל משמתחילים לשאול אותי שאלות או מה אני אגיד? שאני בחופש? שאני בפנסיה? עוד לא הגעתי לגיל הפנסיה..."

אם קורה שלא שואלים — טוביה יוזם לבד. „פרוטסט". מחכה להזדמנות, ותורם את עצמו לחדשות על מה שקורה בעולם של הציידים והניצודים.

טוב או רע — העיקר שיכתבו

ג'ון דמיאניוק למשל היה עוד „פרוטסט" של פרידמן. יום רביעי 26 במרס. דמיאניוק כבר בארץ, מנסה ללמוד עברית בסיסית, מחייך בבישנות של דוד מאמריקה ומתלונן שלא נותנים לו להתקשר הביתה. בחיפה מכנס פרידמן מסיבת עיתונאים. לצדו יושב פרקליטו של דמיאניוק, מרק אוקונור. פרידמן שולף מסמכים ממשפטי טרבלינקה־פרנקפורט 1963. בין המסמכים הללו נמצאת גם עדותו של ניצול טרבלינקה אליאס רוזנברג. נגבתה בווינה, 1947. ארבעה־עשר עמודים גרסה ראשונה, פלוס חמישה עמודי נספח. רוזנברג חתום על כל עמוד בנפרד. השורה התחתונה אומרת שאיוון האיום נהרג בעת מרד טרבלינקה. אם העדות הזו נכונה — העציר בכלא איילון הוא טעות בזיהוי.

פרידמן מדגיש שמדובר בעדות־שמיעה בלבד. רוזנברג לא ראה את זה במו עיניו. ה„פצצה" הזו עושה למקומון „כלבו" כותרת ראשית. אחר־כך זה מופיע גם בעיתונים האחרים, קצת יותר בפנים. מי שמכיר את פרידמן אומר שהוא ירד מהפסים. עכשיו הוא גם מגן עליהם. פרידמן לא תופש מה רוצים ממנו. „מה אומרים טוביה פרידמן? פרידמן לא אמר, הוא רק ציטט את הדברים... איך אני יכול ללמד זכות אם האמא שלי נרצחה בטרבלינקה..."

על מה שבכל זאת קרה כאן יש לו שלוש גרסאות. אחת בשם היושר ההיסטורי, אחת בשם הצדק הישראלי ואחת בשמו.

היושר ההיסטורי אומר שזהו מסמך חשוב בנושא, ועל־כן חובה לחשוף אותו. הצדק הישראלי אומר שצריך להראות לעורך־דין האמריקני — שכאן בישראל יש צדק. „שלא יקחו אדם שהוא חף מפשע, יתלו אותו, ואז יעשו לו משפט".

בין שתי הגרסאות נכנס גם פרידמן עצמו. „מצפצף על דמיאניוק שמדמיאניוק או איך שקוראים לו. אני עשיתי את משפטי טרבלינקה. 15 רוצחים נאצים הכנסתי. עשינו משפט שהלך שנים. אלף עמודים... זו עבודתי... שום כלב לא הזכיר אותי. מביאים את דמיאניוק־שמדמיאניוק, 'איוון האיום' וכל ארחי־פרחי יש לו איזה עסק... אתה יודע איך אומרים? אם הכלב נושך בן־אדם זה נורמלי, אם אדם נושך כלב זו סנסציה. אני פתחתי את התיק ובין שתים־עשרה העדויות ראיתי [illegible] שיש עד אחד שאמר שהרגו אותו. אם הייתי מוציא איזו [illegible] והייתי אומר שזה רוצח, אז מה חידשתי? כל אחד יודע [illegible] היה יהודי כאן בחיפה שהיה הולך לעיתונאים ואומר: [illegible] או רע, העיקר שתכתבו... אל תשכחו אותי... הבנתי [illegible] הזו הלכתי. קודם כל אל תשכחו אותי..."

חפירה בתשתית הביוב

המלחמה הגיעה לראדום, עיר מולדתו של פרידמן [illegible] כשהיה בן 17. מכונת ההשמדה הנאצית [illegible] מצמצמת בשלב ראשון את שטח המחיה של הקהילה היהודית אל תוככי הגטו. אביו של פרידמן, בעל בית דפוס ו[illegible] של העיתון האידישאי בעיר, נפטר ב־1942 מטיפוס [illegible] ואחת מאחיותיו, נשלחו אל המוות בטרבלינקה. אחיו [illegible] נעלם, כשהוא בן 13 בלבד. טוביה ואחותו בלה [illegible] מנסים לתמרן אל החיים בין השמועות השונות על [illegible] אקציות וטרנספורטים.

מושגים ראשונים על צייד. פרידמן מנצל את [illegible] גוונים בלונדיים המדמים אותו למכביה השלישית. [illegible] וינה".

במונחים מקומיים פרידמן הופך את עצמו ל[illegible] הצבא הגרמני. מוצא עבודה במחסנים השייכים ל[illegible] כל היום עם שקים של 76 ק"ג על הגב. אחרי [illegible] לעבוד במחסנים השייכים לאס.אס. כאן, בנוסף [illegible] גם פרגולים ומכות רצח. הדרישה היא לשקים [illegible] זה גם שריריו של פרידמן לא מצליחים לשאת. [illegible] ימים מתחת לנשיפתו המטורפת של הפרגול [illegible] ומוצא עבודה בבית־חולים צבאי שמקים [illegible] פצועים שזורמים מהחזית הרוסית.

שלב ראשון בהקמת בית־החולים הוא תשתית [illegible] מוצא עצמו בקבוצה של 50 עובדי כפייה [illegible] לאדמה. סמל הוורמאכט המשגיח עליהם עוזב [illegible] ועולה למעלה. באותם רגעים מפסיקים חלק [illegible] לעבוד. נחים. פרידמן ממשיך לעבוד, מרגיש [illegible] כדרך להישרדות. אחר־כך מתברר שסמל הוורמאכט [illegible] מה שקורה שם למטה דרך חור בתקרה. כשמסתיימת עבודת הביוב, נבחרים ארבעה מתוכם להישאר כפועלים שחורים של בית־החולים. פרידמן ביניהם. השמועות מדברות על עוד גירוש. פרידמן עושה מעצמו חמור־עבודה. לבסוף מגיע הגירוש. בשלב הראשון לגטו של שידלוביץ, שלושים ק"מ מראדום. בלילה הראשון שם, טוביה עושה אחורה־פנה ובורח חזרה לראדום. מכיר את העיר כמו את כף ידו. חוזר לגטו ומשם, לפי השמועות והתחושה, הוא מדלג אל בית המשפחה בחלק הפולני של העיר. שוב הוא מתנדב לעבוד אצל הגרמנים, הפעם ב„לופטוואפה". ככה זה נמשך עד שהוא מריח, ב־1944, שהגירוש האחרון מתקרב. שוב בריחה. הפעם בניסיון למצוא עבודה במאפיה פולנית, מציג עצמו כפולני, גם נראה כמוהם. איש לא שואל שאלות מיותרות.

אחרי כמה ימים של סחיבת שקים, מישהו מתחיל לחשוד בפועל החרש. הלחישות בין העובדים אומרות „תראו איך הוא רץ עם השקים. מאומן בעבודות קשות... עובד כפייה... יהודי..." טוביה מריח הלשנה. ערב אחד הוא מחכה עד שהפולנים ייצאו למשמרת לילה, ולובש את בגדיו של אחד מהם. בכיסו יש עכשיו תעודות המאשרות שהוא פולני, בשם יאנק זייאץ. פרידמן מתחיל לזוז למזרח, לחפש פרטיזנים. לעבור את החזית לצד הרוסי. בערב הוא רואה סמל גרמני, מחנה את האופניים ליד חנות, הסמל נכנס פנימה. כשהוא יוצא — אין אופניים. פרידמן כבר רחוק משם, מסובב את הדוושות במהירות. יום שישי בערב, הוא מגיע לזוובלין, מחכה לשמוע תותחים בצד השני של הוויסלה. נהר שבחודשים האחרונים הפך לחזית עם הרוסים.

לתקוע את הפגיון עמוק בצוואר

החזית עוד רחוקה. שני חיילים גרמנים עוצרים אותו. אזור צבאי סגור. „ידיים למעלה!" פרידמן מובל למטה המקומי, על תקן של פרטיזן.

„אני לא פרטיזן. באתי לבקר את הדוד שלי. לא ידעתי שהכפר הזה הוא אזור צבאי."

אל תספר מעשיות.

החקירה מתחילה. חדר גדול בלי חשמל. רק עששית נפט. סמל אחד שוכב על המיטה. חצי רדום. אחד מהשניים שתפשו אותו עוזב את החדר, השני מחכה להוראות. הנוהל הרגיל אומר להביא למטה לחקירה. זה יכול לחכות ליום הבא. „את הלילה שיעביר כאן אצלנו." פרידמן מוריד את המעיל, חולץ נעליים ועושה את עצמו נרדם. הטלפון מצלצל. הגרמני שתפש אותו היה צריך לעלות לשמירה. מסתכל על טוביה ואומר לסמל שעל המיטה שישמור על הפרטיזן. „כן כן יהיה בסדר." החייל עולה. פרידמן בודק להריח דם. „הוא על המיטה ואני, ככה, מעמיד פנים. הרדמתי אותו עם הנחירות שלי. הוא נחר ואני נחרתי. כמה שהוא נחר, ככה אני יותר. אמרתי, אני כבר מת. מה זה. הוא שכב ככה עם הראש ועל יד הרגל היה הביונט שלו, הפגיון. בלי נעליים אני ניגש אליו. נוגע בפגיון, אני לא יכול להוציא אותו. אני חוזר ושוכב. דופק לי הלב. הלב יוצא לי. „אר איסט שון וואסון". אני אומר, טוביה, זהו זה? אז אני שוב הולך ומוציא את הפגיון עד החצי. רועדות לי הידיים... אני לא... לא הרגתי בן־אדם. אני שוב חושב, חושב, בקומיקס ובפילמים מה שרואים זה שתוקעים סכין בצוואר בגרון אז הוא מת וגמרנו... אז אני אוזר כל הכוח, סוגר את הדלת שלא ייכנסו ואני הולך לשם... מוציא את הביונט... ניגש אליו..."

פרידמן קם מהכיסא. שחזור ריאלי: אני בתפקיד סמל הוורמאכט, הוא בתפקיד עצמו. „הוא שוכב ככה... ובכל הכוחות... ופורץ הדם... הוא צועק... אלוהים... אלוהים הוא רצה אותי הידר'א ר'צ'ח אותי... הוא קם (אתה שומע?) וקופץ עלי... אני תופס אותו ומתחיל להרביץ כמו חיה... (פרידמן זורק אותי לרצפה) הוא נופל וצועק... צועק ואז מפסיק... אני פותח את הדלת ועושה ריצה ב„גאלופים" אני עף... מחכה שירוצו אחרי. הלילה שחור ואני לא יודע איפה אני אצל הרוסים, הגרמנים או איפה... יום שישי בלילה..."

בבוקר חוקר עצירים בלילה הולך לתפוש חדשים

פרידמן נשאר ביערות חצי שנה. למד שבעניינים של חיים או מוות אי־אפשר לפחד מגרמנים. אחר־כך, כשהגיעו הרוסים, הוא חזר לראדום. מאז יש לו מוטו ברור: לרוץ קדימה אחרי פושעים נאצים, להסתכל אחורה — לראות מי רוצה לתקוף אותו. פרידמן סוגר חשבונות בראדום, מחפש את הפולנים שרצו להסגיר אותו. רץ אחרי פושעי מלחמה נאצים, לא רוצה להשאיר חשבונות פתוחים. ראדום נעשית קטנה עליו. אוסף חמישה חברים ועובר לדאנציג. מקבל רישיון לממש חלום ישן. שירות הביטחון הפולני מגייס אותו לעבודה. עם מדים של קצין חקירות פולני ואקדח ביד פרידמן מקבל לידיו את אזור מספר 4 של העיר. ממלכה קטנה, רק בשבילו. מאפריל 45' — מרץ 46' אלי הצדק והנקמה הם ילדים קטנים על ידו. מקבל חדר בכלא המקומי. בבוקר חוקר עצירים, בלילה הולך לתפוש חדשים. היתה לו שנה של כעס על כולם. פרידמן טוען שרק באותה שנה עצר למעלה מאלפיים פושעים נאצים. נתון שמחייב מידה רבה של ספקנות. למה שכן אפשר להאמין זה לסיפור על המכות: „היה לי סיפוק. הרבצתי למי שרציתי מאנשי הס.אס. על מנת להשתיק את הכעס שלי. על זה שהרביצו לי והרגו לי את ההורים. עצרתי אותם לפי ראות עיני. קיבלתי פקודות מעצר מהקולונל שלי, קורצ'נסקי. עצרנו אלפים... זה בית סוהר כמו סינג־סינג. נעשיתי חוקר... חקרתי אותם מבוקר עד ערב... היה לי כוח כזה... את כל כוחותי הוצאתי עליהם... נעשיתי מומחה לחקירות נאצים מכל הסוגים... אחר־כך נמאס לי להרביץ להם."

מלכודת לאייכמן

פרידמן עובר לווינה, 1947. ההגנה שמה אותו במכון המקומי לדוקומנטציה. פרידמן אומר שחשב לגמור עם המרדף אחרי נאצים. אבל המפגש בווינה עם העבר חתם את גורלו. הוא החליט להפוך את ציד הנאצים למפעל חייו.

מפקדו הישיר בווינה הוא „ארתור" — אשר בן נתן. ממנו שמע פרידמן לראשונה על אדולף אייכמן. לפרידמן יש השיטות שלו. ההיגיון שלו אומר שהדרך לאייכמן עוברת דרך משפחתו. התכנית שלו היא לתפוש את ילדיו, אולי גם את אשתו, לכלוא אותם ולחכות לבורג המנופח ביותר של מכונת ההשמדה, שיבוא להציל אותם.

שיטות אלו לא זוכות לסימפטיה בחלונות הגבוהים. התכנית נשארת במגרה. בשנים האלו הוא מכיר את שמעון ויזנטל, שמנהל מכון דוקומנטציה אישי בלינץ. פרידמן וויזנטל רואים את עצמם באותו צד של המתרס: שני ציידים שמחליפים פעם בשבוע ידיעות על מה שהולך בשטח. היחסים עם ויזנטל התחילו בטוב. אחר־כך היה קצר. פרידמן לא שוכח להזכיר את התקופה הקשה של ויזנטל, וכי הוא היה היחיד שעזר לו: „הוא היה צריך לסגור את המכון שלו. הייתי אוסף בשבילו בולים עם שובל ושולח לו. ביקש שאני אעזור לו למכור ל„יד ושם" את הארכיון שלו. קיבל כמה אלפי דולרים בשביל 400 ק"ג מסמכים ששלח לנמל חיפה ב־1955. אבל במשפט אייכמן הוא הגיע לארץ ובמקום לברך אותי אני רואה שהוא רוצה להרביץ לי, כי לא הזכרתי את שמו. הוא היה עצבני וזה כאב לו. כשחזר לווינה התחילו לצלצל אליו עיתונאים, לשאול אם הוא השתתף בתפישת אייכמן... והוא אומר כן. כשאני שמעתי את זה אמרתי לו, ויזנטל מה אתך? איך אתה יכול לומר את זה? אז הוא אומר לי זה בשביל הפרנסה. מה רצית שאני אגיד? אז ככה הוא הלך וגדל, ולא רצה לדעת ממני. הלך לו כל־כך טוב... אני הזכרתי אותו — והוא התעלם ממני, לא רצה להגיד. הוא נעשה „תופש אייכמן" ואני נעשיתי „שמאטה". זו נכונות. לא עושים את זה. פעם הוא הגיע לישראל, אמרתי לו — מה אתה עושה את עצמך כל־כך חשוב? מילא, אתה הולך לדרום אמריקה ועושה בלוף, אבל מתחת לאף שלי? אתה עושה כאילו הייתי כלום... דרעק. יש לו טבע כזה, מה אני יכול לעשות? הוא יודע את ה„פאבליק רילשיין", הוא יושב בווינה ואני יושב ב„דרעק" בחיפה. מי ירצה לבוא הנה?..."

משפט אייכמן, כאמור, שם את פרידמן על המפה. שש שנים קודם לכן, ב־1954, הוא הגיע לישראל והתקבל לעבודה ב„יד ושם". תוך פרק זמן קצר הוא הופך ל„גורניק" התורן של המערכת. לתעד את העבר לא מספיק לו. רוצה שיתנו לו רישיון צייד. הרומן עם „יד ושם" נמשך, בין פיצוץ לפיצוץ, שלוש שנים. לבסוף, לאחר ויכוח חריף עם שר החינוך דאז בן ציון דינור, פוטר מ„יד ושם" ומצא עצמו שוב על תקן של „צייד בודד". זה מתאים לו. במשך שנים הוא חוזר ומזכיר את אדולף אייכמן. „האיש חי" צריך לתפוש אותו. המערכת מגיבה לאט מדי לטעמו. פרידמן ממשיך לצעוק „תתפשו את אייכמן". בינתיים, ב־1959, הוא יוצא בסנסציה עולמית שמתבררת, באותה מהירות, כ„פאשלה". באוקטובר אותה שנה פרידמן מכנס מסיבת עיתונאים ומודיע שאייכמן נמצא בכוויית... היום הוא מסביר את הטעות בכך שהגיע אליו מידע מגרמניה האומר שאייכמן נמצא בכוויית או בארגנטינה. „אז אני לקחתי את כוויית..." כך או כך, בשלב זה נמצאים כבר שירותי הביטחון בעקבותיו של אייכמן.

כשנחטף הבירוקרט האפור של מכונת ההשמדה מהבית ברחוב גריבלדי, מחכה פרידמן שיבואו לקשור לו כתרים. חוזר ומזכיר את המידע שהביא מיהודי גרמני החי בארגנטינה. אחר לותר הרמן, שידע הכל על־אודות מקום הימצאו של אייכמן. הוצאת ספרים אמריקנית מזמינה אותו לבוא לארה"ב, לכתוב את ספרו הראשון „הצייד". הספר, יוצא לאור. אבל פרידמן ממורמר. משוכנע שמסלקים אותו מהבימה בדיוק ברגע של הקידה לקול תשואות הקהל. משוכנע שאיסר הראל רוצה אותו מת. כועס על ויזנטל שנדחף לו פתאום לזירת האירועים. ההוכחה עבורו שהוא עשה את זה כמעט לבד, היא השמועה שהגיעה לאוזניו, כי במטוס שהובילו מארגנטינה שאל אייכמן: „מי מכם הוא טוביה פרידמן?"

בגרסה של שירותי הביטחון ושל איסר הראל כל מה שאייכמן אמר זה „אני יודע שהישראלים חטפו אותי". אז הגרסה של פרידמן אולי לא הכי מדויקת בעולם, אבל לאגו המגוע שלו היא לא מזיקה.

משפט אייכמן הפך להיסטוריה מתרחקת. פרידמן נאלץ ללמוד איך חיים ב„אנטי קליימקס". הוא יוצר קשרים עם התביעה הכללית בגרמניה, גובה עדויות בארץ, מעביר לבתי משפט גרמניים, מפציץ אותם במסמכים וברעיונות איך לתפוש את מי. נוסע להעיד במשפטים, חוזר לגבות עדויות, לתכנן מבצעים גרנדיוזיים.

פרנסה גדולה אין מזה. פרידמן נשען על אמונתה של אשתו חנה ז"ל, רופאת־עיניים מצליחה, ששולחת אותו לממש את ייעודו בחיים ומסירה מעליו את הדאגה לקיום המשפחה.

עמדת ה„סטאר" הכחיד קוסמת לפרידמן. בלקסיקון שלו אין הרבה מקום לפעולות של אחרים, המשפטים שלו רצופים ב„אני עשיתי". „אני רצתי" „אני"... לפעמים הוא עושה הנחה להיסטוריה ומדבר בלשון „עשינו". אין הרבה הרמוניות כאלה. על גלי הזיכרונות של משפט אייכמן, פרידמן מתלבש על התפר הדק שבין גרמניה של אז, לישראל של היום. בין היהדות של אז, לגרמניה של היום. את התפר הזה הוא משתדל להתאים למידותיו, כך שלא יהיה שם הרבה מקום לשותפים.

אחד נגד מאה ועשרים

עם השנים פרידמן מתחיל להבין שפעילות השטח נוטה [illegible] כל זמן שיש לו כוח לצעוק במסיבות עיתונאים, לעלות לכנסת. שם, הוא מעיד על עצמו, הוא בן־בית.

„כולם, חותמים לי על העצמות שלי. כל גדולי הדור". בשביל להיכנס להיסטוריה זה לא מספיק. לכן, במקביל לריצותיו בשדה, פרידמן מוציא חוברות וספרים דוקומנטריים. אוסף מהארכיון הפרטי משפטי נאצים ומתאר אותם. שיזכרו כולם את מה שקרה, ושיזכרו שלא כולם ויתרו על רעיון הנקמה. במיוחד לא הוא. על הספר האחרון שלו — רשימה שמית מייגעת־משהו של כל צמרת ה„אס.אס." עם מספרי חבר במפלגה הנאצית ועוד תמונות, קיבל מהנשיא רייגן את תמונתו עם הקדשה.

שלוש פעמים ניסה להקים גוף פוליטי שירוץ בשם קרבנות השואה לכנסת. לא. הרעיון היה להכניס ארבעה־חמישה אנשים למישכן. לא הוא עצמו, אחרים. הוא היה מסתפק בלמשוך את החוטים מאחורי הקלעים. הרעיון נפל עוד בשלב התכנון. לא היה ביקוש. במבט לאחור פרידמן לא מצטער על זה. „אני צריך להיות בסדר עם כולם. אם הייתי נכנס לכנסת, אז ישר הייתי אחד נגד מאה ותשעה־עשר." טוב הוא מדבר במושגים של „אני נגד כולם."

כשנה שעברה התברר שיוזף מנגלה כבר לא יעמוד אי־פעם למשפט. פרידמן חזר למכון לדוקומנטציה בחיפה. קומת קרקע, עם שלט נייר קטן על הדלת. שני חדרים. אחד גדול, בכניסה, עם עשרות־אלפי מסמכים המונחים בערבוביה שרק פרידמן מסוגל לפענח. בחדר האחורי פרידמן יושב לבד. פעם היו לו מזכירות, היום אין לו תקציב למאומה. חי על חסכונות. עכשיו הוא מחפש דרך להפוך את הארכיון שלו למכון רשמי על שם ראול ולנברג. בכיס יש לו עצומה מוכנה בנושא, מקווה שאולי אוניברסיטת חיפה תסכים לקחת תחת חסותה את המפעל הזה.

הזמן עיגל פעם את קצות הזיכרון שלו. הסיפורים מלוטשים. ניתן לקרוא אותם, במלים דומות, גם בראיונות אחרים שהעניק במשך השנים. הביטויים דומים, ההדגשות, ההתרגשות מתעוררת כל פעם מחדש. בסוף אין לו יותר כוח לדבר. „לך ותשאל עיתונאים אחרים שכבר מכירים אותי".

בגיל 63 פרידמן הוא אדם שהעבר יהיה תמיד לפניו — בדרך לעתיד. „אני רוצה עוד להוציא עשרים ספרים. זו עבודה לעשרים שנה. אם אחיה עשר, זה יהיה יפה. צריך עוד להשגיח על הפושעים הנאצים. לא להשכיח את השואה ולהמשיך לספר... בלי צ'יזקטים. היום כולם כבר עייפים מלעקוב משפטים. אני לא צריך להפסיק את העבודה. כל זמן שאני חי וכל זמן שהרוצחים הנאצים עוד חיים. יש להם סיכוי לחיות עוד עשר שנים, וככה גם לי. אם אני אפסיק לעבוד הוא ייקח אותי לשמים. כי שם יש לו הרבה עבודה. אז אסור לי להפסיק... אני אגלה עוד משהו..."

לא ינום ולא יתיישן

יעקב פרידלר, ראש מערכת ה„ג'רוזלם פוסט" בחיפה: „הוא יכול באמת להיות 'נודניק אמיתי'. אבל שני דברים לא יוכלו לעולם לקחת ממנו: הנדנוד־הבלתי פוסק שלו לחפש את אדולף אייכמן, ומאוחר יותר המאבק שניהל, בסוף שנות השבעים, נגד הכוונה של מערב גרמניה להחיל את חוק ההתיישנות על פשעי הנאצים."

יולי 78'. שר החוץ הגרמני הנס דיטריך גנשר מבקר בכנסת. פרידמן מכין לגנשר „אמבוש" קטן. מחכה בתור להיכנס ולהגיש לגנשר עצומה נגד חוק ההתיישנות. הזמן עובר, פרידמן לא מצליח להיכנס. כתב הטלוויזיה אלימלך רם מבחין בו ושואל מה העניינים. אחרי שהוא שומע הוא אומר לפרידמן: „תכה שייצא, דבר אליו גרמנית, תן לו את העצומה. אנחנו כבר נצלם." מה שמתרחש אחרי זה מתועד אצל פרידמן בחוברת דוקומנטרית שהוציא על המאבק נגד חוק ההתיישנות. לפרק המצוטט כאן קורא פרידמן ה„סקנדל הקט בכנסת".

„לא עברו חמש דקות והנה נפתחת הדלת, ובפתח מופיע האנס דיטריך גנשר בכבודו ובעצמו... פניו של גנשר קורנות משביעות רצון. מה עושה טוביה? הריני מזנק לקראתו כמו נמר ומושיט לו את גליון הנייר שבידי. גנשר מחוויר ונרתע לאחוריו אינסטינקטיבית. מה זה? מתנקשו... מה יש לו שם בידו אקדח עם משתיק קול, או שמא פגיון... האומנם רוצה הוא לתקוע לי כדור או את להב הפגיון אל תוך החזה?...

„אכן, חששו של שר החוץ הגרמני לא היה חשש־שווא. כפי שזה נראה לכאורה. אולי ראה בחוש שישי, כי ניצב לפניו פרטיזן יהודי לשעבר. שנאלץ להסתתר ביערות כמו חיית־בר להילחם על חייו, על ידי תקיעת סכין בחזהו של מרצח נאצי. אבל בפעם הזאת לא הייתי צריך להילחם על חיי שלי כי אם על שלומם של הדורות הבאים... לא היה לי ביד שום כלי־נשק זולת נשק המחאה והשכנוע, בדמות עצומה כתובה על שני דפי נייר: תוך כדי כך נשאתי את דבריי ואמרתי: כבוד שר החוץ, אתה הואלת ברוב טובך להקציב לנו עשר דקות לראיון. אלא שקיטרג והשטן לא הניחו לנו להיכנס אליך... חוק כזה פירושו הענקת חנינה סליחה ומחילה וכפרה לאלפי מרצחים רוצחי עמי. אשר מעולם לא הביעו חרטה על מעשיהם. האם לא חשבתם על כך שחוק כזה עלול לשמש תמריץ ועידוד לרבים מבני הדור הגרמני הצעיר. המתחילים כבר עכשיו להינרר אחרי תעמולה ניאו־נאצית ומנסים להחיות את פולחנו של המנהיג הנאצי.

„בתוך כך הספיק גנשר להתאושש מן החלחלה ולחזור לעשתונותיו. '–אנא, תן לי בבקשה את העצומה' – אמר – 'הריני מבטיח לך שאעביר אותה לידי ממשלתי וכן למפלגה שלי... אני גם מבטיח לך שאעשה את כל שביכולתי כדי לגרום להארכת תקופת ההתיישנות.

„כל הפמליה שהקיפה את גנשר הצליחה לעמוד ולהמתין עד תום הדברים האלה, ועד שאלימלך רם נתן לי אות: הוא אמר, טוביה – זה מספיק. עכשיו תן לו לעבור וללכת."

אחרי כן המשיך טוביה פרידמן להיפגש עם אישי ממשל גרמנים, והתריע על הסכנה שבחוק ההתיישנות. ביום שלישי, ה־3 ביולי 1979, דחה הבונדסטאג הגרמני, ברוב של 255 נגד 222 קולות, את הצעת החוק להתיישנות פשעי הנאצים.

כל יום

8.5—2.5.86
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

2.5.86

09.00 נילס הולגרסון — פרק 44: הענק ומכרה הנחושת — נילס ואוגי נחלצו לעזרת העורב בטרקי שנכלא בצריף ליד מכרה הנחושת הישן
09.25 פרוטות של זהב — פרק ח' — עתה, משהושב כספם, יכולים בני משפחת גרינוור לשוב למלבורן או להישאר ביריחו
09.50 הרוח בערבי הנחל — סרט קולנוע באורך מלא. הסרט הם עכבר, חפרפר, קרפד ותחש. קרפד צעיר יהיר ושובב הנמשך אל פלאי הטכניקה מסתבך בצרות. חבריו הנאמנים (עכבר, חפרפר ותחש) מנסים לחלץ אותו
11.10 פגישה עם ליב אולמן — ראיונות עם ליב אולמן, בהם היא מספרת על עבודתה, על יחסה לבתה ולמשפחתה ועל נורווגיה
13.30 סוני רולינס — מבכירי נגני הסקסופון כיום, בהופעה עם להקתו בפסטיבל הג'אז הבינלאומי במונטריאול

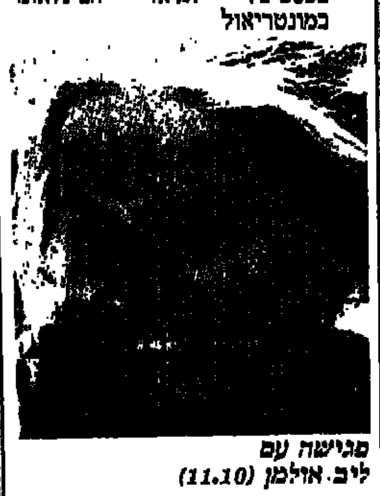

מגישה עם ליב אולמן (11.10)

14.30 האוניברסיטה הפתוחה: יוון הקלאסית — דמות האדם בפיסול. נקודת מבט — ד.נ.א
15.00 התפוצה האידית — סדרה בת 3 פרקים
16.00 ערב חדש — מוסף לשבת
16.30 קיצור החדשות (ערבית)
16.32 צוות לעניין — סדרת סרטי פעולה. שם הפרק: מועדון לחברים בלבד
17.20 לקט שירים (ערבית)
17.30 סרט ערבי
19.20 על המרקע (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 שירים לשבת
20.05 ערב שבת — סדרת שיחות של הרב שמואל אבידור הכהן על נושאים מתוך פרשת השבוע. הערב פרשת אחרי
20.15 מבט ליל שבת
21.00 הצילום! — קומדיה מוסיקלית משעשעת בשני חלקים, מסדרת הסרטים התזמורת, עם הפנטומימאי ג'וליין שגרן. החלק השני: הצלם מכניס את הצילום המרשיע לכיסו של המנצח, וכעת הבריון רודף אחרי המנצח ועוזרו. המרדף מתנהל בעיקר בבית־חולים לחולי נפש שמכלים את רוב זמנם בתחרויות ספורט ונגינה
21.25 „כרמן ג'ונס" — סרט קולנוע
23.50 פסוקים לשבת
חדשות.

סרט קולנוע: „כרמן ג'ונס". סרט לזכרו של הבמאי הידוע אוטו פרמינגר. בפני כוכב של האדי בלפונטה, דורותי דאנדרידג', והזמרת הכושית פרל ביילי. שעה 21.25.

שבת טלוויזיה

3.5.86

16.00 ידיד לעת צרה — שם הפרק: הכבאי — חלק א'
16.30 איש הסואץ — סדרה בת 6 פרקים, דרמה תיעודית
17.20 קיצור החדשות (ערבית)
17.22 מצעד הלהיטים (ערבית)
17.30 שיגעון המכוניות — סדרת תעודה פרק רביעי: המשוגעים לרכב. השפעת המכוניות על החברה והסביבה
18.30 מגזין לאמנות (ערבית)
19.00 בידור חו"ל — עם הזמרת דאלידה
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 צירופים — תכנית אירוח דו שבועית חיים ויסוביץ מארח אישים ואמנים בנושאים הקשורים במורשת ישראל
20.30 מבט לחדשות
21.00 תחרות הזמר ה־31 של האירוויזיון
23.45 פסוקו של מקום — מבט אל ראשון לציון, בקשר לפסוק ראשון לציון הנה הנם
חדשות.

שרי צוריאל ומוטי גלעדי — נציגי ישראל באירוויזיון (21.00)

דרמה תיעודית: „איש הסואץ". רק שני — מחמד עלי, שליט מצרים מפקיד את בנו סעיד בידי דהלספס, כדי שיאמן אותו. אחר כך ידהה בנו לשליט מצרים. עקב מגפת הדבר המשתוללת במצרים, דהלספס שולח את אגאתה אהובתו לצרפת. בצרפת עולה נפוליאון השלישי, ודהלספס מתפטר מתפקידו. הוא חוזר לצרפת, נושא לאשה את אגאתה ונעשה חקלאי. עם התמנותו של סעיד לשליט מצרים, דהלספס חוזר למצרים. שעה 16.30.

מגזין לאמנות: 1. על הר שחוקן עבדאללה זועבי המנורה, הידוע בשם אבו־טאמש. 2. ראיון עם זוג האמנים אמאל וסלים שוקר. 3. תערוכת מיניאטורות אסלאמיות במוזיאון האיסלאם. 4. קולנוע. 5. מבזק ידיעות. (ערבית). שעה 18.30.

תחרות הזמר ה־31 של האירוויזיון — בשידור ישיר מברגן שבנורווגיה. בתחרות השנה משתתפות 20 ארצות, לפי סדר הופעה: לוקסמבורג, יוגוסלביה, צרפת, נורווגיה, בריטניה, איסלנד, הולנד, תורכיה, ספרד, שוויץ, ישראל, אירלנד, בלגיה, גרמניה, קפריסין, אוסטריה, שוודיה, דנמרק, פינלנד ופורטוגל. מוטי גלעדי ושרי צוריאל מייצגים את ישראל בשיר „יבוא יום". שירם של מוטי גלעדי ויורם צדוק. שעה 21.00.

ראשון טלוויזיה

4.5.86

08.15 תלמוד שניים אוחזין — הא מני מחלוקת
08.40 מסך לספרות (יסודי) — תמר והסביונים
09.00 אנגלית ו'
09.20 השעה שלנו — הקלברי פין
10.10 אנגלית ז'
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד — הספרים הם חברים
11.00 חשבון ה' — דרכון לעשרוני
11.15 צרפתית
11.30 גיאוגרפיה ה'ו' — מנהיגות וזהות — מצרים
12.00 ספרות (על יסודי) — שתי הספות
12.25 אנגלית ט'
13.00 אנגלית י'
14.00 מה זאת אומרת — יום שחור בשדה אברהם — בסרט מגיע לשיאו מאבק מר
14.25 פרלודים — ב' — המלחין והמנצח אנטוני הופקינס מסביר בקצרה את הפרלודים 15־5 מאת שופן
15.00 האוניברסיטה הפתוחה: מבוא למדעי החיים — מיטוזיס, התא מבנה ופעילות — התפתחות והתמיינות תאים, אמנות בעידן הטכנולוגי — ריכטר — סרטיו הדאדאיסטים
16.00 רחוב סומסום — לחמניות
16.30 שרון קטן וטוב — פרק 3 — שארל ממשיך בתעלוליו גם בפנימיה
17.00 ערב חדש
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 משדר מיוחד לחג הפסחא (ערבית)

צ'ארלס דאנס, בקצין המודיעין הבריטי ב„סוכן חשאי" (21.45)

19.00 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 עד פוס — מגזין לפופ ולבידור. במרכז התכנית ראיון עם הזמרת חוה אלברשטיין, שתשיר שניים מן השירים שבתקליטה החדש מהגרים.
21.00 מבט לחדשות ומוסף שער ראשון
21.45 סוכן חשאי — סדרת ריגול ומתח אנגלית חדשה בת 3 פרקים
22.40 סוף ציטוט — תכנית בענייני ספרות: על הזיקנה. הפרק האחרון בחייו של ארם. ד"ר מראין רבינוביץ, שעוסק בגריאטריה שיקומית, פרסם לא מכבר את הספר גילו של ארם. ובו ידובר בתכנית. משתתפים: ד"ר מריאן רבינוביץ, יהודית איתן בת 76 ויעקב גולדבורט בן 91. מנחה: ירון לונדון
23.20 מלוא הבית — סדרה. אנגלית משעשעת הפרק השני: וגם אימא באה
23.50 פסוקו של יום, וחדשות.

סדרת ריגול ומתח אנגלית חדשה, בת 3 פרקים: „סוכן חשאי". השרותים החשאיים של רוסיה ובריטניה יוצאים למאבק אלים, ומטרתם למצוא מסמך סודי ביותר, ערב שיחות המעצמות על פירוק הנשק הגרעיני. במסמך הזה יש מידע מדהים על האיש העומד בראש המשלחת הבריטית לשיחות האלה, מידע שעלול להכפיש את שמו ולפגוע בשיחות. הפרק הראשון: משרד ראש הממשלה הבריטי מגייס את מקסים, קצין מודיעין בצבא הבריטי, לעקוב אחר אסטרטג הגרעין פרופ' טיילר. צ'ארלס דאנס, השחקן הבריטי, מופיע בתפקיד קצין המודיעין הבריטי. שעה 21.45.

שני טלוויזיה

5.5.86

08.15 אורחות (חט"ב) — דעיכה והתעוררות (יהדות בריה"מ)
08.40 בלי סודות — בניים שורוק
09.00 אנגלית ה'
09.20 חשבון פשוט ד' — חילוק ארוך
10.05 ארץ מולדת — המלחמה לעצמאות
10.30 הגיל הרך — רגע עם דודלי
11.00 ערבית מדוברת — ויו (א) לג'וראן?
11.15 אנגלית ו'
11.30 מדעי הטבע ו'־י"ב — הקוקיה
12.00 תלמוד — שניים אוחזין
12.25 אנגלית ז'
12.45 צרפתית — העשרה
13.00 אנגלית ח'
14.00 כבית של פיסטוק — כדור הארץ — על גבי גלובוס לומד פיסטוק את עיקרון סיבוב הארץ סביב צירה ותופעות היום והלילה הבאים לסירוגין
14.25 הנהרות באמריקה הצפונית
14.45 FOLLOW ME — קורס באנגלית מדוברת למבוגרים
15.00 קסים קסם — מאוניים
15.25 בלי סודות - צירה 2 - האם מזל טוב תוכה במזל טוב בחידון תן־שם?
15.45 מאה ציורים מפורסמים — חמש תמונות בנושא מלחמה. הפעם: גוארניקה — פיקאסו
16.00 כלבם של בני באסקרוויל — פרק ב' — ד"ר ווטסון וסר הנרי באסקרוויל מגיעים לאחוזת באסקרוויל בדבון. המשרת בארימור ואשתו מתנהגים בצורה מוזרה ומעוררים את חשדו של ד"ר ווטסון. ווטסון שומע יללות של כלב באזור הביצות ואגדת הכלב השטני

פיקאסו — „מאה ציורים מפורסמים" (15.45)

מהביצות נראית מפחידה ומאיימת
16.30 שנים אוחזין — היכי דמי ב'
17.00 ערב חדש
17.30 עליזה בארץ הפלאות.
18.00 מאה ילדים שלי — הסופרת לנה קיכלר מספרת על ילדים בשואה
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 סקירת תכניות (ערבית)
18.35 ספורט (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 טקס הזיכרון המרכזי לשואה ולגבורה שנערך ביד ושם בירושלים
21.00 מבט לחדשות
21.30 החידון הבינלאומי לגבורת העם היהודי במלחמת העולם השנייה — שלב הגמר, בשידור ישיר
23.00 בראשית — באלט, בהפקת הטלוויזיה השוודית מחול משולב בפנטומימה מתאר חוויות של אסירים במחנה ריכוז.
23.25 פסוקו של יום, וחדשות.

„החידון הבינלאומי לגבורת העם היהודי במלחמת העולם השנייה" — שלב הגמר, בשידור ישיר. ב־16 מדינות בעולם היו בחודשים האחרונים סמינרים מיוחדים ללימוד הגבורה היהודית במלחמת העולם השניה. 25 בני נוער שנבחרו לייצג את המדינות הללו ישתתפו בחידון מיוחד, בבנייני האומה בירושלים. בנוכחות נשיא המדינה — מר חיים הרצוג. בחידון ישולבו קטעי סרטים שצולמו בשנות המלחמה, עדויות מאנשים שהיו שם ויספרו את סיפוריהם, וקטעי מוסיקה ושירים ששרו הלוחמים היהודים במלחמה. יעקב אגם צייר את התפאורה לחידון. מנחה: עודד בן־עמי. שעה 21.30.

שלישי טלוויזיה

6.5.86

09.00 קשת, וענן — הכנרי המת — המישדר על יאנוש קורצ'אק מ[illegible] להמחיש לצופים צעירים את משמעותה של השואה. באישיותו של קורצ'אק המחנך ודרך התמודדותו עם בעיות הילדים בשואה, מתגלה דמות מופת המאירה אותה תקופה מזווית אישית
09.30 מה שאבא לא סיפר — יואל וכתתו מבקרים במוזיאון „לוחמי הגיטאות
10.00 רודן האמנות — קורותיהן של יצירות האמנות באירופה במלחמת העולם השניה, והמאמצים שנעשו למנוע את שרידתם בידי הגרמנים
11.00 הנחשול — מורה המלמד את תקופת מלח' העולם השניה בכיתה מתקשה להסביר לתלמידיו את תופעת הפשיזם ונהירת ההמונים אחר מנהיג. הוא עורך בכיתתו ניסוי בפאשיזם והוא עצמו נסחף בניסוי
12.00 הגן שבו היה המרד — לציון 40 שנה למרד גטו ורשה. ארגנה ממשלת פולין עצרות חגיגיות, הסרט מתאר את תחושת חלק מחברי המשלחת הישראלית לגבי ביקורם בפולין
14.30 ילדי וילה. אמה — [illegible] דוקומנטרית המתארת את ספור הצלתם המופלא של 100 ילדים בתקופת השואה ומסעם מזרח אירופה עד עליתם לארץ
15.30 ילדים ששרדו מהשואה — תכנית דוקומנטרית בהנחית ליב אולמן משובצת בראיונות אישיים עם ילדים ששרדו מן השואה
16.30 קשת וענן — הכנרי המת (ש.ח)

„שואה" — איור: יעקב גוטרמן

17.00 ערב חדש
17.30 יאנוש קורצ'אק — יומן מן הגטו — הצגה המועלית בתאטרון העירוני חיפה. ימיו האחרונים של יאנוש קורצ'אק והיתומים בגטו [illegible] ילדיו בבית היתומים [illegible] מחזהו שלאורי אורלב. בבימוי נולה צ'לטון
18.40 קיצור החדשות (ערבית)
18.42 סרט תעודה: מאלוס ליהודה. סיפור אישי השזור בתוכו את סיפור יהודי צרפת לפני השואה ולאחריה. סיפורו של קלוד ויז'ה
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 הקפטריה — מחזה.
21.00 מבט לחדשות
21.40 מבט שני
22.20 פני המרד — סרט תעודה היסטורי העוסק בהתנגדות היהודים נגד הנאצים באירופה.
23.50 פסוקו של מקום — מבט אל יד ושם, וחדשות.

מחזה — „הקפטריה". עיבוד לסיפור קצר של יצחק בשביס זינגר. [illegible] עבל. סיפור מסתורי המתרחש בניו־יורק בשנות השישים. [illegible] דמויות מן העבר ומחייה אותן [illegible] היהודי בקפטריה בניו־יורק. [illegible] נהג הסופר לבלות [illegible] הוא מפגיש שני פליטים [illegible] גיבור הסיפור — אהרון [illegible] — ניצולת השואה. [illegible] מקום שנקשרו [illegible] את אהרון אי [illegible] הראשיים: בוב דישי [illegible] ארנסט לקחו כתב את [illegible] לטלוויזיה. שעה 20.02.

רביעי טלוויזיה

7.5.86

08.15 ארץ מולדת — המלחמה לעצמאות
08.40 אנגלית ו'
09.00 מדעי הטבע (יסודי) — החיים בעבי החורש
09.20 אנגלית ז'
10.10 מדעי הטבע ה'־ז' — העיכול
10.30 הגיל רך — פרפר נחמד — ספרים הם חברים
11.00 חשבון ו' — קפטיין האף וקפטיין גוף
11.15 HELLO ISRAEL — HAVE YOU BEEN THERE? NO. 3
11.30 קשת וענן — הכנרי המת
12.00 אנגלית ח'
12.25 אנגלית י'
13.00 מדעי הטבע (חטיבה עליונה) — נשימה
14.00 אלפרד ברנדל — א. ברהמס: ואריאציות ופוגה על נושא מאת הנדל. ב. ליסט: שנות נדודים (השנה השלישית)
15.00 האוניברסיטה הפתוחה: גילאי הגן — עורכים קניות, בריאות הבחירה בידך — מעלה, מטה, נרגדה, נקודת מבט — אומה של ציירים
16.00 בלי סודות — צירה 3 — מה קורה לחני ביום שמש נהדר כשאושיק עורך את תחזית מזג האויר
16.20 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה
16.45 כלכלון — ציפיות אינפלציוניות
17.00 ערב חדש
17.30 יום ינוא — דרמה הפקת הטלוויזיה הקנדית. פול, נער בן 12, חי בעיר הגדולה עם אמו. אביו נטש אותם. לאחר מותה הפתאומי של אמו מוצאים לו בעיירה קטנה בית לחיות

דונאלד סאתרלנד, בסוכן הביטוח בסרט „גברת נוצצת" (22:05)

בו. ושם הוא חולם. על יום בו ישוב לגור עם אביו
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 על ספרות ותרבות — 1) פגישה עם מכרם מחול — על יצירתה של אמו אנטואנט מחול. 2) 150 שנה לאפוס הפיני — קלאולה — סקירה על האפוס ושיחה עם ד"ר גלית חזן רוקם. 3) סיור מצולם בתערוכת ספרים שהיתה לא מכבר במזרח ירושלים. מנחים: פרופ' ש' מורה, פרופ' מ' מילטון, ענן ספדי (ערבית)
19.00 בקו הבריאות — מחלות בדרכי העיכול.
19.30 חדשות (בערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 סיפורי בדים — תכנית דו שבועית על קולנוע. מנחה: יונה אליאן
20.30 שניים אוחזין — דעות שונות בתפיסת הגלות והגאולה, דיון לקראת יום העצמאות.
21.00 מבט לחדשות
21.30 מוקד
22.05 גברת נוצצת — סרט קולנוע
23.30 פסוקו של יום, וחדשות.

סרט קולנוע: „גברת נוצצת" (LADY ICE). סוכן של חברת ביטוח יוצא לחקור פרשת הבריחה של אבנים יקרות. הוא נתקל ברשת מאורגנת היטב וקשוחה מאד, העוסקת בפעילות בלתי־חוקית ענפה. צילומי הסרט כולו נעשו במיאמי ובאיים הקאריביים. דונאלד סאתרלנד בתפקיד סוכן הביטוח, ג'ניפר אוניל — החשודה בהשתייכות לרשת ההברחה, וכן — פטריק מאגי ורוברט דובאל. הבמאי: טום גרייס. שנת ההפקה: 1973. שעה 22.05.

חמישי טלוויזיה

8.5.86

08.15 קשת וענן — חלום ישן מדינה חדשה
08.40 בלי סודות — חיריק 4
09.00 ארץ מולדת — תצלצל שפתנו כפעמון כסף
09.20 מדעי טבע (חטה"ב) — הפקת האשלג מים המלח
10.10 אנגלית ה'
10.30 הגיל רך — רחוב סומסום
11.00 אנגלית ו'
11.15 ערבית מדוברת — ויו (אל) סלה?
11.30 מדעי הטבע (חטיבה עליונה) — בעיה בפוטוסינטזה
12.00 אנגלית ח'
12.25 הסטוריה על־יסודי — עשרה קידוש החיים
13.00 אנגלית ט'
14.00 וולטר מציג את קנדיד — וולטר מטפל באמרתו של ליבניץ: „זהו העולם הטוב ביותר בכל העולמות האפשריים".
14.35 כלכלון — ציפיות אינפלציוניות
14.45 צרפתית
15.00 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה
15.20 נילס הולגרסון — פרק 45: הגן של רוח הרפאים — למרות ההוראות יצאו נילס ואוגי בליל ירח מלא לבקר בבית עזוב — ביתו של קרל
15.45 קוסמוס — פרק ו': סיפורי מסע
17.00 ערב חדש
17.30 קיד וידיאו—גברת דרקון המזמרת
18.00 ילדים בעולם — סדרה
18.25 פסוקו של מקום — לקראת יום העצמאות — מבט אל מנורת הכנסת
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 רוצה פתרון הנושא לדיון —

ירדן לונדון, בסרט התעודה על אב"א אחימאיר (22.30)

אישה נשואה ובתולה (ערבית)
18.45 חידושים והמצאות, טלסקופ חדיש — חלק א' (ערבית)
19.00 מפגש, תכנית דיון שבועית בענייני השעה (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 מבט ספורט
20.45 לקראת שידור
21.00 מבט לחדשות
21.30 אב"א אחימאיר — לאחר האהבה, לאחר השנאה — סרט תעודה
22.15 אלה והאחרים — סדרה צרפתית בת 6 פרקים, של קלוד ללוש. אפוס המתאר את קורותיהן של משפחות ממוסקבה, מפריס, מברלין ומניו־יורק. תחילתן בסוף שנות השלושים.
23.05 תכנית בידור עם צמד פסנתרנים קומיקאים: פאלסן ופילמארק
23.30 פסוקו של יום, וחדשות.

„אב"א אחימאיר — לאחר האהבה, לאחר השנאה". סרט תעודה בשני חלקים על חייו ועל דרכו הפוליטית של אב"א אחימאיר, מנהיג הימין בארץ־ישראל בשנות השלושים. דמות שנויה במחלוקת בתולדות הישוב. האמנם היה נביא האלימות, כטענת יריביו אנשי תנועת הפועלים, אדם שביקש להשליט משטר פאשיסטי בארץ־ישראל ואחראי לרצח ארלוזורוב? או היה, כדברי חסידיו, הראשון שהרים את דגל המלחמה בבריטים, נושא המאבק לעצמאות יהודית וקרבן לעלילת דם בעקבות רצח ארלוזורוב? ירדן לונדון מופיע בסרט כמספר וכן כדמותו של אב"א אחימאיר. החלק השני של הסרט ישודר ביום ראשון 11.5.86, שעה 21.30.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 2.5.86
13.00 וודי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 15.00 סרט. 16.30 איש העכביש. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 מרק ומינדי. 18.30 וובסטר. 20.00 פול גאי. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סרט ערבי. מועדון 700.

שבת 3.5.86
13.00 פלאש גורדון. 13.30 הקטנים. 14.00 סליפר. 14.30 ספר ההרפתקאות. 15.30 ימי העמק האבודים. 16.00 ספורט עולמי. 17.00 ספורט מהעולם. 18.00 כדורגל. 20.00 היאבקות. 21.00 סרט, חדשות.

יום ראשון 4.5.86
13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 בית־חולים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 חדשות. 15.00 סרט. 16.30 תוכנית לילדים. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 מטיילים. 19.00 תרבות. 21.00 שעת משפחה. 21.30 סרט.

יום שני 5.5.86
13.00 וודי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לברן ושירלי (סדרה). 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 חיים אחרים. 21.30 כרוסל. מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 6.5.86
13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 הולק המופלא. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 מלחמת הכוכבים. 19.00 חדשות. 20.00 רפטייד. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סימון וסימון. 22.30 זאב אוויר. חדשות.

יום רביעי 7.5.86
13.00 וודי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 באק רוג'רס. 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 חיים אחרים. 21.30 רמינגטון סטיל. 22.30 קגני ולוסי. חדשות.

יום חמישי 8.5.86
13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 הולק המופלא. 17.00 הבית המעופף. 18.00 לוסי. 18.30 ספורט. 19.00 חדשות. 20.00 הרדקסל ומקורמיק. 21.00 חיים אחרים. 21.30 שישים דקות. 22.30 המירוץ אחרי הגלימה. מועדון 700. חדשות.

הטלוויזיה הירדנית

לתשומת־ליבכם: בירדן שעון־קיץ. שעות השידורים עודכנו בהתאם

יום שישי 2.5.86
13.30 כדורגל בינלאומי וספורט כללי (רק בערוץ 3). 13.20 אביר ברכבים (סידרה לנוער, רק בערוץ 3). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 שירים בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 בלוורייר (קומדיה). 21.10 פלקון קרסט (סידרה אמריקאית נוסח דאלאס). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האנטר (סידרה אמריקאית).

שבת 3.5.86
16.20 ביל וסבסטיאן (רק בערוץ 3). 16.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 3). 17.10 סרטים מצויירים. 18.00 תכנית בצרפתית. 18.20 על טעם וריח (ערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שמור על לשונך (קומדיה אנגלית). 21.00 כוכב מציג את עצמו. 21.30 בידור חו"ל. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי.

יום ראשון 4.5.86
17.20 סרטים מצויירים. 17.30 סידרה מצויירת לילדים (בצרפתית). 17.45 הישרדות (רק בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 אני ונערתי (קומדיה אנגלית). 21.00 קיצה של האימפריה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 דמפסי ומייקפיס.

יום שני 5.5.86
16.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 16.50 מועדון מיקי מאוס (גם בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.10 ילדת הפלא (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 קרול בורנט מציגה את ידידיה. 21.10 רגש והגיון (סידרה אנגלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 דאלאס.

יום שלישי 6.5.86
16.20 בראבו (רק בערוץ 3). 16.30 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.40 אל תאריך בי (לילדים). 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 זה הילד שלי (קומדיה אנגלית). 21.00 גבר נשוי (סידרה אנגלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 רצח היא כתבה (סידרת מתח אמריקאית).

יום רביעי 7.5.86
17.20 תיאטרון האגדות. 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 תיאטרון הבולוור הצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה בדירה. 20.50 סרטון מתח של היצ'קוק. 21.00 חיים קודמים (סידרה דוקומנטרית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.00 האבקה המשית (רק בערוץ 3). 22.10 פלקון קרסט — סידרה אמריקאית.

יום חמישי 8.5.86
16.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.30 בידור לעכברים (לילדים). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.20 מסע הקסמים של של דניאלס (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 לילה של ויסאפרד האל (קומדיה אנגלית). 21.00 נחזרה לעדן (המשך הסידרה). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו

2.5.1986

קול המוסיקה

06.02 „צלילי בוקר"
07.07 „בוקר טוב" בטהובן": 12 וריאציות על השיר „גל קול" בטהובן": 12 וריאציות על נושא מקורי בסול מג'ור
07.30 „שחרית מוסיקלית": בטהובן: רביעיית רזומובסקי מס. 1, שומאן: „תמונות ילדות" לפסנתר סולו, ברהמס: סימפוניה מס.1.
09.30 „קונצרט בוקר": צ'ייקובסקי: סימפוניית „מנפרד", עמי מעיין: „רגלים". בריטן: נהר קרלין — אופרה כנסייתית עפ"י מחזה „נו" יפני
11.57 „מגישים שיר"
12.05 „במחיצתו של ..." — נגן הקלרינית יונה אטלינגר
13.00 „מוסיקה קלסית קלה" — הפעם „פניני אופרה"
14.00 „בואי אתי אל ארמוני" — חיי מוצרט 5. הוד קדושתו (ש.ח)
15.00 „מאולמי הקונצרטים שלנו" — התזמורת הפיל. הישראלית/ר. ולר/ר. לופו־פסנתר (5.5.83) הנס ורנר הנצה: ברקולה בטהובן: קונצ'רטו מס. 1 בדו מג'ור אופ. 15 דבוז'ק: סימפוניה מס. 7 ברה מינור אופ. 70 (ש.ח)
17.00 „דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות — תוכניתו של רם עברון
18.00 „לבקשתכם" — הנדל: סונטה בפה מג'ור לחצוצרה ואירגן, מוצרט: קונצ'רטו בלה מג'ור לפסנתר ותזמורת ק. 488, מרי אבן אור: „ניגונים", מרטינו: קונצ'רטו לאבוב ותזמורת, שוברט: חמישיית „הטרוטה" בלה מג'ור
20.05 זוטות מוסיקליות"

שלום חנוך. „תמונות בשחור לבן (רשת ב', 18.06)

21.00 „קונצרט ליל השבת" — באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס. 3 בסול מג'ור, שוברט: סונטה בלה מינור, בטהובן: סימפוניה מס. 8 בדו מינור, ראבל: קונצ'רטו לפסנתר ביד שמאל, ברטוק: סוויטה מחול
23.06 „קולות" — פורה: „האופק הדימיוני" — ורזואסים, ברהמס: „שירת הגורל", שומאן: „אהבת המשורר". מחזור שירים אופ. 48 למלים של היינה

רשת א'

07.30 „פעמי המזרח" — מצעד פזמונים בסגנון מזרחי עם רם תרמור.
09.30 „מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 „רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס „לקראת שבת" — לכתות הבינוניות והגבוהות: „הסמבטיון" — מאת טובה הרשקוביץ
11.30 „השכלה הָעָה לכל" — „לין, בואו נדבר אנגלית"
12.05 „האר עינינו" — שירים וניגונים
14.06 „לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: „שכונים — היריד הלוחם: הספים מאת נעמי ויסנייר 2) „שלכם בברכה" — שירים וברכות — עם רעיה ארמוני
15.00 „קבלת שבת" — פרשת „קדושים"
16.05 „עם אנשיו" — עם פרופ' שמואל אטינגר — ותקי תולדות ישראל
17.10 „ליל־שבת" — שירים עבריים
18.06 „מוסף רדיו לספרות"
19.05 „שבי השולבית" — קטעי שירה ושירה לשבת
19.30 שידורים לעולים
22.05 „ער הגה" — חדוה ישכר משוחחת עם פרופ' מרסל עשהאל — פסיכיאטר (ש.ח)
23.05 „במחשבה שנה" — נושאים נבחרים בכתבי־עת במערב

רשת ב'

00.53 „אור ירוק — פינה יומית לנהג ולנוסע בעריכת גדעון הור
00.57 רגע של עברית
07.00 „הבוקר הזה"
08.05 „חתול בסנדלים" — תכנית לתלמידים בחופשה
09.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי — עם יוסי גרבר
12.10 „שריקת פתיחה" — לקראת משחקי הכדורגל בשבת
13.00 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14.06 „הכל זהב" — סימני דרך בזמר העברי (ש.ח)
15.06 „תן חיוך" — מערכונים וקטעי הומור
16.10 „עוד מעט שבת" — יעל בן יהודה מדפדפת
17.05 „מאחורי הכותרות" — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעיתונות עורך ומנחה: אברהם מרון
18.06 „תמונות בשחור לבן" — תמיר קיבוצניקי" — עם שלושה יוצרים ילידי קבוץ הגרים היום בעיר — (ש.ח)
19.05 „הטור השבועי"
20.05 „ואני תפילתי"
21.05 „השושנה פורחת" — לקט רומנסות ושירי־עם ספרדיים
22.05 „עוד לא רקדתי די" — ריקודי עם
23.05 „בין שישי לשבת" — שיחה בשניים — עם יצחק לבני
00.10 „שיר אינו רק מנגינה" — שירים עבריים בנושא אחר

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 צלילי בוקר
06.30 „סוקתים עין" — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום עם לאה עוז
07.07 תוספת בוקר — צביקה ספירא ועיתוני סוף השבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם ראודור בנוימן, יצחק בן־נר, אילנה דיין ויעל דיין
09.05 בילוי נעים — עם מולי שפירא
11.05 קולה של אבא עם אלכס אנסקי
12.05 „סנדלים" — שעתיים נעולות עם דורי בן זאב
14.05 שירי משוררים
15.05 „הורדן" — „תאטרדיר" — מסיבת יום הולדת שערכו בגלי צה"ל לשחקן הותיק רפאל קלצקין ביום הולדתו. התוכנית משודרת לשידור תוד לרגל יום הולדתו ה־80. מנחה: יעקב אגמון.
16.05 „שיר בשקט בשקט" עם מירב אפשר
17.05 רבעים דוקומנטריים — רכבות תחתיות — עורך אברי רביד, בורה שחקה — עורך סכי רכלבסקי. חינוך מיני בבתי ספר דתיים — עורך חמי בריוסף.
18.05 „חיילים, אנשים צעירים" — עם פנינה בת צבי
19.05 „שעה הסטורית" — אלכס אנסקי משוחח עם פרופ' מיכאל הרסגור על חייה של ז'אן דרק
20.05 „לא על הלוף לבדו" — שעתיים של מוסיקה ופטפטי רדיו נושאי פרסים
22.05 „עשן בעיניך" — שעתיים של שירים עם גרי לבנה
00.05 מופע הרדיו והטרנזיסטור של יואב קוטנר
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים

רשת ג'

06.11 „יום שישי חור" — שירים עבריים
08.05 „להיות שם" — עם שעה אחת. ספה אחת
09.05 „גן המתהיכון"
11.05 „מקום משהו" — עם מנחם פרי
13.05 „צפיות בביבש" — עם דן כנר
15.05 „לנוח ערב" — שירים עבריים
17.05 „כאן, שם ובכל מקום"
19.05 „ומי שכוזר" — שירים עבריים
20.05 „בליל שבת"
22.05 „טיול לילי" — שירים עבריים
23.05 „ירושקו" — פזמונים בסגנון קצב

שבת רדיו

3.5.1986

קול המוסיקה

07.11 "שחרית לשבת" מוצרט: סרנדה מס' 1 ברה מג'ור פולנק: קונצ'רטו לשני פסנתרים ולתזמורת שפוהר: שמינייה במי במול מג'ור, לכלי־קשת ולכלי נשיפה פרוקופייב: "הסימפוניה הקלסית"
08.30 רומינוער — לילדים
09.00 למי סידורה?! — לה פה סולו
09.55 "מגישים שיר"
10.00 "קונצרט השבת" מהקלטות התזמורת הסימפונית ים רשה"ש שידור שני של הקונצרט שהיה ב־27.3.86 מנצח־סרג'ו קומיסיונה סולן — עוזי ויזל סרג'ו נטרא: פרלוד סן־סנס: קונצ'רטו לצ'לו ותזמורת, ברהמס: סימפוניה מס' 2 ברה מג'ור. פרוקופייב: סונטה לצ'לו ופסנתר, באך: סויטה מס. 2 ברה מינור, לצ'לו סולו
12.00 "רדיו דרמה" "ממשיכים" מאת: מורין או' כריין תרגום: גילה משולם בימוי: נסים קמחי משתתפים: עדה טל /חנה רוט/ סמדר בורנר /ריינה רונבאום/נחום בוכמן
13.00 "אמנים שהקלטנו" — אוריאל צחור מיצירות ליסט וראבל
14.05 "מירקם" רצף מוסיקלי
15.00 "קונצרט לצהרי שבת" — בטהובן: סונטה בלה מג'ור לכנור ופסנתר אופ. 47 "קרויצר" סוק: סרנדה לכלי־קשת סן־סנס: קונצ'רטו מס. 2 בסול מינור לפסנתר ותזמורת שוברט: סימפוניה מס. 6 ברו מג'ור
17.00 "בואי אתי אל ארמוני" חיי מוצרט: 6, החטיפה מן ההרמון
18.00 "מוסיקה מן העבר הרחוק"

נתן זך, "הומאז' לפאול צלאן" (רשת א', 12.05)

10.00 "קונצרט הערבית של מוצאי השבת" היידן: שלישייה במי מג'ור לפסנתר כנור וצ'לו. פרסל: "מוסיקה לרגע קט" מתוך אריפוס. אברהם אמזלג: "מזמור" לאבוב וכלי־קשת ובהשראת פרק כז. תהלים), וילה לובוס: כורוס מס.5. דביסיו "הים" שירה סימפונית
20.05 "אופרה" — רימסקי קורסקוב: כלתו של הצר
23.00 "מוסיקה קאמרית" — היידן: 3 שלישיות פסנתר בדו מג'ור, פה מינור, מי במול מג'ור

רשת א'

09.05 "עולם המדע"
09.30 "סיפורדיו" — "השגרירות המופלאה" — מאת דן צלקה מגישו שמעון בר
10.05 "מגישים שיר"
10.09 "מוסיקה לבוקר שבת" — מגיש רם תרמוך
11.05 "פרופיל" — דיוקן ישראלי — משרטט: אמנון אחינעמי עם אורציון ישי — תכנית שניה
12.05 "הומאז' לפאול צלאן" תכנית ראשונה "פרג וזכרון" על ילדותו ונעוריו של פאול־אנטשל־צלאן בין המשתתפים: נתן זך, יצחק בן אהרון דוד וירמן ועוד
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים א) "שירים הם חברים של ספורים" — "הגמדים שלי" — מאת סמדר שיר (ש.ח) ב) "ניבנייט" — "הדיד הלוחם" — תכנית מאת נעמי וישנגיצר (ש.ח) ג) "ספור לשבת" — "יורשו של הקוסם" — מאת חנה עירונית קורא: יעקב בודו
15.05 "דרכי ארם" — עם רחל חלפי
16.05 "מילים שמנסות לגעת"
17.10 ביסות ובדים
18.00 "רדיודרמה" — תלמידיו הטובים של נחתומי מאת יעל מורוני. בימוי: דליה עמית משתתפים: גילה אלמגור, אורי אברהמי ואינה רוזובסקה (ש.ח)
19.05 "אנתולוגיה קטנה לשירה"
19.30 שידורים לעולים
22.05 "שיחת חולין" — דיון בעניני היום מנחה: שמואל אלמוג
23.05 "עכשיו ספרות" — המוסף לספרות (ש.ח).

רשת ב'

07.11 "זמר זמר לך"
08.05 "מי ישן" א)."אור ואלכסנדרה". פרק שמונה־עשר ואחרון
09.05 "שאלה של טעם" — עם חיים קינן
09.55 עוריה אלון מספר על נוף הארץ
10.05 יומן השבוע — עורך ומגיש: דוד ויצטום
11.05 "הכל זהב" — סימני דרך בזמר העברי עורך ומגיש: אהוד מנור.
12.05 "זוג משמיים" — שעשועון לזוגות נשואים
13.10 "בגוף ראשון" — עם המשורר אבנר טריינין
14.11 "ארץ תמרת"
15.05 "רגעי קסם"
16.05 "שירים ושערים".
18.06 "מפיק חיי" — עם דלית אורמיאן
18.30 ממברש הספורט
19.05 "הקול קלנוע" — בעריכת דן פיינרו
20.05 יומן השבוע — עורך ומגיש: דוד ויצטום ש.ח.
21.08 "ניגונים"
22.05 פרקי היום בתנ"ך
22.10 "מלווה מלכה"
23.05 "עד כאן" — מופע ראיונות שבועי של "קול ישראל" מנחה: שמואל שי

גלי צה"ל

07.05 "מעל ומתחת לשמיכה"
08.05 יומי של שירים — שירים עבריים
08.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון
10.05 שמונה שנים למבצע ליטני — לקוחים על רקע מלחמת של"ג. משתתפים: השר עזר וייצמן, השר מרדכי גור, האלוף יצחק מרדכי ואלוף במיל' יאנוש בן־גל. מנחה ומראיין: זאב שיף
11.05 "שירותרום יוצא לדרך" — מופע פומבי מיוחד לפתיחת השירותרום 86, כפי שהוקלט באולם "הבימה" בת"א. משתתפים: ירדנה ארזי, הגבעטרון, רבקה זוהר, הכל עובר חביבי, יזהר כהן, שלישיית "כמו צוענ", אריק לביא, חנה לסלאו, חיים משה, נתנאלה, טוביה צפיר, ריטה, להקת הנח"ל ותזמורת צה"ל בניצוחו של יצחק גרציאני. (ש.ח.)
13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם העיתונאי מוטי קירשנבאום על סאטירה, טלוויזיה ופוליטיקה
14.05 הכל זורם — עם דובי לנץ
16.05 סינמה שכח — תכנית בענייני קולנוע, עורך: גידי אורשר
17.05 קריאת כיוון — תכנית דו שבועית על ספרים וקוראים. בין היתר שיחה על הספר מול הסרט "זכרונות מאפריקה".
18.05 "משלנו" — מצעד הפזמונים העבריים
19.05 מצעד הפזמונים הלועזיים
20.05 "הפולנים באים"
21.05 מסורת מסורת — במוצאי יום מנוחה
22.00 כל הג'אז הזה — עם דני קרפל
00.05 ציפורי לילה מארח — קובי מידן מארח את המשוררת הלית ישורון המגישה את השירים האהובים עליה
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

07.11 "צלילים למוכרת"
08.05 "גוונים" — שירים עבריים
10.05 "על בטוח" — להיטי כל הזמנים
12.05 "להיטים לוהטים"
14.06 "כוכבים"
16.05 "עונג שבת" — שירים עבריים
17.05 "שיר בין ערביים"
19.05 "זמר שבוה" — שירים עבריים
20.05 "פזמונהמון" — מחרוזות פזמונים
21.00 "ארוויזיון 1986" — שידור חי מנורבגיה
00.10 "טיול לילי" — שירים עבריים

ראשון רדיו

4.5.1986

קול־המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.07 "בקר טוב" הנדל: "חגיגת אלכסנדר". קונצ'רטו גרוסו ברו מז'ור: גרטרי: שלושה מחולות כפריים
07.30 "שחרית מוסיקלית": דביין: סמפוניה קונצרטית בסול מז'ור, לשני חלילים ולתזמורת: מנדלסון: שמיניה במי־במול מז'ור: סן סנס: קונצ'רטו מס' 3 לכינור ולתזמורת: יוזף סוק: "סיפור אגדה"
09.30 "קונצרט בוקר": רוסל: סונטה מס' 1 לכינור ופסנתר: גרנדוס: תמונות רומנטיות: שוברט: חמישית "הטרוטה": מוצרט: סמפוניה קונצר' לכינור, ויולה ותזמורת
11.57 "מגישים שיר"
12.05 "אמנים באולפן" — באך־קבלבסקי: סונטה מס' 2 ברו מינור: רוול: שחרורה: דיפארק: 2 שירים: דהפייה: 7 שירי עם.
13.00 "קונצרט צהריים" דביסי: פינת הילדים צ'ייקובסקי: סוויטה מתוך הבאלט "מפצח האגוזים": רחמנינוב: קונצ'רטו מס. 3 ברה מינור לפסנתר ותזמורת: פרוקופייב: הקנטטה "אלכסנדר נייבסקי"
15.00 למי — סידורה?! — לה פה סול (ש.ח.)
16.00 "קונצרט מנחה" מוצרט: סימפוניה מס. 26 במי במול מז'ור: יאנאצ'ק: רביעייה מס. 2 לכלי קשת, "מכתבים אינטימיים": ברהמס: קונצ'רטו מס' 2 בסי במול מג'ור, לפסנתר ותזמורת: דבר ז'אק: סימפוניה מס. 4 ברה מינור
18.30 "מוסיקה ליום ראשון" י.ס. באך — קנטטה מס' 12, "בכי, יגון, קינה, ונהי"; בטהובן — קנטטה על מותו של הקיסר יוזף השני: ק.

רחמים אלעזר, "לאור הזכרונות" (רשת א', 16.05)

תומאס — מיסה בלה אופוס 1
20.05 "ערב טוב" — ויואלדי: קונצ'רטו בדו מג'ור, לכלי נשיפה "סן לורנצו"; ארן: פתיחה מס. 4 בפה מג'ור
20.27 "מגישים שיר"
20.30 "הקונצרט הקאמרי השבועי" — קונצרט בנגינת רביעיית קרויצברגר, ברלין.
22.30 "מסורות מוסיקליות בארץ" — הברכה לארבע קצוות הארץ בחג הפסחא של הכנסיה הארמנית־האורתודוכסית
23.00 "מוסיקה מן העבר הרחוק"

רשת א'

07.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים
08.05 "חוגה" — עם בני הגדל
09.05 "השיר לא תם" — שירים.
09.30 "מפגש" מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי.
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס ספור וצליל — והפעם: "בארץ הפלאות" — מאת דבורה עומר
11.30 "השכלה ודעת לכל" — "צרפתית למתקדמים".
12.05 "בערוגות הבושם"
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" א) "שירים הם חברים של סיפורים" — "לאן החסידות עפות" — מאת יהואש בירבר; ב) "מוק הדוד הקוסם" — מאת אריקה מאן
14.45 לילדים הגדולים "חתול בשק" — ילקוט כל־בו
15.30 "עולם המדע"
15.55 "ספר חדש" — סקירה
16.05 "לאור הזכרונות" — עם רחמים אלעזר (ש.ח.)
17.12 "מגישים שיר"
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה" — "צמיחת המדינות החדשות באפריקה".
18.06 "מנחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 "מחשבת ישראל" — שיחות מפי פרופ' איתמר גרינוולד
19.30 שידורים לעולים
22.05 "תפוח ועץ" — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם עורכת ומנחה: והפעם: "גירושים" — התחשבות בילד בעת גירושים

רשת ב'

06.53 "אור ירוק" — פינה יומית.
06.57 רגע של עברית
07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "סעו לשלום" — מנחה: ג. הור
09.05 "ביקור בית" — עם רבקה מיכאלי
10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין.
12.10 "גל פתוח".
13.00 "בחצי היום".
14.06 "יש עניין" — עם גבי גזית
15.05 "רגעי "קסם"
16.05 "שירים ושעורים"
17.10 שידור משחק כדורגל בין נבחרת ישראל לבין ארגנטינה שידור חי מהאיצטדיון ברמת־גן
19.00 "היום הזה"
19.35 "עם ישראלי" — מוסף לענינים יהודיים בעולם
20.05 "אומר בשבחין"
22.05 "תזמורות כליינשיפה"
23.05 "צלצול שלישי" — שבועון לאומנויות בשידור חי

גלי צה"ל

05.55 באופן מילוליעם אבשלום קור
06.05 צלילי בוקר
06.30 "פוקחים עין" — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום עם לאה עוז
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי
10.05 "הפסקת 10" — עם מיכל ניב
11.05 "נכון לעכשיו" — עם רפי רשף
13.05 "קרש רדיו" עם אברי גלעד
14.05 "רו. רה יומי" — עם דובי לנץ ורני קרפל
15.05 "פגישה יומית" — עם אורלי יניב
16.05 "רדיו ספורט" — מגאזין ספורט
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.30 כוונת — מגאזין גלי־צה"ל לענייני צבא ובטחון. עורך ומגיש: אורי פז.
17.50 יומן ספורט
18.05 "שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נוושתן
19.05 "מה יש" — עם ארז טל
20.05 "זה קודה" — מגאזין המוסיקה של גלי צה"ל. עורכים ומפיקים: אבישי מתיה, דנה פיינרו ושרון גל.
21.00 מבט לחדשות
21.30 פזמונים לכולם
22.05 על הדבש ועל העוקץ — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 "לילה לילה" — עם יואב קוטנר
23.55 "שיחת חצות" עם הסוציולוג ד"ר אבישי ארליך
00.05 ציפורי לילה משוחחות — שלמה ארצי משוחח עם מאזינים
02.05 ללא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

06.11 "בחזרה לאושר" — להיטים ותיקים
07.07 "שיר במוקר בבוקר" — שירים ופזמונים ישראליים
09.05 "מה, כבר תשע?" — עם אבי אתגר
10.05 "דברים טובים" — עם שמירה אימבר
11.05 "רק מוסיקה"
12.05 "שעה תמימה" — עם מלאכי חוקיה
13.05 "רק בימי חול" — עם מנחם פרי
14.06 "לי ולך — שיר וברכה"
15.05 "חודש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי
16.05 "מוסיקה לענייך"
17.05 "הצגה יומית"
18.06 "מצעד הפזמונים הלועזיים"
21.05 "אורים עתיק" — שירים שלא נס ליחם — עם מרים אלון
23.05 "הלילה הוא שירים"

שני רדיו

5.5.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי הבוקר
07.07 בוקר טוב — סקרלטי: גן השושנים — הנדל: סונטה בסי מינור אופוס 1 מס. 9 לחליל.
07.30 שחרית מוסיקלית: בוקריני: סינפוניה ברה מינור — רודריגו: קונצ'רטו ד'ארנחואז לגיטרה ותזמורת.
09.30 קונצרט בוקר — בטהובן: סונטה מס. 5 בפה מג'ור אופוס 24 לכינור ופסנתר (סונטת האביב) דביסי: אביב סויטה סימפונית על פי ציורו של בוטיצ'לי לה פירמוורה: מיוה: האביב 5 קטעים לפסנתר; סטרווינסקי: פולחן האביב מוסיקה לבלט: ויוולדי: קונצ'רטו מס. 1 במי מג'ור — האביב מתוך ארבע העונות; שיין: האביב מחייך — מדריגל: מהלר: השכור באביב (מתוך השיר על הארץ): שומן: סימפוניה מס. 1 במול מג'ור אופוס 38 — האביב.
11.57 מגישים שיר
12.05 מאוצר הסרטיה — צ'ייקובסקי: שלישיה לכנור: צ'לו ופסנתר אופוס 50.
13.00 קונצרט צהרים — באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס. 5 ברה מג'ור: היידן: רביעייה בסי מינור; מוצרט: קונצ'רטו בלה מג'ור, לקלרנית ותזמורת, ק. 622; בטהובן: המוסיקה ל"אגמונט" של גתה.
15.00 מוסיקה ויוה — יצירות מרוסטרום המלחינים הבינלאומי 1985 (הולנד) צ'ק בנק — דקות חיים; (יפן) הרויוסקי נוגאיוה — מבט צפור חולפת התזמורת הפילהרמונית של טוקיו.
16.00 קונצרט מנחה: קופרין:

יהודה פוליקר, "אחרי המלחמה" (גלי צה"ל, 19.05)

האפותאוזה של לולי; היידן: שבע המלים האחרונות; ברוקנר: סימפוניה מס. 7.
18.30 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית י"ם רשה"ש: ארי הלפרן: אמיטאף אאושוויץ (מצבת זכרון): משה ויינברג: סימפוניה מס. 6 (כנור יהודי): ארי בן־שבתאי: אלגיה לאנה פרנק; בטהובן: הפוגה הגדולה: אופוס 133.
20.05 ערב טוב — יצירות נוגות
20.27 מגישים שיר.
20.30 קונצרט — שנברג: הנצול מורשה: אוסקר מורבק־מיומנה של אנה פרנק, לסופרן ותזמ.: פרוקופייב — סימפוניה קונצרטית־צ'לו ותזמ: צייקובסקי סמפוניה מס. 6 בסי מינור או 74.
23.00 מירקם.

רשת א'

07.30 היו שירים — פזמונים ישנים.
08.05 חוגה — עם בני הגדל.
09.05 השיר לא תם — שירים.
09.30 מפגש — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי.
10.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה.
11.10 השידור היומי לבתיה"ס — ספור אני שומע — לכתות ב', ג' והפעם: יש לי בעייה — קשיים כלכליים במשפחה מאת מיכל גרוסמן.
11.30 השכלה ודעת לכל — ת"א — הדור הראשון — 1906־1936.
12.05 אורח לשעה — עם: דודו רותן.
14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) קוקי הבקוקי מאת טובה הרשקוביץ קוראת: נילי המאירי; ב) מעשה הרועה הצעיר — מאת רבקה גורפיין; ג) מוק הדוד הקוסם — מאת אריקה מאן; ד) סמור השכנע — זיג היגוש — מאת עוזי בקרכבען קורא: בני הגדל.
15.00 לילדים הגדולים המשך יבוא

— שעשועון בשידור חי.

רשת ב'

06.53 אור ירוק - פינה יומית [...] גדעון הוד.
07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום — מנחה: ג. הור
09.05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי.
10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים.
13.00 בחצי היום — חדשות.
14.06 יש ענין — עם גבי גזית.
15.10 רגעי קסם.
16.05 שירים ושעורים.
17.10 יומן כלכלה.
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
18.06 שעה חופשית — מגזין [...] לעניני חינוך.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 פראג של החלומות — עם פרופ' שאול פרידלנדר.
21.05 רדיודרמה — רעב — מאת נאוה סמל — עיבוד: נאוה שאן בימוי: יובל מסקין. משתתפים: נאוה שאן, יונתן צרצ'י עפרה יוגב, יעקב יעקובסון ואורית בריגל.
22.05 שורשים — [...] והשואה.
00.10 שירים עבריים.

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.05 צלילי בוקר.
06.30 פוקחים עין — מידע ומוסיקה לתחילת היום עם לאה עוז.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם ראובן בנזימן, יצחק בן נר, אילנה דיין ויעל דן.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי
10.05 הפסקה 10 — מיכל ניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף
13.05 קשר רדיו — עם אברי גלעד
14.05 רו רה יומי עם דובי לנץ ורני קרפל
15.05 פגישה יומית עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.30 משהו עולמי — מגאזין גלי צה"ל לעניני חוץ.
17.50 יומן ספורט.
18.05 פולין 1986 — מסע [...] קיבוצים.
19.05 אחרי המלחמה — יהודה פוליקר ויעקב גלעד, בנים לניצולי שואה משוחחים עם הוריהם על תחושותיהם ובעיותיהם של בני הדור השני, ומגישים שירים, בהם כמה שהולחנו במיוחד לתוכנית זו ע"י פוליקר.
20.05 שלושים ושמונה שעות [...] — סיפורה של מלכה [...] שואה, מראיין ועורך: [...]
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שירי ארץ אהבתי.
22.05 לחיות עם העבר — [...] שואה.
23.05 כל כך רציתי לחיות — [...] קורותיה בטרזינשטט ובברגן בלזן מראיין ועורך: גדעון [...]
00.05 שירים לתוך הלילה.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.11 בחזרה לאושר — להיטים ותיקים
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים ופזמונים ישראליים.
09.05 מה כבר תשע? — עם אבי אתגר
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.
11.05 רק מוסיקה.
12.05 שעה תמימה — עם מלאכי חוקיה.
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי
14.05 לי ולך — שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לעניין.
17.05 הצגה יומית
18.06 [illegible]
20.05 שירים עבריים
01.10 התקווה [...]

שלישי רדיו

6.5.1986

קול המוסיקה

06.03 צלילי בוקר
07.07 שירים מתקופת השואה — מושרים ביידיש ובלאדינו
07.30 שחרית מוסיקלית — באך: סויטה מס' 2, ברה מינור, לצ'לו סולו; ברבר: אדג'ו לכלי קשת; באך: סרנדה מתוך סויטה מס' 5 לצ'לו סולו; מאהלר: סימפוניה מס. 6 בלה מינור, הטראגית.
09.30 קונצרט בוקר: וילפרד ג'ווסס: רקויאם; שוברט: חמישיה בדו מג'ור לכלי קשת; סטרבינסקי: אלגיה; מאהלר: פרק הסיום מתוך סימפוניה מס. 2, התחיה.
11.57 מגישים שיר.
12.05 מוסיקה קאמרית — מפרי עולם של מלחינים יהודיים בטרזינשטאט — גדעון קליין: סונאטה לפסנתר: גדעון קליין: שלישייה לכנור. ויולה וצ'לה: ויקטור אולמן: סונאטה מ' 6 לפסנתר: הנס קראסה: מחול לכנור, ויולה וצ'לה: פאבל האס: ארבעה שירים.
13.00 קונצרט צהרים — סקרלטי: סונטה ברה מג'ור: חצ'טוריאן: קונצ'רטו לפסנתר ותזמורת; בטהובן: שביעייה במי במול מג'ור; שוברט: סונטה בסי במול מג'ור, מן העזבון.
15.00 קונצרט — שוסטקוביץ': מן השירה העממית היהודית פליישמן/שוסטקוביץ': כנורו של רוטשילד.
16.00 קונצרט מנחה — היידן: רביעית כלי קשת בפה מינור: שוברט: שירת הברבור קובץ שירים: ברוקנר: סימפוניה מס. 4 ה' רומנטית.
18.30 אתנחתא — שוסטקוביץ':

שבח וייס, "מסע לפלנטה אחרת 1985" (רשת ב', 17.05)

רביעייה מספר 8 בדו מינור: רס דע'עו: רביעייה מס' 3, אופקים: ברהמס: רביעייה בלה מינור.
20.05 ערב טוב — ובר: הפתיחה קלע הכשפים: שוברט: פרק רביעייה בדו מינור.
20.27 מגישים שיר
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו — התזמורת הפילהרמונית הישראלית + נועם ייגני (המנצח) סולן — ארנן ויזל פסנתר: מנדלסון: הפתיחה:ברוק: קונצ'רטו לפסנתר מס.3 ברהמס: סימפוניה מס' 4, במי מינור
22.30 "פעם ועוד" — רומאן וו. ואיזנצק: מטאכאסיס
23.00 "ברק הברוק ורסיסי רנסנס" —

רשת א'

07.30 שירים עבריים
08.07 "חוגה" — עם בני הגדל בסימן יום השואה
09.05 "שירים עבריים
09.30 "מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי והפעם: "לחיות עם השואה" — התמודדות עם הנושא במערכת החנוך, בתיעוד ובמחקר — ניצולי שואה רוצים לספר.
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 השידור היומי לבתיה"ס שידור לחנוך המיוחד יועצת: כרמלה ארנן והפעם: "יוסקה הכלדר" — תכנית ליום הזכרון
11.30 "סיפורדיו" "השומר בוכהולץ" — מאת גד אחז. מגיש: אברהם מור
12.05 שירים עבריים
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים.
15.05 "המרדף שלא רדף" — על הכשלון בבואם לדין בעולם של פושעי המלחמה הנאציים ועוזריהם בני העמים האחרים ועל הצלחתם לפתוח בחיים חדשים בארצות המערב
17.10 "הורים ובנים" — הורים ניצולי שואה מתראיינים על־ידי ילדיהם — עורך: יואל רפל
18.06 שירים עבריים
19.05 "שעור בתלמוד"
19.30 שידורים לעולים
22.05 "שנינו ביחד וכל אחד לחוד".

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה" — הודעת הקריין
08.07 "בצל גרדומים" — אנתולוגיה ליום השואה (ש.ח)
10.05 "רדיודרמה" — "רעב" — מאת נאוה סמל עיבוד: נאוה שאן. בימוי: יובל מסקין משתתפים: נאוה שאן, יונתן צרצ'י עפרה יוגב. י. יעקובסון ואורית בריגל (ש.ח)
11.05 "המחיר" — עם הסופרת מרים עקביא ביום הזכרון לשואה ולגבורה
12.05 "בחזרה למשפט אייכמן" — 25 שנה למשפט
13.00 "בחצי היום" — חדשות ושירים נוגים
14.06 "מיכאל גלעד" — סיפור אישי של ניצול שואה
15.05 "המרדף שלא רדף" — על הכשלון בהבאתם לדין בעולם של פושעי המלחמה הנאציים ועוזריהם בני העמים האחרים ועל הצלחתם לפתוח בחיים חדשים בארצות המערב
17.05 "מסע לפלנטה אחרת 1985" — רשמי מסע בפולין של פרופ' שבח וייס עם תאומי מנגלה
18.06 "חסידי אומות העולם"
19.00 "היום הזה"
19.35 שירים עבריים
20.05 פרקי חזנות "בבקשתך"
22.05 "עוד פעם אחת" — תכניות בשידור חוזר: "פראג של החלומות" — עם פרופ' שאול פרידלנדר
23.05 "קפה ראשו" — חידושים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם - שמוליק רוזן

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 צלילי בוקר
06.03 "פוקחים עין" — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום עם לאה עוז
07.07 שבע אפס שבע — עם איתן ליפשיץ
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם ראובן בנזימן, יצחק בנ־נר, אילנה דיין ויעל דן
09.05 היכן היתה השמש" — שמונה שעות משדר גלי־צה"ל ליום הזכרון לשואה ולגבורה תשמ"ו. ראיונות קצרים בנושא השואה. בין השאר יסופר על העבודה במשרפות באושוויץ, פינוי הריסות גטו ורשה ע"י יהודי סלוניקי, המחתרת החלוצית בהולנד, ימי הכיבוש הגרמני בטונים, המרד הגדול במחנה הריכוז סוביבור, פעולת הנקם של הפרטיזנים לאחר חיסול יהודי העיירה ולודבה, הצלת כתבי יצחק כצנלסון, גילויי עורה הרדית בימי השואה, שכול השואה מול שכול מלחמות ישראל והטראומה הנפשית של ניצולי השואה.
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.50 יומן ספורט
18.05 "אחרי המלחמה" — יהודה פוליקר ויעקב גלעד, בנים לניצולי שואה משוחחים עם הוריהם על תחושותיהם ובעיותיהם של בני הדור השני. ומגישים שירים, בהם כמה שהולחנו במיוחד לתוכנית זו ע"י יהודה פוליקר.
19.05 שירים משלנו
21.00 מבט לחדשות
21.30 פזמונים לכולם
22.05 על הדבש ועל הכפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 "לילה לילה" — עם יואב קוטנר
23.55 "שיחת חצות" — עם המשוררת מאיה בז'ראנו
00.05 ציפורי לילה עם דורי בן־זאב. תוכנית מוסיקלית בנימה אישית
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

06.05 שירים עבריים
08.07 שירים עבריים במשך כל היום
20.05 "מקום בצמרת"
23.05 "מניני גאו'"

רביעי רדיו

7.5.1986

קול־המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.07 "בוקר טוב" — ליסט: "טאסו" פואמה סימפונית. בעקבות ביירון
07.30 "שחרית מוסיקלית": רספיגי: חנות הקסמים, מוסיקה לבלט בעקבות רוסיני; ליסט: סונטה לפסנתר בסי מינור.
07.30 "קונצרט בוקר": היידן: קונצ'רטו ברה מג'ור לצ'לו ולתזמורת.
11.57 "מגישים שיר"
12.05 "רפי פסנתר" באך: פרטיטה מס. 1 בסי במול מג'ור: בטהובן: סונטה מס. 13, במי במול מג'ור: שומאן: נובלטה: שופן: פולונז בפה דיאז מינור
13.00 "לבקשתכם של אמצע השבוע" אלבינוני: קונצ'רטו מס. 5 ברו מג'ור ל־2 אבובים וכלי קשת: ירדנה אלוטין: "על גולה דוויה".
15.00 "בין חברים" — ווהן־וויליאמס: סוויטה: שוטון: ערב חג: מקיפי: טוקטה לתזמורת
16.00 "אומנים באולפן" — רביעיית החליל הישראלית: ג.פ.באך: רביעייה אופוס 8 מס. 5; רייצנשטיין: פרטיטה (1959); קופלנד: 2 קינות (1971); פרבוסט: "מור ביילס" (1960); מוצרט: רביעייה ברה מג'ור ק. 285
17.00 "מוסיקה כאן ועכשיו" יצירות מתוך קונצרט קבוצת "מוסיקה נובה" שהיה באולם צוותא בת"א ב־19 בינואר 1986.
18.00 "מאולמי הקונצרטים בעולם" — התזמורת הסימפונית של רדיו פרנקפורט.
19.30 "רומינוער" - לנוער המתבגר
20.05 יוסף היידן — לידתה של

ג'וזף היידן, "לידתה של סונאטה" (קול המוס, 20.05)

סונאטה: הפסנתרן אריה ורדי מסביר תהליך התפתחותה של הסונטה הקלאסית לפסנתר. תכנית שלישית: המנואט
20.57 "מגישים שיר"
21.00 אופרה של יום רביעי — קורנליוס: "הספר מבגדד"; דביסי: נפילת בית אשר
23.00 "צלילי לילה".

רשת א'

07.30 "היו שירים" — פזמונים.
08.05 "חוגה" — עם בני הגדל
09.05 "השיר לא תם" — שירים.
09.0 "מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה
11.10 השידור היומי לבתיה"ס "אלה תולדות" — סדרת תכניות בנושאים יהודיים.
11.30 "השכלה ודעת לכל" — "השקפות השאלה הערבית בספרות העברית" הפעם: מאבק מעמדי או לאומי — שיחה עם אהוד בן־עזר
12.05 "שוב אתכם" — מופע פומבי
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים "מי ישן" א) "אור ואלכסנדרה" — סיפור בהמשכים מאת יצחק נוי וכביצועו; ב) "גיהה" — ספורה של נערה עירבייה — מאת גלילה רון־פדר קוראת: סועד גדאיישי. ביצוע: יעל רבנו; ג) "ספה בין הרקלים" — מאת סמי מיכאל פרק שמונה עשר ואחרון
15.00 "ותולימוני" — ממנים באולפן משיבים לשאלות המאזינים.
15.55 "מאוצר הספרים" — סקירה על ספר חדש
16.05 "מועדון שעון הזהב" — מעולמו של האדם המבוגר
17.12 "מגישים שיר"
17.30 "האוניברסיטה הפתוחה" — "לידתה של סונטה" — בנגינתו והגשתו של פרופ' אריה ורדי והפעם: "ארון אלברטי"
18.06 "מנחת ערב"
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 סיכום ההלכה היומית — מפי הרב חיים פרדס
19.30 שידורים לעולים
22.05 "חבר מאותו כוכב" — תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי.

רשת ב'

06.53 "אור ירוק" פינה יומית לנהג.
06.57 רגע של עברית
07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "סעו לשלום" — מנחה: ג. הור
09.05 "ביקור בית" — עם רבקה מיכאלי
10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי
12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים
14.06 "מ־11 הנקודות עד דגל הדיו"
16.05 "שירים ושעורים"
17.10 "יומן כלכלה"
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה
18.06 "זרקור" — עורך ומנחה: יצחק גולן
18.45 היום בספורט
19.00 "היום הזה"
19.35 "מוסף לענייני צבא ובטחון
20.05 "ניחוחי הציר" עם שלישיית המעפיל (ש.ח.)
21.05 "שיר לדרך"
22.05 "ביצה ומסך" — לקט קטעים מתוך מחזות מוסיקליים וסרטים
23.05 "משחקי לילה"

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 צלילי בוקר
06.30 פוקחים עין — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום עם לאה עוז
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם ראובן בנזימן, יצחק בנ־נר, אילנה דיין ויעל דן
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי
10.05 "הפסקת 10" — עורך: שרון מולדאבי עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף
13.05 "קשר רדיו" — עם אברי גלעד
14.05 "רו רה יומי" — עם דובי לנץ ורני קרפל
15.05 "פגישה יומית" — עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.30 ערבסק — מגאזין גלי־צה"ל לענייני המזרח התיכון עם אלדד בק
18.05 "שער משודר" — מגאזין לענייני צבא ובטחון
19.05 "מה יש" — עם ארז טל
20.05 "בלוז הרלוקס" — עם דני קרפל
21.00 מבט לחדשות
21.30 פזמונים לכולם
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.55 "שיחת חצות" — עם העיתונאי יאיר לפיד
00.05 ציפורי לילה קלאסיות — עם ארי פרנקל
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה עם לאה עוז
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

07.07 "שיר בבוקר בבוקר" — שירים ופזמונים ישראליים
09.05 "מה, כבר תשע?" — עם אבי אתגר
10.05 "דברים טובים" — עם שמירה אימבר
11.05 "רק מוסיקה"
12.05 "שעה תמימה" — עם מלאכי חוקיה
13.05 "רק בימי חול" — עם מנחם פרי
14.06 "לי ולך — שיר וברכה"
15.05 "חדש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי
16.05 "מוסיקה לעניין"
17.05 "הצגה יומית"
18.06 "היה היה" — מצעד להיטים.
20.05 "עם כל הנשמה" — עם משה מורד
22.05 "משלנו" — שירים עבריים
23.05 "הלילה הוא שירים"

חמישי רדיו

8.5.1986

קול־המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.07 "בוקר טוב" ביזה: סקרצו מתוך "רומא"; ווכר־בריליון: הזמנה למחול: גלזונוב: מחול ספרדי
07.03 "שחרית מוסיקלית" — רוסיני: פתיחה "העורב הלקחן"; דבר ז'אק: סרנאדה לכלי נשיפה. צ'לו וקונטרבס ויצירות מאת: אורלנדו די־לסו, הלפטר, דוליוס, שופן, הלפרן, שנברג, סמטנה ונלברון
09.03 "קונצרט בוקר": מיצירות פיירנה, קופרן, ראבו, מין 4 העונות, שוסון ופואמת האהבה והים ודביסי והים
11.57 "מגישים שיר"
12.05 "מאוצר הסרטיה" — שלישיית יובל: היידן: שלישייה בפה דיאז מינור; בטהובן: שלישייה מס. 2 בסול מאג'ור
13.00 "קונצרט צהריים" — וורדי: רביעייה; בוקריני: קונצ'רטו לצ'לו: רספיגי: רשמים מברזיל: מילו: סונאטה: סן־סנס: סימפ' מס' 3
15.00 "מפגשים מוסיקליים"
16.00 "אתנחתא" — שידור חי — שלישיית הפסנתר הישראלית: מוצרט: שלישייה ק.496; הנצה: סונאטה קמרית; שומן: שלישייה ברה מינור
17.30 "קונצרט מנחה": ברבר: סימפוניה מס' 1; בריטן: קונצ'רטו לכינור ותזמורת; צ'ברייה: חגיגה פולנית.
20.05 "ערב טוב" - יוהאן פרידריך פאש: קונצ'רטו ברה מג'ור לחצוצרה, שני אבובים, תו. כלי קשת וקונטינואו.
20.27 "מגישים שיר"
20.30 קונצרט סיום של תחרות "קול

האשם מחמיד, ראש עיריית אום אל פחם, (גל"צ, 23.55)

ישראל" לאמן הצעיר — שידור ישיר מאולם ז'ראר בכר — התזמורת הסימפונית ירושלים מנצח — גארי ברתיני
21.30 אנתולוגיה קטנה לשירה — משירי ארץ ישראל של גלי זקס
23.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות.

רשת א'

07.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים
08.05 "חוגה" — עם בני הגדל
09.05 "השיר לא תם" — שירים.
09.30 "מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה
11.10 השידור היומי לבתיה"ס "הבעה ולשון": "תואר דגש מסוים — העקשן" מאת מלכה ססי.
11.30 "השכלה ודעת לכל" — "שנות חיינו הראשונות" — "אמהות עובדות"
12.05 "ליבי במזרח"
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים א) "הדברים האוכים" — ספורים, שעשועונים המעלות המאזינים הצעירים ב) "מוק הדוד הקוסם" — מאת אריקה מאן — פרק שלישי
14.45 לילדים הגדולים "התולקש" — מבחר מתכניות "חתול בשק"
15.25 עוריה אלון מספר על נוף הארץ (ש.ח)
15.30 "חתודא" — [illegible]
15.55 "ספר חדש" — סקירה
16.05 "שעת המזרח התיכון"
17.12 "מגישים שיר"
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה" — "צרפתית למתקדמים"
18.06 "מנחת ערב"
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 "שעור בתנ"ך"
19.30 שידורים לעולים
22.05 "חלומות באספמיה"

רשת ב'

05.58 אות רשת ב'
06.40 "מה נשמע".
06.53 "אור ירוק" — פינה יומית.
07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "סעו לשלום" — מנחה: ג. הור
09.05 "ביקור בית" — עם רבקה מיכאלי
10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי
12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים
13.00 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14.06 "יש עניין" — עם גבי גזית
15.10 "רגעי קסם"
16.05 "שירים ושעורים"
17.10 "יומן כלכלה"
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה עורך: יצחק טישלר
18.06 "יש שאלות" — עם יצחק אלון
18.51 היום בספורט
19.00 "היום הזה"
19.35 שירים עבריים
20.05 "שורשים" — מגזין לענייני עדות ופולקלור
22.05 "ציוניקים וציקרים" — מבחר שירים ביידיש והפעם: שירים כפי החזן פינצ'יק בבלאת 15 שנה לפטירתו
23.05 "בינינו לבין עצמנו" — שיחות עם מאזינים בשידור חי מנחה: רעיה גניאל

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 צלילי בוקר
06.30 פוקחים עין — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום עם מיכל ניב
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם ראובן בנזימן, יצחק בנ־נר, אילנה דיין ויעל דן
09.05 "אילה בוקר" עם אלי ישראלי
10.05 "הפסקת 10" — עם מיכל ניב
11.05 "נכול לעכשיו" — עם דן שילון
13.05 "תלמידים למען תלמידים־חיילים". ארבע שעות של מבחר שירותרום מיוחד. המוקדש למליון תלמידים שהשתתפו במבצע "יום השקל החינוכי" שנערך בבתי הספר למיכון התיפעול והאחזקה של קרית החינוך המרכזית של צה"ל ליד כרמיאל. מגישים: דור דיין, עדה דורון, יוסי רתן ושירה גרא
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נוושתן
19.05 "מה יש" — עם ארז טל
20.00 "זה קודה" — מגאזין המוסיקה של גלי־צה"ל
21.00 מבט לחדשות
21.30 פזמונים לכולם
22.05 על הדבש ועל הכפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 "לילה לילה" — עם יואב קוטנר
23.55 "שיחת חצות" — עם ראש עיריית אום אל פחם, האשם מחמיד
00.05 ציפורי לילה — עם רוני תורן תכנית מוסיקלית בנימה אישית
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

06.11 "בחזרה לאושר" — להיטים ותיקים
07.07 "שיר בבוקר בבוקר" — שירים ופזמונים ישראליים
09.05 "מה, כבר תשע?" — עם אבי אתגר
10.05 "דברים טובים" — עם שמירה אימבר
11.05 "רק מוסיקה"
12.05 "שעה תמימה" — עם מלאכי חוקיה
13.05 "רק בימי חול" — עם מנחם פרי
14.06 "לי ולך" — שיר וברכה
15.05 "חודש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי
16.05 "מוסיקה לעניין"
17.05 "הצגה יומית"
18.06 [illegible]
20.05 [illegible] — עם דלית כהן
22.05 "משלנו" — שירים עבריים

תשבצים

תשבץ 132

מאוזן: 1. קיסר רומא שדיכא את מרד בר־כוכבא (כ"מ), 5. חדרון, 8. גופה משומרת, 9. לפעמים, מדי פעם, 10. מין חידת מלים, 12. מחזאי צרפתי במאה ה־18: "הספר מסביליה", "חתונת פיגארו", 14. מיצרים בשפך הפרת והחידקל, 16. סטרטר, 19. מספר עברי יליד ראשל"צ. מספריו: "כעשב השדה", "כנער בערבה", 21. מין דג נפוץ בארץ, 22. כנוי לתנ"ך, סדור, גמרא וכו' (שתי מלים).

מאונך: 1. שפה בין לאומית עתיקה, 2. יהירות (שתי מלים), 3. נוטה ברצון למישהו, לקבוצה, או למפלגה, 4. נשיא ארה"ב (משפטן) בזמן מל"ע הראשונה. קיבל פרס נובל לשלום, 6. יחידה צבאית גדולה, 7. מין מכשיר להתקשרות למנויים (ביפר), 11. מאבני החשן, 13. אל מלך זה נשלחו כדי היין האיטלקי שנתגלו לאחרונה במצדה, 14. שליח האלים, 15. מראשוני ראשי המפלגה הליברלית בארץ, 17. מין רמש טורף נפוץ, 18. גן חיות, 20. מלכו של בלעם.

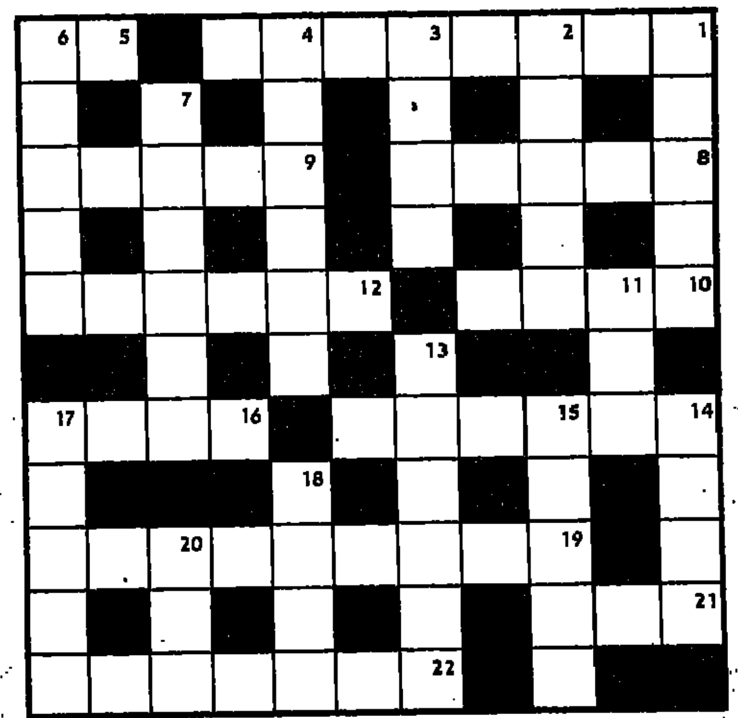

אגוזן 131

מאוזן: 1. הלבישו עליו אשמת רציניות, לפיכך: מיוזר ואמרו: נקי, טהור! (4,4), 5. שני שליש מפת בתנור (2), 8. מה שעושים לדים לפנות ערב (5), 9. אין מתנן המתחמק מסוף בזה (5), 10. בן אחת עשרה ומרגיש בטוב (4), 12. תיאטרון לכל אחד מאתנו: מצחיק מאוד! (6), 14. אני טוב בחמר הזה (6), 16. אסור לו, אז למה הוא רוצה להתחתן? (4), 19. סיפר אותי לתוך בדי כך סיפר לי (4,2,3), 21. מגרשים את האוקלקים לשלום!! (3), 22. פיל וטיל לא יכולים להכנס למדינה קטנה? (7).

מאונך: 1. הפעולה המתימטית הקימה אותו מקברו (5) (כ"מ), 2. כל מה שנחשב חוקי אצל גינבלט (5), 3. אמה מפחידה כזו (4), 4. חבל שהם אומרים את האמת אולי, אבל הם קוזים (6), 6. לקחו מטאטאים (נקו נסיכות (5), 7. אחרי היום ההוא היה רע מאוד לטובנים הישראלים ובעקר למרוקני, בעיר השודית (6), 11. לבלוך בבר (3), 13. אולם הוא יקח, וישנה נתיב נהר בדרא"פ (6), 14. מגבלה המוגלת קודם כל על מרגל במצרים (4), 15. אהל חדוד סמוי (5), 17. מתאימה לטיסו של גונבאצ'ב (5), 18. סוכן על פלגי מים (4), 20. חצי חול על הלחי (3).

פתרונות

תשבץ 131

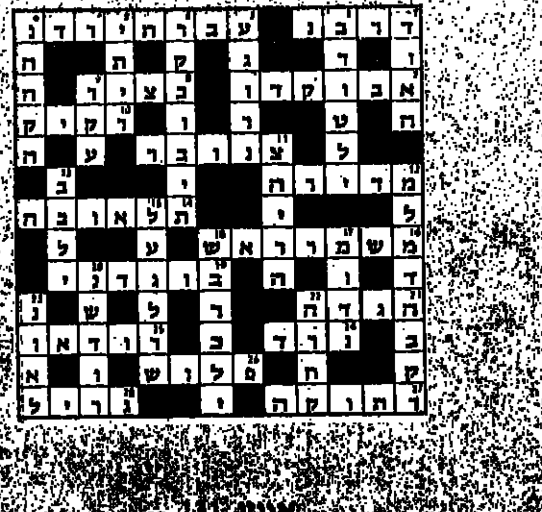

אגוזן 131

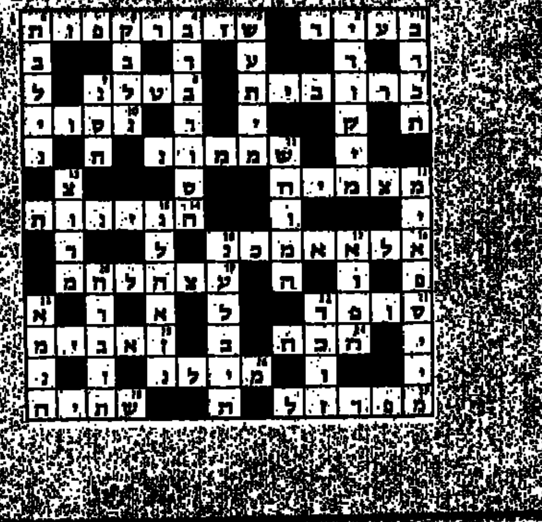

© אמיר בן אור

חידות

תשבץ סכומים 132

עליך לרשום בכל משבצת ריקה, ספרה מבין הספרות 1 עד 9 ועד בכלל, באופן שסכום הספרות יהיה הסכום המודפס בגוף התשבץ.

סכום הרשום מעל לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מימין לסכום וסכום הרשום מתחת לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מתחתיו.

בכל סכום, כל הספרות שונות זו מזו.

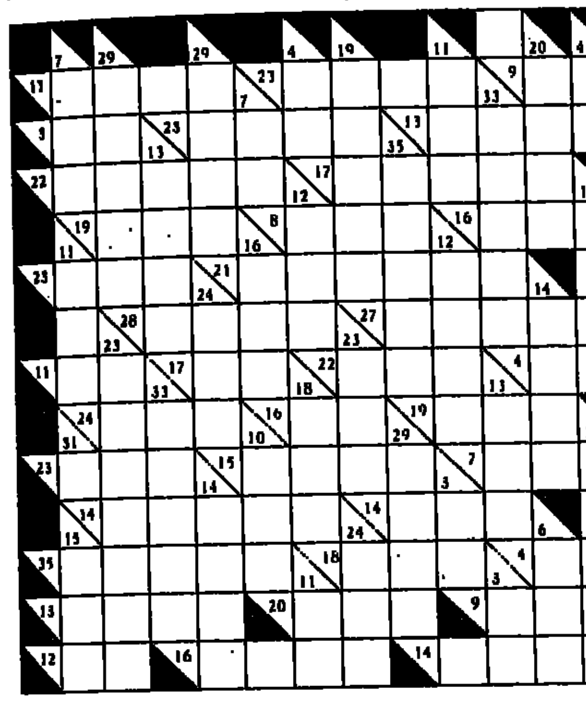

כתב סתרים 132

בפעולת הכפל הבאה הוחלפו הספרות באותיות. כל אות מייצגת ספרה אחת בלבד, אבל ספרה יכולה להיות מיוצגת על־ידי אות אחת או על־ידי שתי אותיות.

נ מ ל
ב י ת
ל פ פ
פ ס ו ל
ד ת י ה
א ר ח ג ע ש

עליך למצוא את ערכה של כל אות ולהציב את האותיות המתאימות בריבועים להלן, המסומנים על־ידי ספרות. אם כן תעשו, אזי [illegible] של רב צעיר תמצאו.

9 7 7 0 7 1 1 | 2 0 1 | 7 0 2 7 | 4 0 5

9 7 2 2 0 3 6 9 1 | 6 2 | 9 7 4 7 0 9

9 7 4 0 1 7 1 | 6 2 | 6 1 2 9 | 6 6 0 7

9 6 4 7 8 | 2 9 | 9 7 7 8 1

פתרון תשבץ סכומים 131: (שורה אחר שורה):

47698 ;31 ;589 — 2 ;921 ;21798
298 ;28769 ;62 — 4987321 ;1423
1 ;261 ;12879 — 87321 ;938 ;9
517 ;82 ;69 ;8 — 2341 ;597 ;715
31 ;981 ;87 ;39 — 15 ;57 ;137 ;27
123 ;9782 ;612 — 475 ;947 ;9458

פתרון כתב סתרים 131: טוב קומץ אנשים ישרים מרוב העם. אם תמנה אנשים ישרים ויבאו אלוהים לקצווים ילכו אחריהם אנשים ישרים.

מתתיהו ורנה עומר

ברידג'

חוסר ברירה

בדרך כלל אנו בוחרים דרך משחק לפי שיקולי סבירות, הכרזה, יציאה וכו'. אולם ישנם מקרים שהשיקול היחידי הוא חוסר הברירה. למשל במצב הבא: בדומם A 10 8 6 ובידך Q 4 3 2 ועליך להשיג ארבע לקיחות בסידרה זו, ברור שהסיכוי היחידי הוא נסיך בודד במזרח, ואז עליך לשחק את המלכה מידך ולבצע שלוש עקיפות על מערב.

דוגמא נוספת היא: הכרוז זקוק לשלוש לקיחות בסידרה כדי להשלים חוזה של 3 בלי שליט. בדומם K Q J 8 6 2 ובידו 3 4 אולם לכרוז אין כניסות נוספות לדומם, על הכרוז לשחק קלף קטן מידו ואת השמינית שבדומם, מדוע? ברור שמזרח יזכה בלקיחה בשלב זה רק אם בידו אלוף בודד (אחרת ידחה את הלקיחה) כך שבידי מערב x x 9 10 בסידרה ולכן הסיכוי היחיד לזכות בשלוש לקיחות לפחות הוא לשחק קלף קטן מהדומם.

גם ביד הבאה לפנינו דוגמא בה מבצע הכרוז חוזה לפי אותו העיקרון:

♠ 9 8 7 2
♥ A K 7 2
♦ A 10 9
♣ K 10

♠ K 4 3 — ♠ ----
♥ Q 8 5 4 — ♥ 9 6
♦ K Q J — ♦ 7 5 4 3 2
♣ 8 7 — ♣ Q J 5 4 3 2

♠ A Q J 10 6 5
♥ J 10 3
♦ 8 6
♣ A 9

דרום בחוזה של 6 ספייד ומערב מוביל במלך דיאמונד, הכרוז זוכה בדומם ומשחק את התשיעית ספייד. לאחר שמתגלה החלוקה הגרועה בספייד, על הכרוז למצוא דרך להמנע מהמפסיד בדיאמונד לפני שהוא מוסר את ההובלה בספייד, ולכן על הכרוז לזכות עם האלוף ספייד, ולהמשיך עם הנסיך הארט, מערב מכסה עם המלכה והדומם זוכה באלוף וממשיך בהארט לעבר העשירית כשמזרח משחק את התשיעית. עתה, מחוסר ברירה, מבצע הכרוז עקיפה על השמינית הארט ומשליך את הדיאמונד על המלך הארט והחוזה מבוצע. העקיפה הינה הפיתרון היחידי משום שבחלוקה של 3:3 בהארט חותך מערב את ההארט הרביעי בספייד הגבוה ולכן אין שום אפשרות להשלים את החוזה.

העיקרון של "חוסר הברירה" נראה פשוט ביותר, אולם רק שחקן מעולה ימצא את הברירה היחידה, שיכולה, בכל זאת, להוביל להשלמת החוזה.

ארנונת עמר

מתכונות הקולנוע

בעקבות אוצר הנילוס
מספיק

הרפתקה היא הרפתקה היא הרפתקה, ואחרי "בעקבות האוצר הרומנטי" שב אלינו הצמד־חמד הרומנטי קטלין טרנר ומייקל דאגלאס בשלל הרפתקאות מסמרות שיער בין שבט ערבים חומייניסטים מפחידים, נופי מזרח, ארמונות מקרטון וגמלים. הם נחמדים, יפים, משעשעים ונורא רומנטיים, אך בצורה הכי מוגזמת שאפשר להעלות על הדעת כתשובה מודרנית ומתוחכמת לסרטי ההרפתקאות של שנות ה־40־50. ביים לואיס טיגה, הפיק מייקל דאגלאס, מיותר לציין שסטיבן שפילברג והרפתקאות אינדיאנה ג'ונס שלו הם מוצלחים מהנה.

הסיפור האמיתי
טוב

אליסיה, מורה ארגנטי־נאית בורגנית בגיל־העמי־דה שיש לה בת מאומצת, חיה בבועה מוגנת ומשקרת. היא אינה יודעת על אלפי מתנגדים למשטר שנרצחים ונעלמים יום־יום, היא שוקעת לקונפורמיות נעימה ואורח־חיים שלא מעורב כלל בפוליטיקה. בעצם, היא לא רואה, או לא רוצה לראות, מה קורה סביבה. עד שחברה שסבלה מאימי המשטר ועונתה מספרת לה שיש אסירות פוליטיות הרות שילדן נלקח מהן בכוח. מכאן ואילך משתנים חייה, והיבוק אוחז בה בנוגע לילדתה הקטנה. אולי היא אחת מילדים אלה?

במהלך החקירה שהיא מנהלת, היא נתקלת לראשונה בחייה בבגנות, עשרות־אלפי אנשים שיקיריהם נעלמו. הדמות האישית משפיעה על מעורבותה הפוליטית ודעותיה משתנות. סיפורה של אליסיה, הוא סיפורה של ארגנטינה, ובעצם סיפורו של העולם כולו, וכל ארץ הנאנקת תחת משטר כבד־יד - ויש כאלה רבים בעולמנו. סרטו של לואיס פואנזו, המועמד כיום לפרס האוסקר, הוא מעל לכל דרמה פסיכולוגית מעולה, מורכבת ואינטליגנטית, פשוטה במבנה, אך לא פשטנית, על השתנות הדרגתית של אדם המתחיל בנקודה אחת ונגמר באחרת, על יכולתן של עובדות פוליטיות להשפיע על גורל האדם. גדולתו של הסרט היא שהמשמעויות הפוליטיות והביקורת אינן מאפילות, או מגנות, בסיפור האנושי שמושג בזכות משחקה של נורמה אליאנדרו.

רמו
מספיק

גאי המילטון, הבמאי הבריטי הוותיק שעשה עד היום את רוב הסרטים על [illegible] ... [illegible]

חיוך הגדי
כמעט טוב

[illegible]

ברובו הזיות פנימיות ומורכבות של הגיבורים, את זאת לא יכול היה דותן להעביר ועל־כן הסתפק בעלילה החיצונית שאינה מקורית, מוחצת או מהממת. האווירה הפיוטית־סוריאליסטית של אגדות חילמי אינה משתלבת בריאליזם הכללי של הסרט, המשייכת אותו ל"עוד סרט על המימשל הצבאי", ויתר־על־כן: ההצדקה של האגדות בספר היתה להמחיש את החזקה של אנשי הכפר על אדמתם, בסרט האגדות נראות כמודבקות, ומערכות היחסים אינן מפותחות מספיק למרות משחקם הנפלא של טונזיל, קורטיז ורמי דנון. דברים אלו גרמו לעשייה שקופה מדי, ברורה מדי, ולמה שקורה בין לניאדו־חילמי־קצמן לאפיזודי מדי. גם המסר הפוליטי אינו מהדריקלים. וכך אנו יוצאים קרחים מכאן ומכאן.

פנדאנגו
במעט מספיק

הסרט "החברים של אלכס" התחבב על רבים שמתרפקים על שנות נעוריהם האבודות. בעקבותיו באו עוד סרטי נעורים העוסקים בחבורות בוגרי קולג' שנפגשים במסיבה ומעלים זיכרונות. "פנדאנגו" שייך אליהם, אך הוא לועס את החומר המוכר הזה עד שהפך לעיסה דביקה: קווין קוסטנר, ג'וד נלסון וחבריהם הם בוגרי קולג' שיוצאים למסע זרוק, לשום מקום, יום לפני גיוסם למלחמת וייטנאם, ובדרך "נתקעים". זה אמור להיות מסע אנרכיסטי נגד האחריות, הממסד, הלימודים, הצבא וכו' ובעד הנעורים, ילדי הפרחים וחיים זרוקים, אך הבמאי קווין ריינולד כנראה שכח שמאז שנת 70 עברו מים רבים ויחסו הנוסטלגי לתקופה הופך את הסרט לפאתטי. בהקרנה המוקדמת צופים רבים נמנמו והיותר יצאו.

נורמה אלאנדרו והקטור אלטריו, בסרט "הסיפור האמיתי"

ראן
מצויין

סרט חדש של אקירה קורוסאבה, חגיגה לחובבי קולנוע. בגיל 75 שב הגאון היפני עם סרט, עליו עבד 8 שנים, לאחר חמש שנות היעדרות. בסרט אין הוא חוזר על עצמו לגמרי. "ראן" שמשמעותו כאוס, תוהו ובוהו הוא אדפטציה של קורוסאבה ל"המלך ליר" של שייקספיר. כמו "קאגמושה" גם "ראן" מתרחש במאה ה־16 ביפן הפיאודלית: בעל אחוזה זקן מחלק את אדמותיו לשלושת בניו. שני הבנים המבוגרים והאכזרים מנשלים אותו מכבודו, ואף מהבגדים שעל גופו, עד שהוא משתגע ונאלץ לשוטט, עני ואביון, כשלצדו רק מליצן שוטה ומשרת נאמן. [illegible]

טוב מאוד

[illegible]

שחמט

קרבות ותחרויות

סופו של סיפור מתח

תחרויות הגמר לאליפות ישראל בשחמט שהסתיימו השבוע ביפו היוו סיפור מותח. באליפות הגברים רץ תחילה יצחק ויינגר בראש, שבשמונת הסיבובים הראשונים צבר – 7.5 נקודות כשהוא מקדים את אלופי ישראל בעבר יהודה גרינפלד ונתן בירנבוים וכן את רב האמן יאיר קריידמן וגדי רכליס בן ה־19 שכל אחד מהם צבר – 6 נקודות. בסבוב התשיעי ניצח יהודה גרינפלד את ויינגר, נתן בירנבוים את עופר ברוק וגדי רכליס את יונה קוסאשווילי, יאיר קריידמן הפסיד למרק קוטליאר במפתיע. בסבוב העשירי נוצר ראש חץ של שלושה מוליכים יחדיו בראש: יהודה גרינפלד (שניצח את קריידמן), יצחק ויינגר שסיים בתיקו עם אלוף ישראל בעבר שמעון כגן, ובירנבוים, שגבר על אילן מנור. לכל אחד היו – 8 נקודות. רכליס הפסיד לאלוף ישראל היוצא, אלון גרינפלד. ואז בא הסבוב ה־11 שסיבך עוד יותר את התמונה. יהודה גרינפלד, הבלתי מנוצח היחיד הפסיד לאליהו שווידלר, בירנבוים נוחל הפסד שני בתחרות (הראשון נגד ויינגר) ומפסיד לקוטליאר. "עקבתי כל העת אחר משחקו של יהודה ולא שמתי די לב למה שקורה אצלי" אמר לי, נתן בירנבוים לאחר המשחק. גדי רכליס מסיים בתיקו עם ניר גרינברג ויצחק ויינגר עם יונה קוסאשווילי. בסבוב ה־12 ניצח בירנבוים את גרינפלד. ויינגר שוב מסיים בתיקו, הפעם עם רכליס... היחיד מבין שחמטאי הצמרת שניצח בכל שלושת משחקיו בסיבובים 12־14 הוא נתן בירנבוים. יצוין שרוב המשחקים בהם מדובר היו מלווים בתהפוכות. ככל שהלכה וקרבה התחרות לסיומה רבו המשגים שנבעו כתוצאה ממתח המאבק על התואר. זו תמונה די אופיינית לאליפויות, אך נפילתו של יהודה גרינפלד – מפתיעה. באשר לאלוף היוצא – אלון גרינפלד הרי ההתחלה החלשה מנעה ממנו לשמור על תוארו – וגם התאוששות בהמשך לא אפשרה לו לחזור ולזכות בתואר שנית. ההתאוששות המדהימה ביותר היתה של אליהו שווידלר שהחל עם חצי נקודה בחמישה משחקים ובסבובים הבאים היה המצטיין בתחרות.

שעור בשחמט

צעיר המתחרים יונה קוסאשווילי, בן ה־15 וחצי, הפגין יכולת מרשימה לגבי שחמטאי כה צעיר. עם זאת במשחקו נגד יהודה גרינפלד, בסבוב הששי הוא שיחק משחק זהיר מדי, שנוצל על ידי יריבו להפגנת "שעור בשחמט" במיוחד בשלב הסיום, כפי שנראה להלן.

הגנה סיציליאנית

לבן: קוסאשווילי — שחור: י. גרינפלד

1. ה4, ג5; 2. פ־ה3, ד6; 3. ד4, מסע זה מאפשר לשחור, בקלות רבה מידי, משחק נוח. 3...ג:ד4; 4. פ:ד4, פ־ו6; 5. פ־ג3 ח6 החלשה של הערוגות הלבנות באגף המלך 5...ה5; 6. פ־ד5, פ:ה5; 7. פה־ג3 ה־ד7; 8. ד3, ר־ח6; 9. ר־ה3, מה־ד3; 10. ר־ח3, מ־ה7; 11. מה־ד2, פ:ד5; 12. פ:ד5, ר־ה3; 13. ה:ד4, ג:ד4; 14. ר־ו3, צ־ג8; 15. מ־ה2? שגיאה גסה שנוצלה היטב ע"י גרינפלד. בכל מקרה עמדת הלבן פאסיבית מדי. 15...ד5! 16. פ:ה5 ממהו ח7; מרגע זה ואילך, הלבן צריך להפסיד, מול משחק נכון אין כל הצלה במיוחד כאשר לשחור רק ערוגות לבנות חוק כאשר רוב הרגלים השחורים ניצבים על ערוגות שחורות כנגד רק לבן חלש. עם זאת לא מספיק לעמוד זכוי – צריך להיטיב לשחק את ההמשך וזאת עשה יהודה גרינפלד בדרך מרשימה. [illegible]

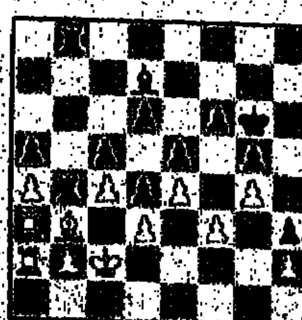

[illegible] ... 31. ... 32. ... [illegible] ... 38...41. והלבן נכנע.

אבי אמיר

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

בעיית־מרדיט על נושא זאגורוויקו (שינויי־מטים ב־3 פאזות) עם חוזה ציקלית של המטים מגיש המחבר ההודי ב־5288 אשר הצטיינה בבריטניה.

הקו־פרודוקציה ההונגרית־הולנדית כבשה את בכורת התחרות התימאטית ה־145 של הרבעון ההולנדי. לפנינו גירסת נובוטני (הקרבה על צומת מסלוליהם של קצינים שוני מסלול) שגיבורה הראשי הוא... הגבירה השחורה (5289).

5288. נ. שאנקר ראם
התחרות לזכר גודרסון, 1983
– פרס ראשון –

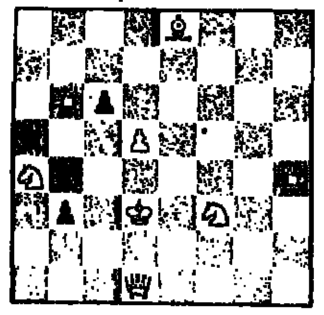

נוט בשני מסעים — 8+4

5289 נ. ון־דייק וס. יון־גול
ת.ת. "פרובלמבלאד", 1983
– פרס ראשון

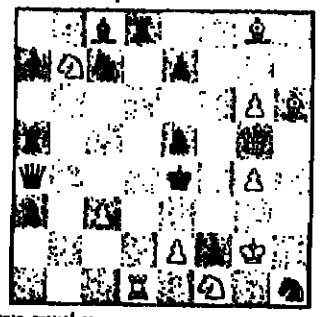

מט בשלושה מסעים — 11+12

פתרונים – אל העורך. לה־גרדיה 72 ת"א 67325.

ד"ר דב ארליך ז"ל

בקריית־אונו נפטר בלא עת הפותר והמחבר הוותיק, ד"ר דב ארליך, והוא בן 48 בלבד. הד"ר ארליך היה במשך שנים רבות מטובי הפותרים בישראל, שחמטאי פעיל בדרגת מועמד בכיר לאמן ששיחק בקבוצות "אליצור" ואוהד ולהב של הבעייה השחמטית. היה רופא במקצועו ושירת תקופה ממושכת בקצין רפואה בכיר בצה"ל.

כציון צמע לזכרו אנו מביאים שתיים מיצירותיו.

ד"ר דב ארליך
"64 משבצות", 1956

מט בשני מסעים — 6+5

למניעו ביצוע פשוט וחביב של משא ונובוטני. התעיות: 1. צגו? צג/ר:ג4? 2. פבב/ר3ג×. אבל 1...פא5! פתרון: 1. רג4! צגב/ר:ג4 2. מבב/צג1×.

ד"ר דב ארליך
"גירונלס מסט", 1955

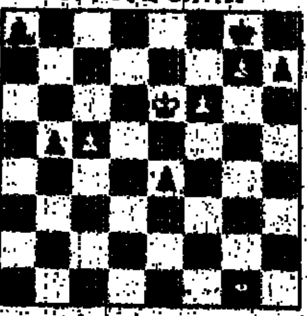

הלבן נוקע וזוכה — 5+8

1. ... [illegible] ... והלבן זוכה.

נחמן אפק